

MYKOLO ROMERIO UNIVERSIETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

GIEDRĖ STAŠIONĖ

**PAJAMŲ, GAUTŲ IŠ INDIVIDUALIOS VEIKLOS,
APMOKESTINIMO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. dr. A. Miškinis

VILNIUS, 2011

MYKOLO ROMERIO UNIVERSIETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

**PAJAMŲ, GAUTŲ IŠ INDIVIDUALIOS VEIKLOS,
APMOKESTINIMO ANALIZĖ**

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 61N30005

Vadovas

..... Prof. dr. A. Miškinis

2011-12

Recenzentas

.....

2011 12

Atliko

FVmns0-02 gr. stud.

..... G. Stašionė

2011-12-15

VILNIUS, 2011

TURINYS

IVADAS.....	4
1. INDIVIDUALIOS VEIKLOS SĄVOKOS ATSKLEIDIMAS.....	7
1.1. Individualios veiklos samprata pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą.....	7
1.2. Individualios veiklos atribojimas nuo kitų gyventojų komercinės veiklos formų.....	9
1.3. Individualios veiklos rūšys	12
1.3.1. Individuali veikla, turint verslo liudijimą	14
1.3.2. Individuali veikla be verslo liudijimo	21
1.4. Skyriaus apibendrinimas.....	26
2. INDIVIDUALIOS VEIKLOS PAJAMŲ APMOKESTINIMAS IR ADMINISTRAVIMAS	28
2.1. Individualios veiklos pajamų, turint verslo liudijimą, apmokestinimas.....	28
2.2. Individualios veiklos be verslo liudijimo pajamų apmokestinimas.....	36
2.2.1. Gyventojų pajamų mokesčio klasės ir tarifai, taikomi pajamoms, gautoms iš individualios veiklos	36
2.2.2. Apmokestinamųjų individualios veiklos pajamų apskaičiavimas ir leidžiami atskaitymai	40
2.2.3. Individualios veiklos pajamų apmokestinimas Privalomojo sveikatos draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo mokesčiais	47
2.3. Individualios veiklos pajamų deklaravimo tvarka.....	50
2.4. Skyriaus apibendrinimas.....	51
3. PAJAMŲ, GAUTŲ IŠ INDIVIDUALIOS VEIKLOS, APMOKESTINIMO LIETUVOS RESPUBLIKOJE IR UŽSIENIO VALSTYBĖSE PALYGINIMAS.....	53
3.1. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Didžiojoje Britanijoje	54
3.2. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Airijos Respublikoje.....	56
3.3. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Latvijos Respublikoje	59
3.4. Atliktos analizės apibendrinimas.....	61
IŠVADOS.....	68
PASIŪLYMAI	69
LITERATŪRA.....	70
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	75
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77

IVADAS

Temos aktualumas.

Šiandieninėmis ekonomikos sąlygomis įvairiems verslo subjektams vis aktualesnė diskusijų tema tampa apmokestinimas, t. y. mokėtinų mokesčių į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus minimizavimas. Įvairiems verslo subjektams taikoma mokesčių politika dažnai nulemia pasirinkimą, kokia forma plėtoti savo verslą (Jakštonytė, 2009).

Lietuvoje gyventojas, norintis pradėti vystyti verslą ir turintis sąlyginai nedidelį kapitalą, gali rinktis vieną labiausiai jam tinkančių alternatyvų - registruoti individualią veiklą pagal pažymą, individualią veiklą pagal verslo liudijimą ar įsteigti individualią įmonę. Visų minėtų verslo juridinių formų apmokestinimas skiriasi, todėl, norint minimizuoti mokėtinus mokesčius, pirmiausia reikėtų atlikti ir piniginių srautų prognozę ir tik vėliau, jau remiantis atitinkama mokesčių politika, registruotis kaip verslo subjektui (Jakštonytė, 2009).

Individuali veikla yra viena iš formų, kaip fizinis asmuo gali vykdyti veiklą. Tai paprasčiausia veiklos forma, nereikalaujanti steigti juridinio asmens, todėl yra patraukli gyventojams. Teisė verstis individualia veikla yra užtikrinta visose Europos Sąjungos valstybėse ir yra skatinama Europos Sąjungos lygmeniu.

Skatinimas užsiimti individualia veikla šiandieninėmis ekonomikos sąlygomis turėtų būti vienas iš vyriausybės prioritetų, kadangi esant dideliame nedarbui, tai yra viena iš galimybių didinti gyventojų užimtumą bei mažinti nedarbą. Tačiau prieš pradedant dirbti savarankiškai, tikslinga iš anksto išsiaiškinti, kokia apmokestinimo tvarka galioja gautoms pajamoms ir kiek pelno lieka po apmokestinimo, tai yra, ar apsimoka pradėti tokį verslą.

Pažymėtina, kad šiandieniniais laikais, kai didelė dalis lietuvių emigruoja į kitas valstybes, jiems atsiranda galimybė individualią veiklą vykdyti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, kas lemia būtinumą analizuoti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse galiojančią apmokestinimo tvarką. Galiojančios apmokestinimo tvarkos nepatrauklumas lyginant su kitomis valstybėmis gali lemti veiklos vykdymo vietos pasirinkimą. Todėl šiame magistro darbe bus analizuojama ne tik Lietuvoje galiojanti apmokestinimo tvarka, bet jos patrauklumas gyventojui bus lyginimas su kaimynine valstybe, bei valstybėmis, į kurias emigruoja dauguma Lietuvos gyventojų.

Reikalingumą analizuoti individualios veiklos apmokestinimą sustiprina ir tai, kad šia tema skurdu mokslinių straipsnių (galima išskirti tik Jakštonytės (2009) straipsnį „Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimuisi“), o rimtesnė analizė buvo atlikta tik 2007 m. Ūkio ministerijos

užsakymu bei Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitoje (2008) apie gyventojų pajamų apmokestinimą. Todėl aktualu išanalizuoti individualios veiklos pajamų apmokestinimą pagal naujausią apmokestinimo tvarką.

Darbo problematika.

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis individualios vykdymą yra Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Aktualūs ir kiti mokesčiai įstatymai. Tačiau keičiantis Vyriausybei, o kartais ir pačioms vyriausybėms keičiant savo nuomonę, šie įstatymai yra gana dažnai keičiami. Dabartinė praktika rodo, kad įstatymų nuostatos keičiamos net ir atgaline tvarka. 2010 m. gale buvo pakeistas Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, kurio nuostatos buvo taikomos visiems 2010 m., tai yra, atgaline tvarka. Šiuo įstatymu atgaline data net gi buvo panaikinta viena individualios veiklos rūšis, kurią fiziniai asmenys vykdė iki to laiko bei buvo pakeistas gyventojų pajamų mokesčio tarifas. Todėl gyventojams tampa sudėtinga suvokti individualios veiklos apmokestinimo tvarką ir ji jiems atrodo nepalanki.

Darbo objektas.

Magistro darbo objektas – individualios veiklos pajamų apmokestinimas.

Hipotezė.

Gyventojui, vykdančiam individualią veiklą Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos Respublikoje, individualios veiklos pajamos apmokestinamos palankiau nei gyventojui, vykdančiam individualią veiklą Lietuvoje.

Tikslas – Išanalizuoti pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimą

Uždaviniai:

1. Atskleisti individualios veiklos sąvoką
2. Išanalizuoti, kaip apmokestinamos individualios veiklos pajamos Lietuvoje
3. Palyginti individualios veiklos pajamų apmokestinimą Lietuvoje ir užsienio valstybėse

Tyrimo metodai.

Magistro darbe plačiai taikomas teisės aktų analizės metodas. Analizuojami tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių teisės aktai. Lyginamosios analizės metodas naudojamas lyginant individualios veiklos pajamų apmokestinimą skirtingose šalyse. Loginio sisteminimo metodas naudojamas formuojant apibendrinimus ir išvadas.

Darbo struktūra.

Darbas apiformintas vadovaujantis Pečkaičio ir Mačerinskienės (2008) metodiniais nurodymais. Darbą sudaro įvadas, trys pagrindiniai skyriai ir išvados bei pasiūlymai. Pirmajame skyriuje atskleidžiami individualios veiklos požymiai bei nagrinėjama, kokios pajamos priskiriamos

individualios veiklos pajamoms. Antrajame skyriuje analizuojama, kokia yra pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo tvarka Lietuvoje. Paskutiniajame skyriuje nagrinėjama individualios veiklos pajamų apmokestinimo tvarka Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos respublikoje bei atliekama individualios veiklos pajamų apmokestinimo Lietuvoje ir trijose analizuojamose Europos valstybėse lyginamoji analizė.

1. INDIVIDUALIOS VEIKLOS SĄVOKOS ATSKLEIDIMAS

Fizinio asmens teisė vesti ūkinę komercinę veiklą įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.4 straipsnyje. Fiziniai asmenys vadovaujantis įstatymais gali turėti turtą, kaip privačios nuosavybės objektą, teisę verstis ūkinę komercinę veiklą, steigti įmones ar kitokius juridinius asmenis. Šiame straipsnyje taip pat įvardijama, kad fiziniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkinę komercinę veiklą, laikomi verslininkais. Šiame skyriuje toliau bus nagrinėjama, kaip fiziniai asmenys gali vesti ūkinę komercinę veiklą nusteigiant juridinio asmens, kuo tai skiriasi nuo kitų gyventojų komercinės veiklos formų ir kokios yra individualios veiklos rūšys.

1.1. Individualios veiklos samprata pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą

Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (toliau GPMĮ) 2 straipsnio 7 dalį, individuali veikla apibūdinama kaip savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį:

1. savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą (ši nuostata taikoma nuo 2010 m. sausio 1d.);
2. savarankiška kūryba, mokslinė, profesinė, įskaitant laisvąsias profesijas, ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla;
3. savarankiška sporto veikla;
4. savarankiška atlikėjo veikla.

„Tai, jog individualios veiklos sąvoka pateikiama mokestį, jo pagrindinius elementus bei mokėjimo tvarką reguliuojančiame įstatyme, savaime leidžia suprasti, jog ši sąvoka ir ja apibrėžiama ekonominės veiklos vykdymo forma visų pirma svarbi asmeniui taikomo mokestinio režimo, mokestinių prievolių ir lengvatų teisinio reguliavimo prasme. Lietuvos mokesčių teisės prasme individualios veiklos sąvoka svarbi, kadangi ją vykdant gautos pajamos formaliai išskiriamos į atskirą fizinio asmens gaunamų pajamų grupę, ir jų apmokestinimo taisyklės skiriasi nuo kitų pajamų apmokestinimo tvarkos“ (Aviža ir kt., 2007).

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateikiamame šio Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo straipsnio apibendrintame paaiškinime (toliau GPMĮ komentaras) pabrėžiama, kad individuali veikla – tai savarankiška veikla, kuria versdamasis

gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį, neatsižvelgiant į tai ar ši veikla pelninga ar nepelninga. Taigi GPMĮ komentare akcentuojama, kad vertinant veiklą kaip individualią, svarbu pats faktas, kad yra ekonominės naudos siekimas, o pelningumas yra tik veiklos pasekmė. Todėl tai, kad veikla yra nepelninga, nėra priežastis šios veiklos nelaikyti individualia veikla.

Analizuojant individualios veiklos sąvoką, galima išskirti svarbiausius jos bruožus: veiklos savarankiškumas, tęstinumas ir ekonominės naudos siekimas.

GPMĮ komentare *savarankiškumas* apibūdinamas kaip toks gyventojų santykis su kita sandorių, sudaromų vykdant veiklą, šalimi, kuris iš esmės skiriasi nuo darbdavio ir darbuotojo santykių. Tai iš esmės reiškia priešingybę darbo santykiams arba jų esmę atitinkantiems santykiams. Plačiau apie tai bus nagrinėjama 1.2. poskyryje.

Tęstinumas GPMĮ komentare įvardijamas kaip tam tikras tęstinumas ir atsikartojamumas, taip pat motyvas ir galimybės sandorius sudaryti ir ateityje. Todėl vienkartiniai sandoriai, tokie kaip „asmeninio būsto, asmeninės transporto priemonės ar kito turto nuoma, pardavimas, kuriame nėra „verslininkiško“ elementų“ negali būti laikomi individualia veikla. Tačiau GPMĮ komentare atkreipiamas dėmesys į tai, kad „tam tikrais atvejais ir nesant tęstinumui, iš tam tikrų aplinkybių darytina išvada, kad gyventojas vertėsi individualia veikla. Tokiomis aplinkybėmis gali būti: naudos dydis ir tai, kokią gyventojų pajamų dalį sudaro ši nauda; taip pat su naudos gavimu susijusios sąnaudos“. Darytina išvada, kad tęstinumas yra reikšminga, bet nėra būtina sąlyga inkriminuojant veiklą kaip individualią. O prie individualios veiklos požymių galima priskirti naudos dydį ir pajamų santykį su pajamomis iš kitų šaltinių.

Ekonominės naudos siekimas parodo, kad „fizinio asmens individualios veiklos vykdymo priežastis yra siekis jos rezultate gauti ekonominę naudą“ (Aviža ir kt., 2007). Vertinant veiklą kaip individualią, tai labai svarbus požymis, nes visa veikla nuo pat jos vykdymo pradžios turi turėti tikslą gauti pajamų ar kitos ekonominės naudos, kitaip ji negali būti traktuojama kaip individuali veikla (Lietuvos vyriausias administracinis teismas, byla Nr. A-502-902-06).

Individualios veiklos sąvoka ir požymiai labai svarbūs nustatant, ar tam tikri veiksmai atitinka individualios veiklos požymius, ar ne – kadangi tai įtakoja mokestines prievoles valstybei. Netinkamai įvertinus savo veiklą, ateityje galima smarkiai nukentėti. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme įtvirtintas turinio viršenybės prieš formą principas, todėl teismų praktikoje randama daug atvejų, kada tam tikri gyventojų veiksmai pripažįstami individualia veikla, su visomis iš to kylančiomis mokestinėmis pasekmėmis.

1.2. Individualios veiklos atribojimas nuo kitų gyventojų komercinės veiklos formų

Kaip buvo minėta 1.1. poskyryje, jei vykdoma veikla atitinka individualios veiklos požymius, net ir reikiamai jos neįregistravus, iškyla mokestinės pasekmės. Galima ir priešinga situacija - kai įregistruota individuali veikla labiau atitinka darbo santykių požymius, nei individualios veiklos požymius, kas, taipogi, gali sukelti atitinkamas mokestines pasekmes. Šiame poskyryje toliau bus nagrinėjama, kaip atsikirti individualią veiklą ir kitokias veiklos formas.

2011 m sausio 7d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pranešime spaudai teigiama, kad „yra visos galimybės ir sąlygos įvertinti, ar konkrečią veiklą vykdančios įmonės santykiai su darbuotojais yra registruojami tinkamai – ar įmonei dirbantys asmenys yra jos tikrieji darbuotojai ir todėl turi būti sudarytos darbo sutartys, ar asmuo, vykdydamas savo verslą, tai įmonei kaip vienam iš savo klientų tik suteikia paslaugą“. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pavaduotojas Artūras Klerauskas pažymi, jog „nors individuali veikla, įskaitant veiklą, įsigijus verslo liudijimą, kaip ekonominės veiklos vykdymo forma, buvo sukurta, siekiant skatinti pradedančiuosius verslininkus, didinti šalies gyventojų verslumą, VMI yra nustačiusi nemažai bendrovių, kurios, siekdamos išvengti mokesčių, faktiškai įmonėje dirbančius žmones (nekilnojamojo turto perleidimo tarpininkus, draudimo brokerius ir t.t.) „paverčia“ individualią veiklą vykdančiais verslininkais, taip išvengdamos prievolių, susijusių su gyventojų pajamų mokesčio, socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų mokėjimu“

Aviža ir kt. (2007) pastebi, kad tęstinumas ir ekonominės naudos siekimas būdingas tiek individualiai veiklai, tiek darbo santykiams. O *savarankiškumas* yra pagrindinis požymis, leidžiantis atskirti individualią veiklą nuo darbo santykių.

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pranešime (2011) akcentuojama, kada mokesčių administratorius gali vykdomą individualią veiklą pripažinti darbo santykiais:

- paslaugos teikiamos vienai įmonei, kuri neretai dar ir suteikia gyventojui darbo vietą, darbo priemones;
- gyventoją su įmone saisto tam tikri įsipareigojimai, pvz., vykdo įmonės nurodymus, dalyvauja įmonėse organizuojamuose mokymuose, seminaruose, užsiėmimuose ir/arba kitų juridinių ar fizinių asmenų organizuojamuose kursuose, kuriuose gyventojas privalo dalyvauti įmonės nurodymu;
- gyventojas įsipareigoja formuoti teigiamą įvaizdį apie įmonę visuomenėje, laikytis įmonės nustatytų etikos reikalavimų;

- gyventojas paslaugų teikimo sutartis su klientais sudarinėja ne savo, o įmonės, iš kurios gauna atlygį už klientui suteiktas paslaugas, vardu;
- gyventojas dalį užmokesčio (dažniausiai - minimalią algą) gauna pagal darbo sutartį, o kitą dalį – kaip individualios veiklos pajamas;
- nustatoma kitų darbo santykiams būdingų aplinkybių.

Aviža ir kt. (2007) teigia, kad vertinant individualią veiklą vykdančio asmens santykius su juridiniu asmeniu, reikia atsižvelgti į:

- kokia apimtimi paslaugų teikėjo atliekamas darbas yra įmonės įprastos veiklos dalis, ar įmonė nustato darbo laiko trukmę ir kitas darbo sąlygas. Jei asmuo vykdo konkrečią nuolatinę funkciją, laikosi įmonės nustatyto darbo laiko, jam nustatoma konkreti darbo trukmė, tai leidžia manyti egzistuojant faktinius darbo santykius;
- kokia apimtimi įmonė – paslaugų gavėja vykdo paslaugas teikiančio asmens kontrolę jo atliekamam darbui, įskaitant darbo drausmės kontrolę, ar įmonė paslaugų teikėjui suteikia įrengimus, techniką, medžiagas, būtinas atitinkamo darbo (užduoties) atlikimui, ir kokia apimtimi. Kuo didesnė kontrolė ir kuo labiau asmuo aprūpinamas darbui reikalingomis medžiagomis ir / ar priemonėmis, tuo didesnė tikimybė, jog įforminant individualią veiklą maskuojami darbo santykiai;
- ar darbai yra vykdomi reguliariai, pastoviai. Pastovus konkrečios funkcijos atlikimas gali reikšti faktinių darbo santykių egzistavimą;
- ar asmeniui suteikiama darbo vieta;
- ar įmonė periodiškai išmoka paslaugų teikėjui priklausantį atlyginimą, ar jis nustatomas pagal iš anksto sutartus kriterijus. Jei mokama periodiškai, o ne po darbo atlikimo, jei atlikto darbo rezultatas mažai įtakoja atlyginimo dydį, tikėtina, jog santykiai yra darbo;
- ar paslaugas teikiantis asmuo gali gauti pelno, ir ar jis rizikuoja patirti su savo darbu (užduotimi) susijusius nuostolius. Jei neegzistuoja verslo rizika, tai asmens vykdoma veikla greičiausiai nebus individuali veikla;
- ar paslaugas teikiantis asmuo dirba vienai įmonei – paslaugų gavėjui. Kuo daugiau asmenų teikiamos paslaugos, tuo labiau tikėtina, jog vykdoma individuali veikla;
- ar įmonė teikia darbuotojui profesinio parengimo paslaugas. Profesinio parengimo paslaugos paprastai bus teikiamos darbo santykiais susijusiam asmeniui

Marcinkevičius (2005) požymius, kurie leidžia atskirti darbo santykius ir individualios veiklos vykdymą grupuoja į tris grupes :

1. Elgesio kontrolė - faktai, rodantys įmonės teisę nurodyti ir kontroliuoti kaip darbuotojas vykdo užduotį, kuriai atlikti darbuotojas buvo nusamdytas, apima tokius aspektus: įmonės darbuotojui duodamos instrukcijos, įmonės suteikiamas darbuotojui apmokymas, darbas darbdavio patalpose bei ataskaitų darbdaviui teikimas.
2. Finansinė kontrolė - faktai, rodantys įmonės teisę kontroliuoti darbuotojo darbo komercinius aspektus, apima: darbuotojo nepadengtų verslo išlaidų apimtį, darbuotojo investicijų apimtį, darbuotojo teikiamų paslaugų prieinamumo visuomenei laipsnis, apmokėjimas darbuotojui bei darbuotojo pelnas ar nuostoliai.
3. Tarpusavio santykių pobūdis - faktai, rodantys šalių tarpusavio santykių pobūdį, apima: rašytines sutartis, darbinio pobūdžio garantijas, tarpusavio santykių pastovumas, darbuotojo teikiamos paslaugos yra esminė įprastinio bendrovės verslo dalis.

Visus aukščiau paminėtus darbo santykius požymius galima rasti LR darbo kodekse pateikiame darbo sutarties apibrėžime. „Darbo sutartis yra darbuotojo ir darbdavio susitarimas, kuriuo darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai, o darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą, mokėti darbuotojui sulgygtą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu“ (93 straipsnis).

Išnagrinėjus pateiktus darbo santykių požymius galima suformuluoti savarankiškumo, kaip vieno iš pagrindinių individualios veiklos požymių apibrėžimą, kuris leidžia individualią veiklą atriboti nuo darbo santykių. Gyventojų vykdoma veikla yra *savarankiška*, kai jis veikia nepriklausomai (savo vardu), pats dengia savo išlaidas ir prisiima su veikla susijusią riziką. Tai apima investavimą į darbo priemones, savo kvalifikacijos kėlimą, paslaugų prieinamumą įvairiems subjektams, atlygio gavimą už atliktą paslaugą (rezultatą), pelno arba nuostolių galimybę.

Sudarant sutartis tarp paslaugų gavėjo ir paslaugų davėjo, labai svarbu nustatyti, ar santykiai atitinka individualios veiklos požymius, ar darbo santykius. Neteisingai identifikavus santykių pobūdį, atsiranda tam tikros mokestinės prievolės, dažniausiai paslaugos gavėjo atžvilgiu. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pranešime spaudai (2011) pateikia keletą pavyzdžių, kada atlikus patikrinimus, nustatyta, kad santykiai tarp šalių įforminti neteisingai ir pritaikytas turinio viršenybės prieš formą principas:

„Klaipėdos AVMI nustatė: *Viena garsi šalies neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaiga tokiu būdu mokėtinus mokesčius „sumažino“ trečdaliu, dalį atlyginimo įstaigos vadovui mokėdama kaip*

atlygį už vadybos kursus, kuriuos jis esą vedė savarankiškai kaip asmuo, vykdamas individualią veiklą. Mokesčių administratoriui vadovo gautą atlygį už kursus pripažinus pajamomis, susijusiomis su darbo santykiais, į šalies biudžetą papildomai apskaičiuota sumokėti apie 90 tūkst. litų nesumokėtų mokesčių. Įstaiga su tokiu mokesčių administratoriaus sprendimu sutiko, patikslino nurodytas išmokų deklaracijas ir papildomai sumokėjo per 40 tūkst. litų gyventojų pajamų mokesčio ir beveik 48 tūkst. valstybinio socialinio draudimo įmokų. Patikrinimo metu nustatyta, kad per kelerius metus už vadybos kursus įstaigos vadovui buvo sumokėta apie pusantro šimto tūkstančių litų, nors paslaugos buvo teikiamos be jokių sutarčių. Įvertinus mokymo įstaigos sandorius su individualią veiklą įregistravusiu įstaigos vadovu paaiškėjo, kad vadybos kursai vyko mokyklos nuomojamose patalpose, buvo naudojamos mokyklos paruošta seminaro dalomąja medžiaga, jos ryšio priemonėmis, transportu ir kita. Mokyklos patirtos išlaidos liko nepadengtos, nes mokymo įstaiga iš paslaugos teikėjo to nereikalavo. Tai, jog veikla turėjo darbo santykiams būdingų požymių, o gautos pajamos neatitiko individualiai veiklai nustatytų požymių, rodė ir daugiau aplinkybių“.

„Panevėžio AVMI vienos bendrovės, užsiimančios grūdų malimo produktų gamyba, operatyvaus patikrinimo metu nustatyta, kad įmonės vadovui, įsigijusiam verslo liudijimą grūdų malimo paslaugoms, iš kasos už grūdų malimo paslaugas išmokėta per 80 tūkst. Lt. Išnagrinėjus visas sandorio aplinkybes padaryta išvada, kad sudarant minėtą paslaugų sutartį buvo siekiama išvengti GPM ir PSD įmokų mokėjimo. Bendrovė po VMI patikrinimo pati pateikė patikslintas deklaracijas, papildomai deklaruodama beveik 17 tūkst. Lt mokėtinų mokesčių“.

1.3. Individualios veiklos rūšys

Pažymėtina, kad ne visomis veiklomis galima verstis fiziniams asmenims, neįsteigusiems juridinio asmens. Valstybinės mokesčių inspekcijos mokesčių informacijos centro konsultacinės medžiagos duomenų bazėje (toliau - KMDB) paaiškinta, kokia veikla fizinis asmuo negali verstis (KD-1657):

- licencijuojama veikla;
- advokato veikla, jei pagal Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymą neatitinka visų jam keliamų profesinių ir kvalifikacinių reikalavimų;
- veikla, jeigu įstatymai numato reikalavimą įsteigti juridinius asmenis (tai reikia pasitikslinti atitinkamą veiklos sritį reglamentuojančiuose teisės aktuose, o taip pat atitinkamose institucijose, kuruojančiose tą veiklos sritį).

Pavyzdžiai, kokia veikla fizinis asmuo negali verstis neįregistravęs juridinio asmens:

- Prekyba alkoholiniais gėrimais ir tabaku. Prekyba alkoholiniais gėrimais ir tabako gaminiais yra licencijuojama veikla, o tokios licencijos išduodamos tik juridiniams asmenims (Alkoholio kontrolės įstatymas).
- Draudimo veikla. Draudimo veikla yra licencijuojama veikla ir tokia veikla gali verstis tik juridiniai asmenys. Tačiau fiziniai asmenys gali verstis draudimo tarpininkavimo (draudimo agento) individualia veikla (KMDB KD-1342).
- Buhalterinės apskaitos tvarkymas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo nuostatomis, gyventojas, kuris verčiasi individualia veikla, ūkininkas arba ūkininko partneriai gali tvarkyti tik savo veiklos buhalterinę apskaitą, tačiau negali teikti buhalterinės apskaitos tvarkymo paslaugų kitiems ūkio subjektams (KMDB R-6467).
- Masažo veikla. Masažo paslauga gali būti teikiama tik sveikatos priežiūros įstaigose, turinčiose įstaigos asmens sveikatos priežiūrai šiai veiklai licenciją. Šią paslaugą gali atlikti gyventojai atitinkantys nustatytus masažuotojo profesijos kvalifikacinius reikalavimus, ir negali verstis šia veikla kaip individualia veikla, nusteigiant juridinio asmens (KMDB KD-6963)
- Kitos veiklos, tokios kaip: vairavimo mokymas, kelionių organizavimas, šilumos gamyba, bendrų socialinių paslaugų teikimas, potencialiai pavojingų įrenginių nuolatinė priežiūra, laivų agentavimo paslaugos ir kitos veiklos, nurodytos Sąraše veiklos rūšių, kurios nelicencijuojamos, tačiau gali vykdyti tik juridiniai asmenys (VMI parengtas remiantis Lietuvos Respublikos ministerijų ir kitų institucijų pateiktais duomenimis).

Jeigu teisės aktai nedraudžia gyventojui kaip fiziniam asmeniui (neįsteigus juridinio asmens) vykdyti tam tikros ekonominės veiklos, tai jis tą veiklą gali vykdyti, nors jai ir reikalinga licencija ar bet koks kitas leidimas (KMDB KD-1657). Pavyzdžiui:

- Krovinių vežimo veikla. Nuo 2009-12-17 pasikeitus Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso 8 straipsniui, numatyta galimybė užsiimti licencijuojama krovinių vežimo kelių transporto priemonėmis veikla ir fiziniams asmenims. Krovinių pervežimo veiklai transporto priemonėmis kurių bendroji masė, įskaitant priekabą, yra mažesnė arba lygi 3,5 tonoms, licencija nereikalinga. Krovinių pervežimo veiklai transporto priemonėmis kurių bendroji masė, įskaitant priekabą, yra didesnė kaip 3,5 tonos, reikalinga licencija (kuri išduodama ir fiziniams asmenims). Fizinis asmuo, įsigijęs licenciją krovinių vežimui, gali įregistruoti individualią veiklą (KMDB KD-6881).
- Žemėtvarkos schemų rengimas. Fiziniams asmenims išduoda licencijas Nacionalinė žemės tarnyba prie žemės ūkio ministerijos.

- Kitos veiklos, kurioms vykdyti fiziniams asmenims išduodamos licencijos (Fiziniams asmenims (gyventojams) išduodamų licencijų arba leidimų sąrašas)

Valstybinė mokesčių inspekcija informuoja, kad jos parengti sąrašai yra negalutiniai, o tik informacinio pobūdžio. Todėl asmenys, norėdami vykdyti tam tikrą veiklą kaip individualią veiklą, turėtų patys papildomai pasidomėti apie reikalavimus, keliamus jų norimai vykdyti veiklai. Pavyzdžiui, tam tikroms veikloms reikalingas higienos pasas, jei atitinkamam veikla įtraukta į Ūkinės komercinės veiklos rūšių, kuriomis versdamiesi fiziniai ir juridiniai asmenys privalo turėti leidimą-higienos pasą, sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymu Nr. V-180.

Fizinis asmuo individualią veiklą gali vykdyti dvejopai: arba nustatyta tvarka įregistravęs individualią veiklą (individuali veikla pagal pažymą) arba įsigijęs verslo liudijimą. Toliau bus nagrinėjami šių veiklos formų vykdymo pagrindiniai aspektai.

1.3.1. Individuali veikla, turint verslo liudijimą.

Verslo liudijimas – Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nustatyta tvarka išduotas dokumentas, patvirtinantis nustatyto fiksuoto dydžio pajamų mokesčio sumokėjimą verčiantis individualia veikla ir (arba) nekilnojamojo pagal prigimtį daikto nuomos veikla, jeigu šios veiklos rūšys įtrauktos į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą veiklos rūšių sąrašą (GPMĮ 2 str. 22 d.).

Pagal 2011 metais galiojantį Individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, klasifikatorių, yra 100 veiklų, kurioms galima išsiimti verslo liudijimą. Pagal 2011 m. lapkričio 9d. Vyriausybės nutarimo Nr. 1797 (Dėl verslo liudijimų išdavimo taisyklių patvirtinimo) redakciją, nuo 2012 m. sausio 1d. veiklų sąrašas sutrumpėja iki 89 veiklų, o nuo 2012 m. gegužės 1d. iki 88 veiklų.

Verslo liudijimas laikomas paprasčiausia veiklos forma, kuria gali verstis fiziniai asmenys. Tačiau iki 2011 m. gruodžio 31d. turint verslo liudijimą galima verstis ne tik paprasta veikla, tokia kaip drabužių siūvimas ir taisymas, dviračių remontas, dovanų pakavimas, langų valymas ir kt., bet ir laisvosioms profesijoms priskiriamomis veiklomis, pavyzdžiui, projektiniai – konstruktoriniai darbai, išorinių informacijos priemonių kūrimas ir jų išdėstymas bei radiofikuotos reklaminės informacijos perdavimas, vertimo ir kita veikla (plačiau apie laisvąsias profesijas 2.2.1. poskyryje).

Rengiant pakeitimus Finansų ministerija laikėsi tokių verslo liudijimo sąrašo pakeitimo principų (Verslo liudijimų sąrašo peržiūros principai):

- Atsisakyti laisvųjų profesijų. Todėl iš verslo liudijimų sąrašo siūloma išbraukti vertimo, kvalifikacijos tobulinimo bei mokymo veiklas, taip pat tas veiklas, kurios susijusios su kitų laisvųjų profesijų atstovų, tokių kaip architektai, inžinieriai ir pan. veikla (pastatų ar statinių statybos, projektinių-konstruktorinių darbų, išorinių informacijos priemonių kūrimo veiklos).
- Modifikuoti su statybos darbais susijusias veiklas, paliekant tik laisvosioms profesijoms nepriskiriamas veiklas, tokias kaip tinkavimas, grindų dengimas, dažymas ir stiklinimas, statyb vietės paruošimas, elektros, vandentiekio ar kitų sistemų įrengimas, stogų dengimas ir kita specializuota statybos veikla.
- Atsisakyti veiklų, kurioms keliama specifiniai reikalavimai. Siūloma atsisakyti apgyvendinimo paslaugų veiklos, nes jai numatyti specialūs reikalavimai, pavyzdžiui pagal galiojančius teisės aktus kaimo turizmo veiklą sudaro turistų apgyvendinimas, maitinimas, pramogų (poilsio) ir kitų poreikių tenkinimas, o teikiant kaimo turizmo paslaugas svečių apgyvendinimui individualiame name ar sodyboje gali būti skiriama net iki 20 kambarių.
- Atsisakyti veiklų, priskiriamas žemės ūkio veiklai, kadangi pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas gyventojų pajamos iš žemės ūkio veiklos neapmokestinamos, jei gyventojas nėra PVM mokėtojas.
- Leisti su verslo liudijimu nuomoti tik gyvenamosios paskirties patalpas.

Tačiau priėmus pakeitimus, pastebima, kad buvo atsisakyta kai kurių numatytų pakeitimų, susijusių su veiklų pagal verslo liudijimus apribojimais: nebuvo panaikintas verslo liudijimas vertimo veiklai, kuri priskiriama laisvosioms profesijoms. Taip pat paliktos ir apgyvendinimo paslaugos (kaimo turizmas ir nakvynės bei pusryčių paslaugos). Veiklos, susijusios su kvalifikacijos tobulinimu buvo „sustambintos“, įvedus vieną verslo liudijimą „Kvalifikacijos tobulinimo ir papildomo mokymo veikla“ suteikiant teisę su vienu verslo liudijimu mokyti tiek vaikus tiek suaugusius.

Priėmus pakeitimus, nuo 2012 m. sausio 1 d. atsisakyta tokių verslo liudijimų rūšių:

1. Žemės ūkio paslaugų veikla
2. Žuvų gaudymas verslinės žūklės įrankiais ir jų apdorojimas
3. Išorinių informacijos priemonių kūrimas ir jų išdėstymas bei radiofikuotos reklaminės informacijos perdavimas
4. Gyvulių priežiūros ir šėrimo paslaugų veikla
5. Projektiniai – konstruktoriniai darbai
6. Esamų statinių restauravimas, konservavimas
7. Specialaus apgyvendinimo paslaugų (plaukiojimui nenaudojamuose laivuose ir keltuose) teikimas
8. Pynimui skirtų augalų auginimas

Nuo 2012 m. gegužės 1 d. atsisakyta

1. Periodinių spaudos leidinių platinimas

Priėmus pakeitimus, nuo 2012 m. sausio 1 d. modifikuotos tokios veiklos rūšys:

1. Sustambintos prekybos veiklos. Iš verslo liudijimo „Prekyba“, skirstant jį į skirtingus verslo liudijimus: „Prekyba kioskuose (už kiekvieną kioską)“, „Prekyba turgavietėse, suteikianti teisę verstis išnešiojamąja ir išvežiojamąja prekyba“, „Prekyba iš (nuo) laikinųjų prekybos įrenginių“, „Išnešiojamoji ir išvežiojamoji prekyba“, liko vienas verslo liudijimas, apimantis visas prieš tai išvardintas veiklas „Prekyba“. Iš verslo liudijimo „Prekyba tik ne maisto produktais“, skirstant jį į skirtingus verslo liudijimus: „Prekyba kioskuose (už kiekvieną kioską)“, „Prekyba turgavietėse, suteikianti teisę verstis išnešiojamąja ir išvežiojamąja prekyba“, „Prekyba iš (nuo) laikinųjų prekybos įrenginių“, „Išnešiojamoji ir išvežiojamoji prekyba“, liko vienas verslo liudijimas, apimantis visas veiklas „Prekyba tik ne maisto produktais“.
2. Verslo liudijimas „Poilsio parkų ir paplūdimių veikla, poilsinių transporto priemonių, turistinės stovyklos paslaugų teikimas, batuto ir kita veikla“ sukonkretintas į „Poilsio parkų ir paplūdimių veikla, poilsinių transporto priemonių, turistinės stovyklos paslaugų teikimas ir laisvalaikio ir pramogų įrangos, kaip integruotos pramogų paslaugų dalies, trumpalaikė nuoma“.
3. Susiaurintos veiklos, susijusios su statybos veikla. Verslo liudijimas „Esamų statinių atstatymas ir remontas“ pakeistas į „Statybos baigimo apdailos ir valymo darbai“. O verslo liudijimas „Nauja statinių statyba“ pakeistas į „Specialieji statybos darbai (statybvietsės paruošimas, stogų dengimas, pamatų klojimas, mūrijimo, betonavimo, hidroizoliaciniai darbai, pastolių ir darbo platformų statymas ir ardymas, dūmtraukių įrengimas)“.
4. Susiaurinta patalpų nuomos veikla. Verslo liudijimas „Patalpų nuoma“ pakeistas į „Gyvenamosios paskirties patalpų nuoma“.
5. Sustambinta kvalifikacijos tobulinimo veikla. Verslo liudijimai „Vaikų ir jaunimo papildomo mokymo veikla“ ir „Suaugusiųjų kvalifikacijos tobulinimo veikla“ sujungti į vieną verslo liudijimą „Kvalifikacijos tobulinimo ir papildomo mokymo veikla“.
6. Sukonkretintas verslo liudijimas „Santehnikos darbai“ į verslo liudijimą „Vandentiekio, šildymo ir oro kondicionavimo sistemų įrengimas (išskyrus krosnių, aušinimo bokštų, dujų įrangos ir garo vamzdinių įrengimų)“.
7. Sukonkretintas verslo liudijimas „Filmavimas pramoginiuose renginiuose“, išskiriant apribojimus, į verslo liudijimą „Filmavimas pramoginiuose renginiuose (išskyrus reportažų, informacinių laidų rengimą ir kitą žurnalistinio ar tiriamojo pobūdžio veiklą)“.

8. Verslo liudijimas „Elektros įtaisų įrengimas ir remontas“ detalizuotas į verslo liudijimą „*Elektros sistemų įrengimas pastatuose bei elektros įtaisų įrengimas ir remontas*“.
9. Verslo liudijimas „Šunų kirpimas“ praplėstas į verslo liudijimą „*Naminių gyvūnėlių kirpimas*“.
10. Verslo liudijimas „Aplinkos tvarkymas“ papildytas veiklomis ir modifikuotas į verslo liudijimą „*Aplinkos tvarkymas, gatvių valymas, sniego ir ledo šalinimas*“. (Reikėtų atkreipti dėmesį, kad norint užsiimti sniego valymu žiemą, iki 2011 m. gruodžio 31d. atsižvelgiant į numatomas veiklos vykdymo aplinkybes, reikia pasirinkti veiklos formą: sudaryti darbo, civilinę sutartį, arba įregistruoti individualią veiklą pagal pažymą (KMDB KD-7360). Nuo 2012 m. sausio 1d. tokiai veiklai pakaks verslo liudijimo).

Verslo liudijimų klasifikatorius itin svarbus, analizuojant pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimą, kadangi jis leidžia identifikuoti, ar tam tikros veiklos pajamos priskiriamos veiklai pagal verslo liudijimą. Todėl asmenys, norėdami savo gautoms pajamoms prisitaikyti paprasčiausią apmokestinimo būdą – sumokėti fiksuotą mokestį už verslo liudijimą – turi įsitikinti, kad jų vykdoma veikla atitinka reikalavimus veiklai, vykdomai pagal verslo liudijimus.

Valstybinės mokesčių inspekcijos parengtame leidinyje (Verslo liudijimą įsigyjančio gyventojo atmintinė) paaiškinama, kaip reikėtų suprasti verslo liudijimų klasifikatorių: „Šiame sąraše nurodomas veiklos rūšies pavadinimas ir skliausteliuose pateikiamas Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje (toliau – EVRK) nurodytas klasės numeris. Jeigu skliausteliuose nurodyta tik EVRK klasė, gyventojas gali verstis visų toje EVRK klasėje nurodytų rūšių veikla, o jei skliausteliuose nurodyta, kad veiklos rūšis įeina į tam tikrą EVRK klasę, gyventojas gali verstis tik verslo liudijime nurodytos rūšies veikla“.

Pavyzdžiui:

- Verslo liudijimas - *Gatavų tekstilės dirbinių gamyba* (EVRK klasė 13.92). Į šią klasę pagal EVRK klasifikatorių įeina: gatavų gaminių iš įvairių tekstilės medžiagų, įskaitant megztines (trikotažines) ar nertines medžiagas, gamyba: antklodžių, įskaitant kelioninius pledus, lovos, stalo, tualetu ar virtuvės skalbinių; vatinių ir pūkinių antklodžių, pagalvėlių, pampsukų (pufų), pagalvių, miegmaišių ir kt.; gatavų namų apyvokos reikmenų gamyba: užuolaidų, užuolaidėlių, lango uždangų, lovatiesių, baldų ar mašinų apdangalų ir kt., brezentu, palapinių, turizmo (stovyklavimo) reikmenų, burių, žaliuzių nuo saulės, lengvųjų automobilių, mašinų ar baldų apdangalų ir kt., vėliavų, vėliavėlių, gairelių ir kt. pašluosčių dulkėms valyti ar indams šluostyti, gelbėjimosi liemenių, parašiotų ir kt. Į šią klasę taip pat įeina: elektrinių antklodžių tekstilinių dalių gamyba, rankų pynimo gobelenų gamyba. Į šią klasę neįeina: techninės

pasiskirties tekstilės gaminių gamyba. Vadinasi pagal šį verslo liudijimą galima verstis visomis išvardintomis veiklomis, kurios įeina į 13.92 EVRK klasę.

- Verslo liudijimas - *Muzikantų paslaugos* (išskyrus koncertinę veiklą) (Įeina į EVRK klasę 90.01). Į šią klasę (Scenos pastatymo veikla) pagal EVRK klasifikatorių įeina: teatro spektaklių, koncertų, operos ar šokių ir kiti scenos pastatymai: artistų grupių, cirkų ar trupių, orkestrų ar muzikantų grupių veikla, individualių menininkų, tokių kaip aktoriai, šokėjai, muzikantai, skaitovai ar diktoriai, veikla. Į šią klasę neįeina: asmeninių teatro ar artistų agentų ar agentūrų veikla, aktorių parinkimo veikla. Taigi, nors ši klasė apima daug veiklų, tačiau pagal tokį verslo liudijimą galima verstis tik jo pavadinime nurodyta veikla (muzikantų paslaugos) kuri įeina į 90.01 klasę. Asmuo gali būti individualus muzikantas, bet negali rengti savo koncertų. Vadinasi negalima verstis kitomis veiklomis, įeinančiomis į šią klasę, bet nesančiomis verslo liudijimo pavadinime. Pvz., verslo liudijimas netinka norint būti šokėju ar diktoriumi.

Aukščiau paminėti pavyzdžiai gana aiškiai padeda identifikuoti, kokios veiklos pajamos gali būti priskirtos pajamoms pagal verslo liudijimą, o kokios ne. Tačiau pasitaiko nemažai atvejų, kada identifikuoti, ar konkreti veikla priskiriama konkrečiam verslo liudijimui, tampa pakankamai sudėtinga. Pavyzdžiui: gyventojas nori teikti žaidimų automato (bokso kriaušės) paslaugas. Statistikos departamente jis sužino, kad tokia veikla priskiriama 93.29 EVRK klasei (Į šią klasę įeina kita, niekur kitur nepriskirta, poilsio ir pramogų organizavimo veikla (išskyrus atrakcionų ir teminių parkų veiklą): monetomis valdomų žaidimų automatų eksploatavimas, poilsio parkų veikla (be apgyvendinimo paslaugų), poilsio transporto įrenginių eksploatavimas, pvz., valčių prieplaukos, slidinėjimo kalvų eksploatavimas, laisvalaikio ir pramogų įrangos, kaip integruotos pramogų paslaugų dalies, trumpalaikė nuoma, pramoginių mugių, parodų ir renginių organizavimas, paplūdimių veikla, įskaitant įrenginių, tokių kaip persirengimo kabinos, rakinamos spintelės, kėdės ir kt., nuomą, šokių aikštelių eksploatavimas). Mokesčių inspekcijoje gyventojas sužino, kad verslo liudijimas Poilsio parkų ir paplūdimių veikla, poilsinių transporto priemonių, turistinės stovyklos paslaugų teikimas, batuto ir kt. veikla (iki 2011-12-31) įeina į EVRK klasę 93.29. Kadangi šis verslo liudijimas tik įeina į 93.29 klasę, bet neapima jos visos, galima vykdyti veiklas nurodytas tik verslo liudijimo pavadinime. Bet ir iš pavadinimo nevisiškai aišku, kokios konkrečios veiklos gali įeiti į šį verslo liudijimą, nes pavadinimas nėra konkretus (baigiasi žodžiais ir kita veikla). Nuo 2012-01-01 pavadinimas pakoreguotas į „Poilsio parkų ir paplūdimių veikla, poilsinių transporto priemonių, turistinės stovyklos paslaugų teikimas ir laisvalaikio ir pramogų įrangos, kaip integruotos pramogų paslaugų dalies, trumpalaikė nuoma“. Tačiau iki galo nelieka aišku, ar gyventojas pasirinkta veikla įeina į šį verslo liudijimą.

Atidžiai panagrinėjus klasifikatorių, galima rasti ir daugiau neapibrėžtumų, kas apsunkina pajamų priskirimą veiklai su verslo liudijimu (pvz., kvalifikacijos tobulinimo paslaugos, kirpyklų, kosmetikos kabinetų ir salonų, soliariumų veikla, apgyvendinimo ir kitos paslaugos).

Išsiaiškinus, kad tam tikra veikla gali būti vykdoma įsigijus verslo liudijimą, būtina išanalizuoti, kam galima teikti paslaugas ar parduoti prekes, kad gautos pajamos būtų priskiriamos veiklai pagal verslo liudijimą.

Išduotas verslo liudijimas galioja tam tikroje teritorijoje. Verslo liudijimai gali būti išduodami verstis veikla (Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklės):

1. neribojant veiklos teritorijos;
2. visoje Lietuvos Respublikoje, išskyrus Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų savivaldybių ir Marijampolės bei Neringos savivaldybių teritorijas;
3. konkrečios savivaldybės teritorijoje.

Siekiant tiksliau apibrėžti kai kurių veiklos rūšių apimtį ar jų pobūdį, šalia veiklos rūšių pavadinimų gali būti pateikta atitinkama žymė (Verslo liudijimą įsigijančio gyventojų atmintinė):

* Verslo liudijimas suteikia teisę prekiauti jame nurodytomis savo gamybos prekėmis neįsigijus prekybos liudijimo.

** Verslo liudijimas nesuteikia teisės teikti apgyvendinimo paslaugų (kaimo turizmo paslaugos arba nakvynės ir pusryčių paslaugos, EVRK klasė 55.20).

(x) Verslo liudijimas nesuteikia teisės parduoti savo gamybos prekių ir teikti paslaugų įmonei arba kitam juridiniam asmeniui, jeigu veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint liudijimą, rūšis yra viena iš veiklos, kuria verčiasi įmonė arba kitas juridinis asmuo, rūšių. Jeigu ši veiklos rūšis tik įrašyta į įmonės registravimo pažymėjimą, tačiau įmonė ją faktiškai nesiverčia, tai turint verslo liudijimą, galima tokiai įmonei parduoti savo gamybos prekes ar teikti paslaugas (KMDB KD-1198).

(xx) Verslo liudijimas suteikia teisę parduoti savo gamybos prekes ir teikti paslaugas tik gyventojams.

Esant numatytiems apribojimams, prievolė įsitikinti, ar pajamos priskiriamos pajamoms iš verslo liudijimo, tenka įmonei, kuriai asmuo teikia paslaugas ar parduoda prekes. „Bendrovė, vykdydama sandorius su gyventoju, visada privalo įsikinti ar šio turimas verslo liudijimas suteikia teisę parduoti prekes ar teikti paslaugas juridiniam asmeniui. Jei gyventojas turi tokios rūšies verslo liudijimą, yra sumokėjęs fiksuoto dydžio gyventojų pajamų mokestį, tuomet bendrovei papildomų mokestinių prievolių neatsiranda. Tačiau jei šio turimas verslo liudijimas leidžia sandorius vykdyti tik su kitais gyventojais (tai yra mokestis sumokėtas tik už iš tokios veiklos rūšies gaunamas pajamas), tuomet bendrovė pirkdama paslaugas ar prekes iš gyventojų privalo pati už jį apskaičiuoti ir sumokėti

gyventojų pajamų mokesčių“ (Valstybinės mokesčių inspekcijos pranešimas spaudai, 2011 m. gegužės 26 d.).

VMI duomenimis, per tris metus (2008-2010) gyventojams juridiniai asmenys išmokėjo 30,6 mln. litų, už prekes ar paslaugas, už kurias gautos pajamos negali būti priskiriamos pajamos iš veiklos pagal verslo liudijimą. Tokių gyventojų 2008 m. nustatyta 1035, 2009 m. – 515, o 2010 m. – 515 (Valstybinės mokesčių inspekcijos pranešimas spaudai, 2011 m. gegužės 26 d.).

Iš VMI pateiktos informacijos matyti, kad būta netinkamo pajamų traktavimo, kuomet įmonės pirkdavo prekes ar paslaugas iš fizinių asmenų, turinčių verslo liudijimus. Priėmus Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių pakeitimus, apribojimai sugriežtinti. Nuo 2011 m. gegužės 1d. iki tol galioję verslo liudijimų žymėjimai (X ir XX) panaikinami, o vietoj jų įvedama tokia tvarka:

- Išduotas verslo liudijimas suteikia teisę parduoti prekes ir teikti paslaugas gyventojams; taip pat parduoti tik savo gamybos prekes ir teikti paslaugas (išskyrus gyvenamosios paskirties patalpų nuomą) juridiniams asmenims, jeigu iš juridiniams asmenims parduotų savo gamybos prekių ir suteiktų paslaugų gautos pajamos ne didesnės kaip 10 procentų visų mokestinio laikotarpio pajamų, gautų iš verslo liudijime nurodytos veiklos.
- Verslo liudijimas suteikia teisę parduoti savo gamybos prekes ir teikti paslaugas juridiniams asmenims tik tuo atveju, kai veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint liudijimą, rūšis nėra viena iš veiklos, kuria faktiškai verčiasi juridinis asmuo, rūšių.
- Prekybos verslo liudijimas nesuteikia teisės parduoti žemės ūkio ir maisto produktus, kitas prekes gyventojams jų individualios prekybos veiklos, įskaitant tą veiklą, kuri vykdoma įsigijus prekybos verslo liudijimus, tikslais.

Vadinasi, nuo 2012 m. gegužės 1 d. gyventojas galės teikti paslaugas įmonėms ir gautas pajamas priskirti prie individualios veiklos pagal verslo liudijimą pajamų, jei bus tenkinamos dvi sąlygos: iš juridinių asmenų gautos pajamos neviršys 10 procentų visų individualios veiklos pagal verslo liudijimą pajamų, bei tos įmonės veikla nesutaps su verslo liudijime įrašyta veikla. Be to, gyventojai pagal verslo liudijimą negalės parduoti prekių kitiems gyventojams, kurie turi verslo liudijimą ar įregistravę individualią veiklą. Priėmus šiuos pakeitimus, įtvirtintas principas, kad pagal verslo liudijimą prekes parduoti ir paslaugas teikti bus galima tik galutiniams vartotojams – fiziniams asmenims, su išimtimi ir įmonėms (jei pajamos iš juridinių asmenų neviršys 10 proc. pajamų).

Nuo 2012 m. sausio 1d. įsigalioja dar vienas pakeitimas, susijęs su pajamų priskirimu pajamoms, gautoms iš verslo liudijimo. Nuo 2012 m. sausio 1 dienos pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 str. 5 ir 6 dalis verslo liudijimus įsigiję gyventojai galės vykdyti veiklą tik tuo atveju, jei neprivalės registruotis ir nebus įregistruoti pridėtinės vertės mokesčio mokėtojais, o nuomos atveju, jei pajamos iš

nuomos per mokestinį laikotarpį neviršys Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 71 straipsnyje nustatyto dydžio – 100 000 Lt (VMI išaiškinimas Nr. (18.23-31-1)-R-10462).

Apibendrinat, pajamoms iš verslo liudijimo priskiriamos pajamos, gautos iš tokios individualios veiklos, kai:

- Iki 2011 m. gruodžio 31 d. – pajamos gaunamos iš veiklos, įrašytos verslo liudijime, nurodytoje teritorijoje, parduodant prekes gyventojams (išskyrus žemės ūkio ir maisto produktus gyventojams, įsigijusiems prekybos verslo liudijimus), taip pat parduodant savo gamybos prekes ir teikiant paslaugas gyventojams, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms, jeigu tai veiklai nenustatyti papildomi apribojimai (*,X, XX).
- Nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2012 m. balandžio 30 d. - pajamos gaunamos iš veiklos, įrašytos verslo liudijime, nurodytoje teritorijoje, parduodant prekes (išskyrus žemės ūkio ir maisto produktus gyventojams, įsigijusiems prekybos verslo liudijimus), taip pat parduodant savo gamybos prekes ir teikiant paslaugas gyventojams, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms, jeigu tai veiklai nenustatyti papildomi apribojimai (*,X, XX), jei gyventojas neprivalės registruotis ir nebus įregistruotas pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju.
- Nuo 2012 m. gegužės 1 d. – pajamos gaunamos iš veiklos, įrašytos verslo liudijime, nurodytoje teritorijoje, parduodant prekes ir teikiant paslaugas gyventojams (išskyrus žemės ūkio ir maisto produktus, kitas prekes gyventojams jų individualios prekybos veiklos, įskaitant tą veiklą, kuri vykdoma įsigijus prekybos verslo liudijimus, tikslais), taip pat parduodant tik savo gamybos prekes ir teikiant paslaugas (išskyrus gyvenamosios paskirties patalpų nuomą) juridiniams asmenims, jeigu iš juridiniams asmenims parduotų savo gamybos prekių ir suteiktų paslaugų gautos pajamos ne didesnės kaip 10 procentų visų mokestinio laikotarpio pajamų, gautų iš verslo liudijime nurodytos veiklos, jei juridinio asmens veikla nėra viena iš veiklos, kuria faktiškai verčiasi juridinis asmuo, rūšių ir, jei gyventojas neprivalės registruotis ir nebus įregistruotas pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju.

1.3.2. Individuali veikla be verslo liudijimo

Vykdamt individualią veiklą pagal pažymą, yra mažiau apribojimų, nei pagal verslo liudijimą. Prekes parduoti ir paslaugas teikti galima be išimties tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Veiklos rūšys neapribotos atskiru sąrašu, kaip yra verslo liudijimų atveju. Todėl galima vykdyti visas

veiklas, kurios patenka į EVRK klasifikatorių, išskyrus 1.3. poskyrio pradžioje apertas licencijuojamas veiklas, bei veiklas, kurioms reikia steigti juridinį asmenį.

Pajamoms iš individualios veiklos priskiriamos bet kokios gyventojo pajamos, kurias jis gavo vykdydamas individualią veiklą (įskaitant šios veiklos pajamas, gautas ne pinigais), išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą, t.y. joms priskiriamos pajamos, kurios gaunamos iš prekių pardavimo, paslaugų teikimo ir kitokios individualios veiklos. Šioms pajamoms priskiriamos ir tos pajamos, kurios gaunamos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybės individualios veiklos turtą, t.y. tokios turto perleidimo pajamos apmokestinamos ta pačia tvarka, kaip ir iš individualios veiklos gautos pajamos. (GPMĮ 10 str. komentaras).

Tačiau, kai asmuo nustatyta tvarka nutraukia savo vykdomą individualią veiklą ir vėliau parduoda individualioje veikloje naudotą turtą, šio turto pardavimo pajamos priskiriamos gyventojo asmeninėms pajamoms, o ne individualios veiklos pajamoms. Turto pardavimo pajamas sudaro gautas užmokestis už parduotą turtą, o išlaidas – turto įsigijimo kaina, atėmus turto nusidėvėjimą, kuris buvo priskirtas individualios veiklos leidžiamiesiems atskaitymams (GPMĮ 10 str. komentaras).

Taigi galima išskirti dvi atskiras individualios veiklos pajamų rūšis:

1. Pajamos iš pačios individualios veiklos.
2. Pajamos iš individualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės.

Įdomu tai, kad nuo 2010 m. nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veikla nebepriskiriama individualiai veiklai. Vadinasi, pardavus individualioje veikloje naudotą nekilnojamą turtą, tokios pajamos nelaikomos individualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamomis.

Aktualu plačiau panagrinėti kai kurias veiklos rūšis.

Sporto veikla - sportininko (gyventojo, kuris atlieka tam tikrą fizinę ar protinę veiklą, grindžiamą tam tikromis taisyklėmis ir organizuojamą tam tikra specialiai šiai veiklai nustatyta forma) rengimosi varžyboms ir dalyvavimo varžybose veikla (GPMĮ 2 str. 8 d.).

Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme pažymima, kad treneris, kaip ši sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo taikymo tikslais nėra laikomas sportininku. Todėl remiantis šia nuostata, trenerių pajamos apmokestinamos ne kaip pajamos iš sporto veiklos, o priklausomai nuo asmens vykdomos veiklos formos ir turinio, pavyzdžiui, kaip individualios veiklos arba kaip su darbo santykiais susijusios pajamos. Sportininkams taip pat nepriskiriami instruktoriai, sekundantai, asistentai, masažistai ir kiti asmenys, kurių veikla neatitinka nustatytos sporto veiklos sąvokos, o skirta tik padėti sportininkui ir/ar sporto komandai pasiręgti ir dalyvauti varžybose, t.y. užsiimti sporto veikla. Gyventojai, užsiimantys fizine ir/ar protine savo poilsio (rekreacijos) veikla (alpinizmu, nardymu, jojimu, slidinėjimu, joga ir pan., kai

tai nėra pasirengimo ir/ar dalyvavimo sportinėse varžybose veikla), taip pat individualią veiklą vykdančius ar sporto varžybas rengiančioje organizacijoje pagal darbo sutartis dirbantys asmenys, kurie turi įgaliojimus vykdyti atitinkamos sporto šakos taisyklių laikymosi kontrolę ir/ar registruoti varžybų rezultatus (teisėjai, arbitrai, komisarai ir pan.), Gyventojų pajamų mokesčio prasme sportininkais taip pat nelaikomi (GPMĮ 2 str. 8 d. komentaras).

GPMĮ 2 straipsnio 8 dalies komentare paaiškinama, kad sporto veikla pripažįstama individualia veikla, jei atitinka individualios veiklos požymius: „Pasirengimas varžyboms ir dalyvavimas varžybose kaip ir bet kuri kita veikla GPMĮ prasme turi atitikti bendrus veiklai taikomus kriterijus. Tai reiškia, kad ja turi būti užsiimama tęstinį laikotarpį, siekiama tam tikrų tikslų: kuo geresnių sportinių rezultatų, nuosekliai didinti sportinį meistriškumą, gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos. Todėl pavieniai asmenų veiksmai, kuriais nėra siekiama sportinių ar ekonominių tikslų per tęstinį laikotarpį, šio įstatymo prasme nelaikomi sporto veikla“.

Prie sporto veiklos priskiriama ir veikla, kuri nėra tiesiogiai susijusi su sporto veikla, bet sportininkas iš jos gauna pajamas: „Pajamų gavimo požiūriu prie sporto veiklos priskiriama ir tiesiogiai ar netiesiogiai su ja susijusi veikla, už kurią sportininkas gauna pajamų. Pavyzdžiui, reprezentacinė veikla (autografų dalijimas, dalyvavimas labdaros renginiuose, tam tikruose produkto (prekių ar paslaugų) pristatymuose), rėmėjo simbolikos vaizdavimas ant sportininko naudojamų sporto reikmenų. Tačiau ši vienkartinė ar pasikartojanti veikla turi būti siejama su konkrečiais vienkartiniais ar pasikartojančiais veiksmais, t. y. sporto renginiais. Prie sporto veiklos nepriskiriama veikla, kuri nėra tiesiogiai ar netiesiogiai susieta su konkrečiu sporto renginiu, pavyzdžiui, reklama, susijusi tik su sportininko vardu ar jo sportiniais pasiekimais“ (GPMĮ 2 str. 8 d. komentaras).

Atlikėjo veikla - atlikėjo (aktoriaus, dainininko, muzikanto, dirigento, šokėjo ar kito vaidinančio, dainuojančio, skaitančio, deklamuojančio arba kitaip atliekančio literatūros, meno, folkloro kūrinius ar cirko numerius gyventojų) rengimosi viešam pasirodymui ir dalyvavimo viešame pasirodyje veikla (GPMĮ 2 str. 9 d.).

Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme pažymima, kad atlikėjais nelaikomi gyventojai, dalyvaujantys kūrinio sukūrimo arba rengimosi viešam pasirodymui procese, tačiau nedalyvaujantys kūrinį viešai atliekant ar viešai pasirodant. GPMĮ 2 straipsnio 9 dalies komentare papildoma, kad atlikėjais nelaikomi kino aktoriai, dalyvaujantys kino kūrimo, konferencijų dalyviai, televizijos programų svečiai, dalyvaujantys diskusijose, specialiose laidose, ir pan. Kūrinio sukūrimas, atlikėjų veiklos kontekste, neapima dailininko, skulptoriaus, kompozitoriaus ar rašytojo veiklos.

Kaip ir sporto veiklos atveju, pajamų gavimo požiūriu prie atlikėjo veiklos priskiriama ir tiesiogiai ar netiesiogiai su ja susijusi veikla, už kurią atlikėjas gauna pajamų. Pavyzdžiui, reprezentacinė veikla (autografų dalijimas, dalyvavimas labdaros renginiuose, tam tikruose produkto

(prekių ar paslaugų) pristatymuose). Tačiau ši vienkartinė ar pasikartojanti veikla turi būti siejama su konkrečiais vienkartiniais ar pasikartojančiais veiksmais, t. y. viešais pasirodymais (GPMĮ 2 str. 9 d. komentaras).

Prie atlikėjo veiklos nepriskiriama (GPMĮ 2 str. 9 d. komentaras):

1. Veikla, kuri nėra tiesiogiai ar netiesiogiai susieta su konkrečiu pasirodymu, pavyzdžiui, reklama, susijusi tik su atlikėjo vardu ar jo kaip atlikėjo pasiekimais.
2. Gyventojų, teikiančių muzikantų paslaugas (išskyrus viešus pasirodymus) tik gyventojams, pavyzdžiui, vestuvių, pobūvių, laidotuvių, jubiliejų ir kitais atvejais, veikla nepriskiriama atlikėjų veiklai ir gali būti vykdoma kaip individuali (ne atlikėjo) veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

Vertybinių popierių pardavimas. Pagal GPMĮ 10 straipsnio komentarą „Vertybinių popierių pardavimas per vertybinių popierių biržą gali būti laikomas gyventojų individualia veikla. Nustatant, ar gyventojų pajamos, gautos iš vertybinių popierių pirkimo/pardavimo per vertybinių popierių biržą, laikomos vertybinių popierių pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės individualios veiklos pajamomis, reikia kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti individualią veiklą apibrėžiančių kriterijų visumą (tęstinumą, priimamų sprendimų savarankiškumą, ekonominės naudos siekimą, gaunamų pajamų dalį visose gyventojų mokestiniu laikotarpiu gautose pajamose ir pan.). Pajamos, gautos už investavimą į investicinius fondus, ir pajamos, gautos pagal sudarytas vertybinių popierių portfelio valdymo patikėjimo sutartis prekybai vertybinių popierių biržoje visais atvejais nelaikomos vertybinių popierių pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės individualios veiklos pajamomis.“

Valstybinė mokesčių inspekcija taip paaiškina, kuriais atvejais laikoma, kad asmuo vykdo vertybinių popierių pardavimo veiklą: „Jei gyventojas, kaip profesionalus investuotojas užsiima vertybinių popierių pirkimu ir pardavimu per tęstinį laikotarpį, savarankiškai priimdamas sprendimus ir iš tokios veiklos siekia gauti ekonominės naudos, laikoma, kad jis gauna individualios veiklos pajamų iš vertybinių popierių“ (KMDB KD-1640)

Pagal Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymą - profesionalūs investuotojai (klientai) - tai tokie gyventojai, kurie turi pakankamai žinių, įgūdžių ir patirties pagrįstiems investiciniams sprendimams savarankiškai priimti, gali tinkamai įvertinti su tuo susijusią riziką ir atitinka bent du profesionaliesiems klientams nustatytus kriterijus, nurodytus šio įstatymo II skyriaus trečiajame skirsnyje:

1. per paskutinius keturis metų ketvirčius klientas kiekvieną ketvirtį atitinkamoje rinkoje yra vidutiniškai sudaręs po 10 didelių sandorių;
2. kliento finansinių priemonių portfelis, įskaitant pinigines lėšas, viršija 500 tūkstančių eurų;

3. klientas profesionaliai dirba arba dirbo finansų sektoriuje ne mažiau kaip vienus metus eidamas tokias pareigas, kurios reikalauja žinių apie klientui numatomas teikti paslaugas ar numatomus sudaryti sandorius.

Išvestinės finansinės priemonės, valiutų prekyba. Valstybinė mokesčių inspekcija savo rašte (R-6735) pateikia tokį pavyzdį: „Gyventojai gauna pajamų iš valiutų porų skirtumų prekybos valiutų rinkoje (pvz. FOREX rinkoje). Tam tikslui sudaromos sutartys su brokerine kompanija, kuri priima pavedimus pirkti - parduoti valiutą. Brokerinė kompanija už užstatą skolina dideles pinigų sumas vykdyti valiutos pirkimo-pardavimo operacijas. Skolintos lėšos negali būti naudojamos kitiems tikslams. Gautas iš valiutų skirtumų pelnas yra įskaitomas į gyventojų specialias sąskaitas. Specialiose sąskaitose esamas lėšas gyventojai gali naudoti tik prekybai valiutų rinkoje. Pajamas (naudą) gyventojai gauna, kai lėšos pervedamos (gyventojų prašymu) į jų asmenines banko sąskaitas“. Rašte aiškinama, kad FOREX valiutų rinkoje prekiaudami gyventojai patys savarankiškai priima sprendimus ir duoda atitinkamus pavedimus brokerių kompanijai dėl sandėrių sudarymo. Jeigu tokia prekyba gyventojai verčiasi tęstinį laikotarpį, laikoma, kad gyventojai gauna individualios veiklos pajamų.

Tokios pačios nuostatos taikomos ir prekybai „platformoje“. Prekybos platformoje pavyzdys: banko klientai juridiniai ir fiziniai asmenys realiu laiku gali prekiauti finansinėmis priemonėmis nuotoliniu būdu, platformoje sudarydami įvairias prekybines operacijas: valiutų neatidėliotinus (spot), valiutų išankstinius (forward), valiutų pasirinkimo (opcionus); akcijų kainų skirtumo (Contract for Difference, CFD); akcijų indeksų CFD; žaliavų ir finansinius ateities (futures); žaliavų CFD; akcijų. „Atsižvelgiant į prekybos platformoje sąlygas (siūlomų produktų ir finansinių operacijų su jais kiekį, pradinio įnašo dydį, ir kitas aplinkybes) galima daryti išvadą, kad šis produktas yra orientuotas į aktyvius investuotojus, todėl manome, kad platformoje operacijas atliekantys gyventojai bendru atveju, laikytini vykdančiais individualią veiklą“ (VMI, R-10109).

Ūkininkai. Pajamos iš žemės ūkio veiklos taip pat yra priskiriamos individualiai veiklai. Pagal Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 2 straipsnį, žemės ūkio veiklai priskiriama žemės ūkio produktų gamyba, paslaugų žemės ūkiui teikimas ir (arba) geros agrarinės ir aplinkosauginės žemės būklės palaikymas. Žemės ūkio produktai – augalininkystės, gyvulininkystės, paukštininkystės, žvėrininkystės, bitininkystės ir žuvininkystės produktai ir iš jų gauti pirminio perdirbimo produktai.

Paslaugų žemės ūkiui (svarbu, kad paslaugos turi būti atliekamos žemės ūkio veiklą vykdančioms subjektams) sąrašas patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1K-414:

1. Pagrindinio ir priešsėjinio žemės dirbimo darbai, įskaitant akmenų rinkimą nuo laukų, arimą, skutimą, lėkščiavimą, kultivavimą, frezavimą, akėjimą, lyginimą, volavimą, priešsėjinį ar posėjinį

purškimą, mineralinių trąšų barstymą ar jų įterpimą, organinių trąšų kratymą, srutų išlaistymą ar jų įterpimą.

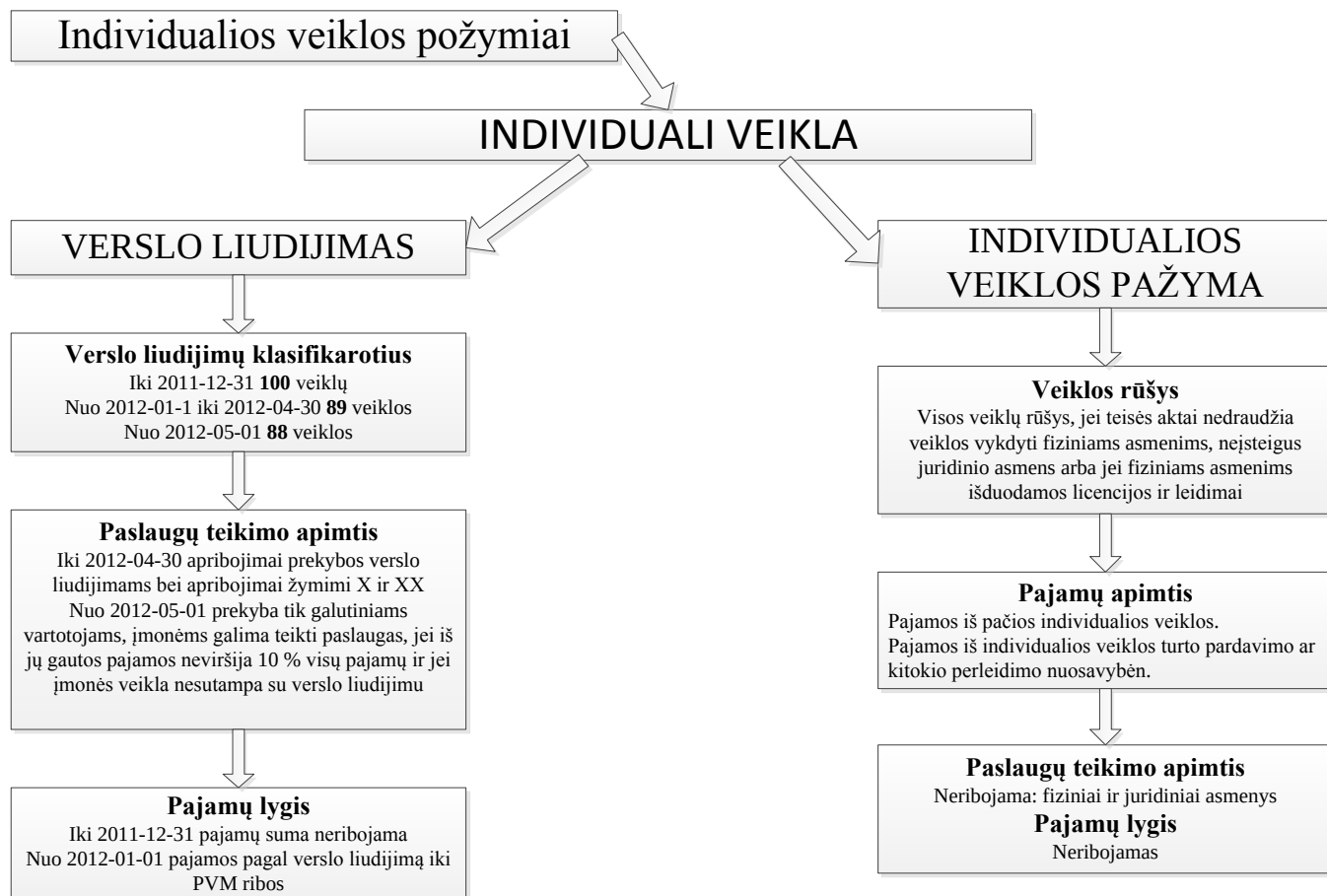
2. Žemės ūkio augalų sėjos ir sodinimo darbai.
3. Žemės ūkio augalų pasėlių priežiūros ir apsaugos nuo ligų, kenkėjų ir piktžolių darbai, įskaitant akėjimą, tarpueilių įdirbimą, ravėjimą, retinimą, genėjimą, laistymą, papildomą augalų pataršimą ir purškimą pesticidais.
4. Žemės ūkio augalų derliaus nuėmimo darbai, įskaitant pjovimą, kūlimą, kasimą, rovimą, skynimą, rinkimą, grėbimą, vartymą, smulkinimą, presavimą, silosavimą, išvalymą, džiovinimą, rūšiavimą, beicavimą, mirkymą, atšaldymą.
5. Ūkinių gyvūnų auginimo ir priežiūros darbai, įskaitant šėrimą, girdymą, melžimą, kirpimą, kanopų ir nagų priežiūros darbus, tvartų ir gyvūnų valymą, dezinfekavimą, deratizavimą, dezinsekavimą, veterinarinės ir gyvulių gerovės priežiūros darbus.
6. Veislinių ūkinių gyvūnų sėklinimo ir kergimo paslaugos.
7. Žuvininkystės tvenkinių priežiūros darbai, įskaitant įžuvinimą, žuvų šėrimą, tvenkinių valymą, dezinfekavimą, augalų šalinimą (krūmų, augančių ant pylimų ir kanalų šlaituose, kirtimą, pylimų šienavimą, nendrių tvenkiniuose pjovimą) ir tvenkinių vandens praturtinimą deguonimi žiemą.
8. Žemės ūkio naudmenų gerinimo darbai, įskaitant dumblo, durpių, komposto, apdirbamosios pramonės atliekų atvežimą, paskleidimą, įterpimą, mulčiavimą, kurminimą ar kitus podirvio giliojo purenimo darbus.
9. Sausinimo sistemų priežiūros darbai, įskaitant melioracijos griovių valymą, šienavimą, krūmų ir medžių kirtimą, drenažo žiočių, griovio šlaitų, vandens latakų remontą ir bebrų užtvankų ardymą.

1.4. Skyriaus apibendrinimas

Apibendrinant kas išdėstyta, matome, kad atskleisti individualios veiklos sąvoką ir identifikuoti, ar konkrečios pajamos priskiriamos tam tikrai individualiai veiklai, reikšmingai svarbu, nes tai tiesiogiai lemia gautų pajamų apmokestinimą.

Individuali veikla gali būti vykdoma pagal verslo liudijimą arba pagal individualios veiklos pažymą (Žr. 1 pav.). Pagal verslo liudijimą galima vykdyti tik tokią veiklą, kuri įrašyta į verslo liudijimų sąrašą bei atitinka visus numatytus apribojimus dėl paslaugų teikimo apimties ir gautų pajamų lygio. Pagal individualią veiklą pagal pažymą galima vykdyti visas veiklas, jei tai neprieštarauja kitiems įstatymams ar teisės aktams. Individualios veiklos pajamos priskiriamos visos su

veikla susijusios pajamos, įskaitant ir pajamas iš individualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn. Vykdoma individuali veikla turi atitikti individualios veiklos požymius.

1 pav. Individualios veiklos pajamos (sudaryta autorės)

2. INDIVIDUALIOS VEIKLOS PAJAMŲ APMOKESTINIMAS IR ADMINISTRAVIMAS

Šiame skyriuje analizuojama, kaip apmokestinamos tam tikros individualios veiklos pajamos ir kaip surinkti mokesčiai administruojami. Individualios veiklos pajamos apmokestinamos Gyventojų pajamų mokesčiu (GPM), Privalomojo sveikatos draudimo mokesčiu (PSD) bei Valstybinio socialinio draudimo mokesčiu (VSD). Tam tikrais atvejais gyventojams, vykdantiems individualią veiklą, atsiranda prievolė mokėti ir Pridėtinės vertės mokestį (PVM) bei Nekilnojamo turto mokestį (NTM). Šie mokesčiai darbe detaliau nebus analizuojami, nes jie nėra tiesiogiai susiję su individualios veiklos pajamomis.

2.1. Individualios veiklos pajamų, turint verslo liudijimą, apmokestinimas

Pagrindinis požymis, skiriantis individualią veiklą, turint verslo liudijimą, nuo kitų gyventojų komercinės veiklos formų yra tai, kad užsiimant tokia veikla, mokamų mokesčių dydžiai nepriklauso nuo gautų pajamų. Vykdam tokia veiklą, mokami fiksuoto dydžio Gyventojų pajamų, Privalomo sveikatos draudimo bei Valstybinio socialinio draudimo mokesčiai.

Fiksuotas **gyventojų pajamų mokesčio** dydis nustatomas atskirai kiekvienai veiklos rūšiai. Fiksuotus pajamų mokesčio dydžius tvirtina kiekviena savivaldybė atskirai, todėl kiekvienoje savivaldybėje jie būna skirtingi. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarime Nr. 1797 rekomenduojama savivaldybėms iki einamųjų metų lapkričio 10 dienos patvirtinti kitų metų fiksuotus pajamų mokesčio dydžius.

Vadinasi, savivaldybių tarybų nustatytas fiksuotas pajamų mokesčio dydis individualios veiklos rūšims, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimus, gali keistis kasmet, tačiau jis mokestiniam laikotarpiui negali būti mažesnis už pajamų mokestį, apskaičiuojamą taip (GPM įstatymas 6 str. 4 d.):

- 2010 m., 2012 m. ir vėlesniais metais – 12 minimalių mėnesinių algų, galiojančių mokestinio laikotarpio, einančio prieš mokestinį laikotarpį, kuriam įsigyjamas verslo liudijimas, spalio 1 d., sumai pritaikius GPMĮ 6 str. 1 d. nurodytą pajamų mokesčio tarifą, galiosiantį to mokestinio laikotarpio, kuriam įsigyjamas verslo liudijimas, sausio 1 dieną. (2011 m. spalio 1 d. minimali mėnesinė alga buvo 800 Lt, o pajamų mokesčio tarifas 2012 m. sausio 1 d. – 15 procentų, todėl

2012 m. apskaičiuotas pajamų mokestis už verslo liudijimą metams negalės būti mažesnis, kaip 1440 litų ($12 \times 800 \times 15\% = 1440$).

- 2011 m. buvo numatyta išimtis - minimalus gyventojų pajamų mokestis už verslo liudijimą buvo ženkliai sumažintas ir buvo lygus vienai minimaliai mėnesinei algai pritaikius GPMĮ 6 str. 1 dalyje nurodytą pajamų mokesčio tarifą, galiosiantį to mokestinio laikotarpio, kuriam įsigyjamas verslo liudijimas, sausio 1 dieną (minimali mėnesinė alga - 800 Lt, o pajamų mokesčio tarifas 2011 m. sausio 1 d. – 15 proc., todėl apskaičiuotas minimalus gyventojų pajamų mokestis už verslo liudijimą 2011 metams negali būti mažesnis kaip 120 litų ($800 \times 15\% = 120$)).

Savivaldybėms yra palikta galimybė taikyti lengvatas. GPM įstatyme yra numatytos asmenų kategorijos, kuriems savivaldybė, savo nuožiūra, gali pritaikyti lengvatas. Lengvatų taikymas yra priimamas atitinkamos savivaldybės tarybos sprendimu ir taikomas visai asmenų kategorijai (kategorijoms) numatytai sprendime.

GPM įstatymo 6 str. 4 d. yra išskirtos tokios asmenų kategorijos, kuriems gali būti taikomos lengvatos, įsigyjant verslo liudijimus:

1. neįgaliesiems asmenims, asmenims, sukačiusiems senatvės pensijos amžių, tėvams (įtėviams), auginantiems tris ir daugiau vaikų (įvaikių) iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, profesinių ar aukštųjų mokyklų dieniniuose skyriuose, tėvams (įtėviams), auginantiems neįgalų vaiką (įvaikį) iki 18 metų, taip pat vyresnį neįgalų vaiką (įvaikį), kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, motinai (įmotei) arba tėvui (įtėviui), kuris (kuri) vaiką (įvaikį) iki 18 metų, taip pat vyresnį, jeigu šis mokosi dieninėje bendrojo lavinimo mokykloje, profesinės ar aukštosios mokyklos dieniniame skyriuje, augina vienas (viena), bendrojo lavinimo, profesinių, aukštųjų mokyklų dieninių skyrių moksleiviams ir studentams, taip pat bedarbiams, kurie nustatyta tvarka įregistruoti teritorinėse darbo biržose;
2. asmenims, įsigyjantiems verslo liudijimą verstis verslo liudijime nurodytos rūšies veikla visoje Lietuvos Respublikoje, išskyrus Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų savivaldybių ir Marijampolės bei Neringos savivaldybių teritorijas, arba konkrečios savivaldybės teritorijoje, išskyrus Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų savivaldybių ir Marijampolės bei Neringos savivaldybių teritorijas;
3. asmenims, įsigyjantiems verslo liudijimą verstis tradicinių amatų veikla;
4. asmenims, kurie laikotarpiu, kuriam įsigyjamas verslo liudijimas, gauna su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų.

Nagrinėjant savivaldybių tarybų sprendimus dėl verslo liudijimų kainų ir taikytinų lengvatų, pastebima, kad savivaldybės priima labai skirtingus sprendimus. Pavyzdžiui:

- Verslo liudijimas „Baldų gamyba“. Kauno mieste metinė tokio verslo liudijimo neribojant veiklos teritorijos kaina (metinis GPM) yra 500 Lt.. Savivaldybė numačiusi lengvatą visoms anksčiau išvardintoms asmenų kategorijoms 50 proc. (Kauno savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-631). Mažeikių rajone tokio verslo liudijimo neribojant veiklos teritorijos kaina (metinis GPM) yra 1560 Lt. Savivaldybė numačiusi lengvatą visoms anksčiau išvardintoms kategorijoms, išskyrus asmenis, kurie laikotarpiu, kuriam įsigyjamas verslo liudijimas, gauna su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, 30 proc. (Mažeikių rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T1- 336). Tačiau Marijampolės savivaldybėje metinė tokio verslo liudijimo neribojant veiklos teritorijos kaina (metinis GPM) yra tik 120 Lt, o savivaldybė numačiusi lengvatą visoms anksčiau išvardintoms asmenų kategorijoms 50 proc (Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-1430).
- Vilniaus mieste, verslo liudijimo „Baldų gamyba“ kaip ir visų kitų verslo liudijimų metinė kaina (metinis GPM) 2011 m. yra 720 Lt. Savivaldybė numačiusi 20 proc. lengvatą tik neįgaliems asmenims. (Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-1791).

Taigi, aiškiai matoma, kad skirtingose savivaldybėse yra nustatomos skirtingos kainos bei taikomos skirtingos lengvatos verslo liudijimams. Tai gali įtakoti daug priežasčių, tokių kaip savivaldybės politika smulkiausio verslo atžvilgiu, savivaldybės ekonominė padėtis, tam tikrų verslo rūšių skatinimas arba tam tikrų asmenų grupių skatinimas užsiimti veikla savarankiškai, bei kitos priežastys, tokios kaip pati savivaldybės vykdoma politika apskritai.

Kaip aptarta anksčiau, tai pačiai verslo liudijimo rūšiai taikomas skirtingas pajamų mokestis skirtingose savivaldybėse. Todėl svarbu išsiaiškinti, pagal kurios savivaldybės tarybos numatytas kainas bei taikomas lengvatas gyventojai gali išsiimti verslo liudijimus.

Apskaičiuojant verslo liudijimo kainą, svarbūs du kriterijai: kur yra gyventojų nuolatinė gyvenamoji vieta ir kurioje teritorijos bus vykdoma individuali veikla pagal verslo liudijimą. Jei gyventojas nori vykdyti veiklą neribojant veiklos teritorijos, tai yra visoje Lietuvoje ir netgi užsienyje, jam pajamų mokestis paskaičiuojamas pagal jo nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybės nustatytas kainas tam tikros rūšies verslo liudijimui neribojant veiklos teritorijos. Taip pat taikomos tos savivaldybės numatytos lengvatos, kuriose gyventojas turi nuolatinę gyvenamąją vietą. Jei gyventojas nori verstis veikla konkrečios savivaldybės teritorijoje, jam apskaičiuojamas pajamų mokestis ir

lengvatos taikomos pagal tos konkrečios savivaldybės sprendimą (Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklės).

Pavyzdžiui: gyventojo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Mažeikių rajono savivaldybė. Jis nori užsiimti veikla – baldų gamyba. Jeigu jis norėtų baldus gaminti ne tik Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje, bet ir kitose savivaldybėse, jam tektų metams sumokėti 1560 Lt pajamų mokesčio. Tačiau jei jis veikla verstųsi tik Mažeikių rajono savivaldybėje, jam būtų taikomas pajamų mokestis 1300 Lt (Mažeikių rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T1- 336). Jeigu jis norėtų baldus gaminti tik Kauno miesto savivaldybėje, turėtų sumokėti 500 Lt pajamų mokesčio (Kauno savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-631).

Bet, galimas ir toks atvejis, kad Kaune nuolatinę gyvenamą vietą turintis gyventojas, norintis verstis baldų gamyba Mažeikiuose, gali išsiimti verslo liudijimą Kauno mieste, neribojant veiklos teritorijos ir sumokėti 500 Lt, nepaisant to, kad jis veikla verstųsi tik Mažeikiuose. Nes jis turi dvi galimybes: arba išsiimti verslo liudijimą Kauno kainomis neribojant veiklos teritorijos ir verstis veikla Mažeikiuose, arba jis gali išsiimti verslo liudijimą Mažeikių kainomis verstis veikla tik Mažeikių rajone. Šiuo aptariamu atveju, gyventojui mokestine prasme labiau apsimokėtų imti verslo liudijimą Kauno miesto nustatytomis kainomis, nes tokiu atveju jis galėtų veiklą vykdyti įvairiose teritorijose (įskaitant ir Mažeikių rajoną), jam būtų pritaikytas mažesnis pajamų mokestis ir didesnės lengvatos, pagal Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimą.

Verslo liudijimą galima išsiimti bet kurioje teritorinėje mokesčių inspekcijoje. Verslo liudijimą įsigyjančio gyventojo atmintinėje pateikiamas toks pavyzdys: „Gyventojas gyvena Vilniuje, turi butą Klaipėdoje, kurį Palangoje atostogaudamas sugalvojo išnuomoti, ir per atostogas kreipiasi į Palangos AVMI teritorinį skyrį bei pateikia prašymą dėl patalpų nuomos verslo liudijimo įsigijimo, pasirinkdamas konkrečią veiklos vykdymo teritoriją- Klaipėdos m. savivaldybę. Šiuo atveju Palangos AVMI teritorinis skyrius, gyventojui išduodamas verslo liudijimą, apskaičiuos privalomą mokėti fiksuotą pajamų mokestį pagal Klaipėdos m. savivaldybės nustatytus tarifus ir lengvatas taiko pagal Klaipėdos m. savivaldybės nutarime numatytas lengvatas“.

Prieš tai aptartuose pavyzdžiuose verslo liudijimų kainos apskaičiuotos kalendoriniams metams. Bet gyventojas neprivalo verslo liudijimo imti visiem metams, jis gali pajamų mokestį sumokėti už tiek dienų, kiek bus vykdoma jo veikla. Vadinasi, jis gali pats pasirinkti, kuriam laikotarpiui imti verslo liudijimą ir kuriomis dienomis konkrečiai jis galios. Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklėse numatyti keli apribojimai dėl verslo liudijimo trukmės:

- Verslo liudijimai išduodami pageidaujama kalendorinių metų laikotarpiui, bet ne ilgiau kaip kalendoriniams metams ir ne trumpiau kaip 5 dienoms (neprivalo būti paeiliui), išskyrus prekybos verslo liudijimus.

- Prekybos verslo liudijimai gali būti išduodami bet kuriam pageidaujama kalendorinių metų laikotarpiui, tačiau šis laikotarpis negali nusitęsti į kitus kalendorinius metus, tai yra gyventojas gali įsigyti prekybos verslo liudijimą vienai arba kelioms dienoms, arba ilgesniam laikotarpiui. Prašyme turi būti įrašyta, kurio mėnesio kuriomis dienomis pageidaujama prekiauti, ir šios dienos nurodomos verslo liudijime.
- Paskutinį kalendorinių metų mėnesį verslo liudijimas gali būti išduotas arba pratęstas laikotarpiui iki kalendorinių metų pabaigos.

Tokiais atvejais pajamų mokestis apskaičiuojamas atsižvelgiant į verslo liudijimo galiojimo laikotarpį. Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklėse paaiškinama, kad mokėtinas pajamų mokestis apskaičiuojamas proporcingai išduodamo verslo liudijimo galiojimo laikui. Jeigu verslo liudijimas išduodamas trumpesniam negu kalendorinių metų laikotarpiui, nustatytas metinis pajamų mokestis dalijamas iš metų kalendorinių dienų skaičiaus ir gauta suma dauginama iš dienų, kurioms išduodamas verslo liudijimas, skaičiaus.

Pavyzdžiui, nuolatinę gyvenamą vietą Kaune turintis gyventojas nori išsiimti verslo liudijimą baldų gamybai 10 kalendorinių dienų – dviem savaitėm be savaitgalių. Už šį laikotarpį 2011 m. jam teks sumokėti 14 Lt pajamų mokesčio ($500 / 365 * 10 = 13,7$ Lt). Jei jis patektų į kategoriją asmenų, kuriems taikoma lengvata, pavyzdžiui, būtų pensininkas, jam tektų mokėti 7 Lt pajamų mokesčio, kadangi būtų taikoma 50 procentų lengvata.

Privalomojo sveikatos draudimo įmokos. Visi gyventojai, kurie įsigiję verslo liudijimus vykdo individualią veiklą, nuo 2009 m. sausio 1 d. kas mėnesį moka fiksuotas 9 procentų minimaliosios mėnesinės algos, galiojančios mėnesio, už kurį mokama įmoka, paskutinę dieną, dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas (Sveikatos draudimo įstatymas 17 str. 5 d.). Analizuojamu laikotarpiu minimali mėnesinė alga lygi 800 Lt. Todėl privalomojo sveikatos draudimo įmoka turintiems verslo liudijimą sudaro 72 Lt per mėnesį ($800 * 0,09 = 72$).

Nuo 2011 m. sausio 1 d. įsigaliojo lengvata., leidžianti asmenims, kurie patenka į apdraustųjų valstybės lėšomis sąrašą arba (ir) gauna su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusias pajamas, ir tuo pačiu metu įsigyja verslo liudijimą, PSD įmokas už verslo liudijimą mokėti tik už tas kalendorinio mėnesio dienas, kuriomis turi galiojantį verslo liudijimą (Sveikatos draudimo įstatymas 17 str. 5 d.).

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos administruojamų privalomojo sveikatos draudimo įmokų administravimo taisyklėse paaiškinama, kad fizinių asmenų privalomojo sveikatos draudimo įmokos apskaičiuojamos proporcingai išduoto verslo liudijimo galiojimo laikotarpiui tais mėnesiais, kuriais šie asmenys bent vieną to mėnesio dieną priklausė apdraustųjų valstybės lėšomis kategorijai arba (ir) bent vieną to mėnesio dieną gavo su darbo

santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusias pajamas, ir tuo pačiu metu įsigijo verslo liudijimą. Proporcija apskaičiuojama taip: jeigu verslo liudijimas išduodamas kelioms dienoms, nustatyta mėnesio privalomojo sveikatos draudimo įmoka dalijama iš mėnesio kalendorinių dienų skaičiaus ir gauta suma dauginama iš dienų, kurioms tą mėnesį asmuo buvo įsigijęs verslo liudijimą, skaičiaus. Privalomojo sveikatos draudimo įmokų suma apvalinama ir sumokama litais be centų: nuo 50 iki 99 centų laikoma litu, o nuo 1 iki 49 centų – atmetama.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tie asmenys, kurie turi verslo liudijimą patalpų nuomai (nuo 2012 m. sausio 1 d. gyvenamųjų patalpų nuomai), nuo 2010 m. sausio 1 d. neturi mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokų, nes nuo 2010 m. sausio 1 d. nekilnojamojo pagal prigimtį turto nuomos veikla pagal gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas nebelaikoma individualia veikla (VMI prie FM 2011-01-07 raštas Nr. (18.10-31-1)-R-403).

Nagrinėjant anksčiau minėtą pavyzdį, kai nuolatinę gyvenamą vietą Kaune turintis gyventojas nori išsiimti verslo liudijimą baldų gamybai 10 kalendorinių dienų – dviem savaitėm be savaitgalių, privalomas sveikatos draudimas už šį laikotarpį būtų skaičiuojamas taip:

- jei asmuo nepakliūtų į asmenų, draudžiamų valstybės lėšomis sąrašą, jo privalomojo sveikatos draudimo įmoka sudarytų 72 Lt, nepaisant to, kad verslo liudijimas galioja tik 10 kalendorinių dienų. Jei 10 kalendorinių dienų apimtų kelis mėnesius, tada reikėtų mokėti už kiekvieną mėnesį po 72 Lt, neatsižvelgiant į tai, kiek dienų kiekvieną mėnesį galiojo verslo liudijimas;
- jei šis asmuo būtų pensininkas, jo sveikatos draudimo įmoka sudarytų 23 Lt (jei mėnesis turi 31 dieną $72/31 \cdot 10 = 23,23$) arba 24 Lt (jei mėnesis turi 30 dienų $72/30 \cdot 10 = 24$). Jei 10 kalendorinių dienų apimtų kelis mėnesius, mėnesio įmoka būtų skaičiuojama atsižvelgiant į tai, kiek kalendorinių dienų konkretų mėnesį galiojo verslo liudijimas ir kiek šis mėnuo turi kalendorinių dienų.

Privalomojo sveikatos draudimo įmokos mokamos tokia tvarka (Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos administruojamų privalomojo sveikatos draudimo įmokų administravimo taisyklės):

- Privalomojo sveikatos draudimo įmoka už atitinkamą mėnesį sumokama iki to mėnesio paskutinės dienos.
- Privalomojo sveikatos draudimo įmokų mokėtojai gali apskaičiuoti bei sumokėti ir ateinančių laikotarpių įmokas.
- Fiziniai asmenys, kurie vykdo individualią veiklą įsigiję verslo liudijimą, privalomojo sveikatos draudimo įmokas už mėnesius, kuriais jie gauna pajamas, nurodytas Sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 1 ir 2 dalyse arba (ir) yra asmenys, laikomi apdraustaisiais

privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis (Sveikatos draudimo įstatymo 6 str. 4 dalis), turi teisę sumokėti kartą per metus, tačiau ne vėliau kaip iki kitų metų, einančių po mokesčio laikotarpio, gegužės 1 dienos.

Šias įmokas administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

Valstybinio socialinio draudimo įmokos. Verslo liudijimus turintys gyventojai privalomai draudžiasi pensijų socialiniu draudimu tik pagrindinei pensijos daliai gauti.

Pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 8 straipsnio 2 dalį, asmenys, kurie vykdo individualią veiklą turėdami verslo liudijimą, socialinio draudimo įmokų gali nemokėti (tas laikotarpis bus neįskaitytas į socialinio draudimo stažą), jei šie asmenys:

1. gauna socialinio draudimo senatvės ar socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, paskirtą pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą;
2. gauna šalpos pensiją ar šalpos kompensaciją, išskyrus šalpos našlaičių pensiją, paskirtą pagal Valstybinių šalpos išmokų įstatymą;
3. gauna su socialinio draudimo santykiais susijusią (socialinio draudimo) senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo) pensiją iš Europos Sąjungos valstybės narės, kitos Europos ekonominės erdvės valstybės, Šveicarijos Konfederacijos arba šalies, su kuria Lietuvos Respublika yra sudariusi tarptautinę sutartį dėl socialinės apsaugos taikymo;
4. yra laisvės atėmimo vietose arba jiems Baudžiamojo kodekso nustatyta tvarka teismo nuosprendžiu yra paskirtos priverčiamosios stacionarinio stebėjimo medicinos priemonės ar auklėjamojo poveikio priemonės specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose;
5. privalomai draudžiami socialiniu draudimu pagal Lietuvos Respublikos įstatymus;
6. yra sukakę socialinio draudimo senatvės pensijos amžių pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą.

Visi kiti verslo liudijimus turintys asmenys socialinio draudimo įmokas sumoka už verslo liudijimo galiojimo laiką. Kai verslo liudijimo galiojimo pradžios diena ir galiojimo pabaigos diena sutampa su kalendorinio mėnesio pradžia ir pabaiga, mokama pilna valstybinio socialinio draudimo įmoka - 50 proc. bazinės pensijos (nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d. - 180 Lt). Jei verslo liudijimo galiojimo laikotarpis trumpesnis nei kalendorinis mėnuo arba verslo liudijimas įsigytas, nurodant atskiras galiojimo dienas, valstybinio socialinio draudimo įmokos už kalendorinį mėnesį apskaičiuojamos proporcingai verslo liudijimo galiojimo laikotarpiui (Įsigijusiems verslo liudijimą).

Įmokų sumokėjimo tvarka (Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 9 str. 6 d.):

1. Asmenys, ketinantys įsigyti verslo liudijimus trumpesniam negu 3 mėnesių laikotarpiui, privalo iš anksto sumokėti socialinio draudimo įmokas už visą verslo liudijimo galiojimo laikotarpį.
2. Asmenys, įsigiję verslo liudijimus 3 mėnesių ar ilgesniam laikotarpiui, socialinio draudimo įmokas moka kartą per ketvirtį ne vėliau kaip iki kito ketvirčio pirmo mėnesio 15 dienos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, verslo liudijimas yra neišduodamas, jeigu gyventojas, norintis įsigyti verslo liudijimą, yra skolingas už praėjusį laikotarpį Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui. Verslo liudijimas trumpesniam negu 3 mėnesių laikotarpiui neišduodamas, jeigu gyventojas, norintis įsigyti verslo liudijimą, nėra susimokėjęs valstybinio socialinio draudimo įmokų už visą verslo liudijimo galiojimo laikotarpį iš anksto (Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklės).

Pratęsiant anksčiau minėto pavyzdžio, kai nuolatinę gyvenamą vietą Kaune turintis gyventojas nori išsiimti verslo liudijimą baldų gamybai 10 kalendorinių dienų – dviem savaitėm be savaitgalių, nagrinėjimą, valstybinio socialinio draudimo įmokos būtų mokamos tokia tvarka:

- Jei asmuo nepatenka į draudžiamųjų valstybiniu socialiniu draudimu sąrašą, už šį verslo liudijimą jis turėtų mokėti 58 Lt (jei mėnėsis turi 31 kalendorinę dieną $180/31 \cdot 10 = 58,06$) arba 60 Lt (jei mėnėsis turėtų 30 kalendorinių dienų $180/30 \cdot 10 = 60$). Kadangi verslo liudijimas trumpesnis kaip 3 mėnesiai, šią įmoką jis turėtų sumokėti prieš išsiimdamas verslo liudijimą.
- Jei asmuo būtų pensininkas, valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėti nereikėtų.

Valstybinio socialinio draudimo įmokas administruoja Valstybinio socialinio fondo valdyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Apibendrinant kas išdėstyta, galima susumuoti, kiek pagal nagrinėtą pavyzdį gyventojui tektų sumokėti mokesčių, kad galėtų 10 kalendorinių dienų gaminti baldus Kauno mieste:

- Jei asmuo bus nedirbantis ir nepateks į draustųjų valstybės lėšomis kategorijas, jam Valstybinei mokesčių inspekcijai teks sumokėti 86 Lt (14 Lt GPM + 72 Lt PSD) ir SODRAI reikės sumokėti 58 Lt (jei mėnėsis turi 31 kalendorinę dieną). Iš viso mokesčiai sudarytų 144 Lt.
- Jei asmuo bus pensininkas, jam reikės sumokėti 30 Lt (7 Lt GPM + 23 Lt PSD). Valstybinio socialinio draudimo mokėti nereikės. Tokiu atveju mokesčiai iš viso sudarytų 30 Lt.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad paskaičiavimai atlikti pagal 2011 m. galiojusias kainas. 2012 m. verslo liudijimų kainų savivaldybių tarybos dar nėra pateikę, bet pagal galiojančias GPM įstatymo nuostatas, jos turėtų būti žymiai didesnės nei 2011 m.

2.2. Individualios veiklos be verslo liudijimo pajamų apmokestinimas

Analizuojant iš individualios veiklos gautų pajamų apmokestinimą, pirmiausia svarbu išsiaiškinti, kada yra pripažįstamos gautos pajamos. Pagal GPM įstatymo 8 straipsnio 5 d. gyventojas, kuris verčiasi individualia veikla ir yra įregistruotas pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju arba savo individualiai veiklai priskiria ir joje naudoja ilgalaikį turtą, individualios veiklos pajamos pripažįstamos pagal kaupimo apskaitos principą.

Kaupimo apskaitos principas pradedamas taikyti tuo mokestiniu laikotarpiu, kurį individualia veikla besiverčiantis gyventojas įregistruojamas pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju arba priskiria turtą individualiai veiklai. Individualia veikla besiverčiantys gyventojai, kurie vietoj pinigų apskaitos principo pradeda taikyti kaupimo apskaitos principą, į šio apskaitos principo taikymo metus pereinančias pirkėjų skolas į pajamas įtraukia po šių skolų apmokėjimo, tačiau ne vėliau kaip per 3 metus nuo mokestinio laikotarpio, kurį buvo pereita prie kaupimo apskaitos principo, pradžios. Individualia veikla besiverčiantys gyventojai, pradėję taikyti kaupimo apskaitos principą, jį taiko iki veiklos pabaigos (GPMĮ įstatymas 8 straipsnio 5 d.).

VMI paaiškina, kad kaupimo apskaitos principo esmė: pajamos pripažįstamos tada, kai jos uždirbamos, neatsižvelgiant į pajamų gavimą (pvz., prekių pardavimo pajamos pripažįstamos uždirbtomis tada, kai prekės yra parduotos; pajamos už paslaugas laikomos uždirbtomis, kai paslaugos arba darbai yra atlikti) (KMDB KD- 1270).

Šios nuostatos dėl kaupimo apskaitos principo netaikomos gyventojams, vykdantiems sporto veiklą ir atlikėjų veiklą, bei kitiems gyventojams, kurie netenkina GPM įstatymo 8 straipsnio 5 dalies nuostatų.

Apibendrinant kas išdėstyta, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą ir taiko kaupimo apskaitos principą, mokesčius moka nuo uždirbtų pajamų, neatsižvelgiant į tai, ar jau faktiškai gauti pinigai.

Toliau darbe nagrinėjama individualios veiklos pajamų apmokestinimas Gyventojų pajamų mokesčiu.

2.2.1. Gyventojų pajamų mokesčio klasės ir tarifai, taikomi pajamoms, gautoms iš individualios veiklos

Pagal GPM įstatymo 22 straipsnį, gyventojų gaunamos pajamos pagal mokesčio mokėjimo tvarką skirstomos į dvi klases – A ir B. Individualios veiklos pajamos, priklausomai nuo jų rūšies ir nuo išmokančio asmens statuso gali būti tiek A klasės, tiek B klasės pajamos.

A klasės pajamoms būdinga tai, kad nuo šių pajamų mokėti apskaičiuoja, išskaičiuoja ir perveda į biudžetą pajamas išmokantis asmuo (išskaičiuojantis asmuo). A klasei priskiriamos tokios individualios veiklos pajamos (GPMĮ 22 str.):

- iš Lietuvos vieneto, iš užsienio vieneto per jo nuolatinę buveinę bei iš nenuolatinio Lietuvos gyventojų per jo nuolatinę bazę gyventojų gautos:
 - sporto ir atlikėjų veiklos pajamos;
 - kitos veiklos pajamos, kurias gyventojui išmoka su juo darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijęs asmuo;
 - individualios veiklos pajamos už parduotą arba kitaip perleistą nuosavybėn nenukirstą mišką, apvaliąją medieną, netauriųjų metalų laužą
- iš nuolatinio Lietuvos gyventojų gautos:
 - sporto ir atlikėjų veiklos pajamos;
 - nuo 2010-01-01 pajamos gautos už parduotą netauriųjų metalų laužą, jei nuolatinis Lietuvos gyventojas vykdo individualią netauriųjų metalų laužo supirkimo veiklą.

Vadinasi, jei gyventojas, vykdydamas individualią veiklą teikia paslaugas savo darbdaviui, išmokėdamas atlygį už suteiktas paslaugas, darbdavys turės apskaičiuoti, išskaičiuoti ir pervesti į biudžetą gyventojų pajamų mokestį už tą gyventoją. Jei gyventojas teikia individualios veiklos paslaugas kitam asmeniui (ne savo darbdaviui) jis pajamų mokestį apskaičiuoti ir sumokėti į biudžetą turės pats.

Svarbu išsiaiškinti, kokio dydžio pajamų mokestį turės susimokėti gyventojas, vykdydamas individualią veiklą (B klasė) ar išskaičiuoti mokestį išskaičiuojantis asmuo, jei individualios veiklos pajamos bus priskiriamos A klasei.

GPM įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad pajamų mokesčio 5 procentų tarifas taikomas individualios veiklos pajamoms, išskyrus pajamas iš laisvųjų profesijų veiklos ir pajamas iš vertybinių popierių (įskaitant pajamas iš išvestinių finansinių priemonių). Vadinasi, pajamoms iš laisvųjų profesijų bei pajamos iš vertybinių popierių pardavimo individualios veiklos taikomas GPM 6 straipsnio 1 dalyje numatytas tarifas – 15 procentų.

GPM įstatymo 6 straipsnio 3 dalies nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2010 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas. Pagal ankstesnę tvarką, nuo 2009 m. sausio 1 d. visoms individualios veiklos pajamoms buvo taikomas vienodas 15 procentų tarifas.

Norint išsiaiškinti, kokioms pajamos taikomas 15 procentų, o kurioms 5 procentų tarifas, reikia išsiaiškinti, kokios profesijos priskiriamos laisvosios profesijoms. GPM įstatymo 2 straipsnio 35 dalyje pateikiama tokia laisvosios profesijos sąvoka: **laisvoji profesija** - profesija, kuria reikiama kvalifikaciją turintys gyventojai verčiasi asmeniškai, atsakingai ir profesiniu atžvilgiu nepriklausomai,

teikdami intelektines paslaugas klientams ir visuomenei, įskaitant teisinę (advokato, advokato padėjėjo, notaro, notaro padėjėjo, antstolio, antstolio padėjėjo, konsultanto teisės klausimais ir kitą teisinę veiklą), apskaitininko, auditoriaus, buhalterio, lobisto, finansų konsultanto, mokesčių konsultanto, architekto, inžinieriaus, dizainerio, gydytojo, psichologo, žurnalisto, maklerio, brokerio ir panašią veiklą.

Reikia pabrėžti, kad iš pateikto laisvosios profesijos apibrėžimo nėra aišku, kokios profesijos parskiriamos laisvosioms, o kokios ne. Norint suprasti, kas yra laikoma laisvąja profesija, reikia analizuoti minėto straipsnio komentarą.

GPM 2 straipsnio 35 dalies komentare paaiškinama, kad „intelektinės paslaugos – gyventojų (paslaugų teikėjo) protinė veikla, susijusi su tam tikru nematerialiu produktu, kuria, panaudojant žinias, siekiama tam tikro nematerialaus rezultato. Šių profesijų atstovams veiklai vykdyti paprastai reikalingos specialios (dalykinės) žinios, gebėjimai, įgūdžiai, išsilavinimas, profesinės veiklos pagrindai ir pan. Vertinant, ar gyventojas teikia intelektines paslaugas, papildomai galima būtų atsižvelgti ir į tai, kad gyventojas ne tik perpasakoja turimas žinias, tačiau jas atitinkamai interpretuodamas pritaiko konkrečiam paslaugos gavėjui ir gauna kokybiškai naują produktą.“

GPM 2 straipsnio 35 dalies komentare plačiau paaiškinama, kokia veikla laikoma laisvąja profesija, o kokia veikla nelaikoma intelektinėmis paslaugomis.

Vykdančiais laisvosios profesijos veiklą laikytini:

- teises paslaugas savarankiškai teikiantys asmenys: advokatai, advokatų padėjėjai, notarai, notarų padėjėjai, antstoliai, antstolių padėjėjai, konsultantai teisiniais klausimais ir kiti teises paslaugas teikiantys gyventojai;
- ekonomikos srityje savarankišką veiklą vykdantys gyventojai: apskaitininkai, auditoriai, buhalteriai, finansų konsultantai, mokesčių konsultantai, ekonominių vertinimų ekspertai (nekilnojamojo turto vertintojai, juvelyrinių ir antikvarinių dirbinių vertintojai ir pan.), makleriai, brokeriai (asmenys - kaip nepriklausomi tarpininkai vykdantys prekių ir vertybinių popierių pirkimo-pardavimo sandorius prekių ir vertybinių popierių biržose) ir kiti panašią veiklą vykdantys gyventojai;
- medicinos bei sveikatos apsaugos srityje savarankiškai paslaugas teikiantys asmenys: gydytojai, bendrosios praktikos slaugytojai, akušeriai, psichologai, vaistininkai, veterinarai ir kiti panašias paslaugas teikiantys gyventojai;
- švietimo bei mokymo savarankišką veiklą vykdantys asmenys: dėstytojai, mokytojai, lektoriai, repetitoriai, konsultantai ir kiti panašią veiklą vykdantys gyventojai;
- kitas intelektines paslaugas savarankiškai teikiantys asmenys: lobistai, architektai, inžinieriai, dizaineriai, žurnalistai, fotoreporteriai, stilistai, redaktoriai, vertėjai, programuotojai, sistemų

projektuotojai, projektų administratoriai, taip pat kiti gyventojai, savarankiškai teikiantys intelektines paslaugas.

Vykdančiais laisvosios profesijos veiklą nelaikomi:

- savarankišką komercinę ar gamybinę veiklą vykdantys gyventojai (pvz., žemės ūkio veikla užsiimantys gyventojai, prekybininkai, įvairių prekių gamintojai);
- savarankišką sporto ir atlikėjo veiklą vykdantys asmenys (pvz., šokėjai, dainininkai, cirko artistai, aktoriai, muzikantai, šachmatininkai, kultūristai);
- savarankišką kūrybinę veiklą vykdantys asmenys (pvz., dailininkai, skulptoriai, kompozitoriai, rašytojai, poetai, režisieriai, kinematografininkai, choreografai);
- savarankišką mokslinę veiklą vykdantys asmenys (pvz., mokslininkai, mokslo darbus atliekantys asmenys);
- kita savarankiška veikla užsiimantys asmenys (pvz., priklausomi draudimo tarpininkai (draudimo agentai), prekybos bei reklamos agentai, nekilnojamojo turto agentai, vairuotojai, siuvėjai, kirpėjai, kosmetologai, įvairių sporto šakų instruktoriai ar teisėjai, treneriai, restauratoriai, gidai).

Valstybinė mokesčių inspekcija tokį skirstymą paaiškina taip: „Įvertinus sąvokos „individuali veikla“ apibrėžimą, pagal kurį individuali veikla šalia savarankiškos profesinės veiklos, įskaitant laisvųjų profesijų veiklą, apima ir bet kokio pobūdžio komercinę arba gamybinę veiklą (išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą), savarankišką sporto, atlikėjo, mokslinę veiklą bei savarankišką kūrybą, vykdančiais laisvosios profesijos veiklą nelaikomi (aukščiau išvardinti asmenys – autorės pastaba)“.

Įdomu tai, kad nėra sudaryta galutinio ar platesnio sąrašo, kuriame būtų įvardintos, veiklos, kurios priskiriamos laisvajai profesijai, nes šiuo atveju, ar laikyti konkrečią veiklą, kuri neišvardinta GPMĮ komentare, laisvąja profesija ar ne, paliekama paties gyventojų ir mokesčių inspekcijos darbuotojų interpretacijai.

Pavyzdžiui, gyventojas užregistruoja individualią veiklą „Reklamos agentūrų veikla“ (EVRK 73.11). Jam reikia nuspręsti, ar jo vykdoma veikla bus priskiriama intelektinėms paslaugoms ar ne. Valstybinė mokesčių inspekcija atsakydama į paklausimą paaiškina, kad reikia atsižvelgti į konkrečios veiklos turinį, norint suprasti, ar veikla priskiriama laisvajai profesijai ar ne. „Gyventoja, užsiimanti reklamos paslaugų veikla, t.y. klientui tik surandanti ir parduodanti kito gamintojo ar paslaugos teikėjo produktą, nelaikoma vykdančia laisvosios profesijos veiklą. O intelektinių paslaugų teikimas, pvz., dizaino kūrimas, reklamos strategijos ar marketingo politikos formavimo paslaugos priskirtinos laisvosios profesijos veiklai“ (VMI prie FM išaiškinimas R-1232).

Apibendrinant, kas išdėstyta, matoma, kad tam tikrais atvejais tampa pakankamai sudėtinga nuspręsti, ar konkreti veikla priskiriama laisvajai profesijai, ar ne, o sprendžiant reikia įsigilinti į vykdomos veiklos turinį. Taipogi aiškiai suprantama, kad esant neapibrėžtai situacijai, gyventojui palankiau būtų savo veiklos nepriskirti laisvajai profesijai, nes tokiu atveju pajamoms iš šios veiklos būtų taikomas mažesnis gyventojų pajamų mokesčio tarifas. Vertinant situacija iš kito, valstybės, požiūrio, jei veikla priskiriama laisvajai profesijai, valstybės biudžetas surenka daugiau pajamų iš pajamų mokesčio.

2.2.2. Apmokestinamųjų individualios veiklos pajamų apskaičiavimas ir leidžiami atskaitymai

Gyventojų pajamų mokestis mokamas nuo apmokestinamųjų pajamų. Apskaičiuojant individualia veikla besiverčiančio gyventojų apmokestinamąsias pajamas, iš gautų pajamų atimama (GPMĮ 16 str.):

1. Neapmokestinamos pajamos. Jos išvardintos GPM įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje, pavyzdžiui, tuo atveju, kai ūkininkas ir jo partneriai gauna pagal teisės aktus nustatytas kompensacines išmokas ir paramą, skirtas kompensuoti patirtas išlaidas ar pajamų netekimą, tokios pajamos pagal GPM įstatymo 1 dalies 5 punktą yra pajamų mokesčiu neapmokestinamos.
2. Leidžiami atskaitymai, susiję su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu, reglamentuoti GPM įstatymo 18 straipsnyje bei Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002-09-25 įsakymu Nr. 303 „Dėl nuolatinio Lietuvos gyventojų su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusių išlaidų priskyrimo leidžiamiems atskaitymams bei jų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Nuolatinio Lietuvos gyventojų, kuris verčiasi individualia veikla, leidžiamais atskaitymais laikomos su per mokestinį laikotarpį faktiškai gautomis arba uždirbtomis individualios veiklos pajamomis susijusios nuolatinio Lietuvos gyventojų patirtos įprastinės šiai veiklai išlaidos, jeigu šiame straipsnyje nenustatyta kitaip (GPMĮ 18 str.). Leidžiamais atskaitymais gali būti perparduodamų prekių, medžiagų, žaliavų, detalių ir kt. įsigijimo išlaidos, veikloje naudojamo turto nuomos, reklamos, palūkanų, įrankių įsigijimo, samdomų darbuotojų darbo užmokesčio išlaidos, socialinio draudimo įmokos, sveikatos draudimo įmokos, privalomos rinkliavos, mokesčiai ir kitos išlaidos, susijusios su individualios veiklos pajamomis. Tai reiškia, kad leidžiamiems atskaitymams priskiriamos visos su individualios veiklos pajamomis susijusios patirtos įprastinės tai veiklai išlaidos, kurių atskaitymas iš pajamų nėra ribojamas arba draudžiamas pagal GPMĮ 18 straipsnio nuostatas, ar kurių atskaitymui

Nuolatinio Lietuvos gyventojo su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusių išlaidų priskyrimo leidžiamiems atskaitymams bei jų apskaičiavimo tvarkos apraše nenustatyta kitokių specialių taisyklių (GPMĮ 18 str. komentaras).

Nuolatinio Lietuvos gyventojo, kuris verčiasi individualia veikla, leidžiamiems atskaitymams nepriskiriamos ((GPMĮ 18 str. 3 d.):

1. gyvenamųjų pastatų ir patalpų įsigijimo išlaidos;
2. lengvųjų automobilių, išskyrus tuos, kurie naudojami tik teikiant transporto arba vairavimo mokymo paslaugas ir (arba) nuomojami, įsigijimo išlaidos;
3. kompiuterių programų susikūrimo išlaidos;
4. kompiuterių programų įsigijimo išlaidos, jeigu šios programos yra įsigytos iš asocijuotų asmenų arba yra įsigytos iš vienetų, įregistruotų ar kitaip organizuotų tikslinėse teritorijose, arba gyventojų, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra tikslinėje teritorijoje;
5. į biudžetą mokamas pridėtinės vertės mokestis ir GPM Įstatymo nustatytas pajamų mokestis;
6. pirkimo (importo) pridėtinės vertės mokestis, gyventojo, kuris yra pridėtinės vertės mokesčio mokėtojas, įtrauktas į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą;
7. sumokėtos netesybos, į biudžetą ir valstybės pinigų fondus sumokėtos baudos, delspinigiai ir kitos sankcijos už teisės aktų pažeidimus;
8. išlaidos paramai ir dovanoms;
9. neapmokestinamosioms pajamoms tenkantys leidžiami atskaitymai;
10. išmokos užsienio gyventojams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra tikslinėse teritorijose;
11. gyventojo padarytos žalos atlyginimas;
12. išmokos, nuo kurių gyventojas privalėjo išskaičiuoti pajamų arba pelno mokestį, tačiau jo neišskaičiavo;
13. išmokos užsienio vienetams, kurie įregistruoti ar kitaip organizuoti tikslinėse teritorijose, jeigu išmokas mokantis gyventojas centrinio mokesčio administratoriaus nustatyta tvarka vietos mokesčio administratoriui neįrodo, kad tokios išmokos yra susijusios su jas mokančio gyventojo ir jas gaunančio užsienio vieneto įprastine veikla ir kad išmokas gaunantis užsienio vienetas valdo turtą, reikalingą tokiai įprastinei veiklai vykdyti, ir jeigu išmoka ir ekonomiškai pagrįsta ūkinė operacija yra susijusios.

Pagal Nuolatinio Lietuvos gyventojo su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusių išlaidų priskyrimo leidžiamiems atskaitymams bei jų apskaičiavimo tvarkos aprašą, ribojamų dydžių leidžiamiems atskaitymams priskiriama:

1. reklamos išlaidos, išskyrus kontroliuojamuosius vienetus ir susijusius asmenis, informuoti, taip pat išlaidos, susijusios su informacijos apie individualią veiklą skleidimu, kai atitinkamos veiklos reklamą draudžia įstatymas;
2. nakvynės, kelionės, registravimosi dalyvauti konferencijoje, simpoziume, parodoje ar kitokiame renginyje, susijusiame su gyventojų individualia veikla, išlaidos ir dienpinigių išlaidos;
3. pelno nesiekiantiems vienetais sumokėtų stojamųjų narių įnašų ir narių mokesčių suma, tačiau ne daugiau kaip 0,2 procento individualios veiklos pajamų. Stojamieji narių įnašai ir narių mokesčiai leidžiamiems atskaitymams priskiriami neatsižvelgiant į 0,2 procento nustatytą apribojimą, jei mokami savivaldos organizacijoms, kuriose narystė pagal atitinkamą veiklą reglamentuojančius teisės aktus yra privaloma;
4. sumokėtų palūkanų dalis, neviršijanti tokios paskolos rinkos kainos, kai mokamos palūkanos už individualiai veiklai vykdyti paimtą paskolą. Individualią veiklą vykdančio gyventojų palūkanos, mokamos už paskolą, paimtą kito nei gyvenamosios paskirties statinio statybai, kaupiamos ir individualios veiklos leidžiamiems atskaitymams priskiriamos kaip to turto įsigijimo išlaidų dalis, jei, užbaigus statybos darbus, šis turtas naudojamas individualioje veikloje ir deklaruotas centrinio mokesčio administratoriaus nustatyta tvarka;
5. mokestiniu laikotarpiu faktiškai patirtų natūralios netekties nuostolių, išskyrus šviežių vaisių, uogų, grybų ir daržovių natūralios netekties nuostolius, suma, neviršijanti 1 procento gyventojų mokestinio laikotarpio individualios veiklos pajamų. Leidžiamiems atskaitymams priskiriama mokestiniu laikotarpiu faktiškai patirtų šviežių vaisių, uogų, grybų ir daržovių natūralios netekties nuostolių suma negali viršyti 3 procentų gyventojų mokestinio laikotarpio individualios veiklos pajamų.

O pagal GPM įstatymo 18 straipsnio 2 dalį, prie ribojamų dydžių yra priskiriamos ir reprezentacinės išlaidos, kurios prie leidžiamų atskaitymų gali būti priskiriamos tokia tvarka: Iš gyventojų individualios veiklos pajamų leidžiama atskaityti ne daugiau kaip 50 procentų patirtų reprezentacinių sąnaudų, tačiau šios atskaitomos sąnaudos negali viršyti 2 procentų gyventojų individualios veiklos pajamų per mokestinį laikotarpį. Reprezentacinėmis sąnaudomis laikomos gyventojų išlaidos konkrečių asmenų naudai naujiems verslo ryšiams su kitais gyventojais ar vienetais, išskyrus su šiuo gyventoju darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusius asmenis, taip pat sutuoktinius, sugyventinius, vaikus (įvaikius), tėvus (įtėvius) ir vienetus, kuriuose gyventojas tiesiogiai ar netiesiogiai valdo daugiau kaip 25 procentus akcijų (dalių, pajų), užmegzti ar esamiems verslo ryšiams pagerinti.

Apibendrinant svarbu akcentuoti, kad individualiai veiklai priskiriami leidžiami atskaitymai ne tik turi atitikti GPM įstatymo 18 straipsnyje bei tvarkos apraše numatytas taisykles, bet ir turi būti būdingi bei būtini konkrečiai veiklai. Tai yra, jei gyventojas vykdo anglų kalbos mokymo veiklą, užmokestis už kursus anglų kalbai pasitobulinti būtų priskiriama leidžiamiems atskaitymams, bet japonų ar kitos kalbos, kurios jis nemoko, kursai nebūtų priskiriami leidžiamiems atskaitymams, kadangi tai nesusiję su gyventojų vykdoma veikla.

Tam tikrais atvejais prie įprastinių išlaidų individualios veiklos pajamoms gauti priskiriamos ir ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo išlaidos. Tačiau ne visas turtas gali būti ilgalaikis. Valstybinės mokesčių inspekcijos išleistame leidinyje (Individuali veikla, 2008) ilgalaikis turtas apibūdinamas kaip turtas, kuris naudojamas gyventojų pajamoms uždirbti (ekonominė naudai gauti) ilgiau kaip vienerius metus ir kurio įsigijimo kaina ne mažesnė už gyventojų nusistatytą kainą. Nėra tiksliai nustatyta, nuo kokios vertės turtas laikomas ilgalaikiu, nes jis šiai kategorijai priskiriamas atsižvelgiant ne tik į jo vertę (kainą), bet ir į jo esmę bei naudojimo trukmę. Todėl ilgalaikiam turtui priskiriamas toks turtas, kuris ilgiau kaip vienerius metus naudojamas gyventojų pajamoms uždirbti (ekonominė naudai gauti) ir turto kaina turi būti ne mažesnė už gyventojų kiekvienai turto grupei nusistatytą minimalią kainą.

Tvarkos apraše akcentuojama, kad ilgalaikis turtas turi gyventojui priklausyti nuosavybės teise arba turi būti gautas pagal pirkimo–pardavimo ar finansinės nuomos (lizingo) sutartį, kurioje numatytas nuosavybės teisės perėjimas.

Leidžiamiems atskaitymams priskiriamos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 18 straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose nenurodyto individualios veiklos ilgalaikio materialiojo turto ir ilgalaikio nematerialiojo turto įsigijimo išlaidos, jeigu prieš pradėdamas šį turtą naudoti individualioje veikloje gyventojas centrinio mokesčio administratoriaus nustatyta tvarka deklaravo, kad tas turtas yra individualios veiklos turtas. Tokio ilgalaikio turto įsigijimo išlaidomis laikoma turto įsigijimo kaina (su PVM, jei turto įsigijimo momentu gyventojas nėra PVM mokėtojas) neatsižvelgiant į jos faktinį apmokėjimą (Nuolatinio Lietuvos gyventojų su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusių išlaidų priskyrimo leidžiamiems atskaitymams bei jų apskaičiavimo tvarkos aprašas)

Prieš pradėdant individualioje veikloje naudoti ilgalaikį turtą, norint jo įsigijimo išlaidas atimti iš individualios veiklos pajamų, tokį turtą reikia deklaruoti FR0457 formoje, šios formos pildymo taisyklių nustatyta tvarka.

Taigi, individualios veiklos ilgalaikio turto įsigijimo išlaidas (apskaičiuojant nusidėvėjimą) galima priskirti leidžiamiems atskaitymams, jeigu tenkinamos šios sąlygos:

1. turtas priklauso gyventojui nuosavybės teise arba gautas pagal lizingo (finansinės nuomos) sutartį, kurioje numatytas nuosavybės teisės perėjimas,

2. naudojamas individualioje veikloje ilgiau kaip metus ir jo įsigijimo kaina ne mažesnė už gyventojo nusistatytą kainą,
3. deklaruotas deklaracijoje FR0457,
4. nepriskiriamas ilgalaikiam turtui, kurio įsigijimo išlaidos priskiriamos prie neleidžiamų atskaitymų.

Pagal Nuolatinio Lietuvos gyventojo su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusių išlaidų priskyrimo leidžiamiems atskaitymams bei jų apskaičiavimo tvarkos aprašą, tokio ilgalaikio turto įsigijimo išlaidos gali būti atimamos iš individualios veiklos pajamų lygiomis dalimis per laikotarpį, kuris atitinka tai ilgalaikio turto grupei Pelno mokesčio įstatymo 1 priedėlyje nustatytą nusidėvėjimo (amortizacijos) normatyvą. Pelno mokesčio įstatymo 1 priedėlyje nustatytas nusidėvėjimo (amortizacijos) normatyvas pradedamas skaičiuoti nuo to mėnesio, kurį ilgalaikis turtas pradėtas naudoti individualioje veikloje. Jeigu ilgalaikis turtas priskiriamas individualios veiklos turtui ne tuo pačiu mokestiniu laikotarpiu, kurį įsigytas, nustatant jo įsigijimo išlaidas, kurios gali būti atskaitomos iš pajamų, iš ilgalaikio turto įsigijimo dokumentuose, turinčiuose juridinę galią, nurodytos kainos atimama tos kainos dalis, atitinkanti to ilgalaikio turto sąlyginio nusidėvėjimo (amortizacijos) per laikotarpį nuo jo įsigijimo iki to mokestinio laikotarpio, kurį ilgalaikis turtas buvo deklaruotas kaip individualios veiklos turtas, sumą, kuri apskaičiuojama vadovaujantis Pelno mokesčio įstatymo 18 straipsnio 11 dalies nuostatomis. Individualios veiklos ilgalaikio turto įsigijimo išlaidos turi būti sumažintos, jei tam tikslui buvo panaudota nacionalinio biudžeto, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto, kitų valstybės pinigų fondų, savivaldybių fondų, Europos Sąjungos lėšų ir kitos finansinės paramos suma, jeigu tokios lėšos ar tokia parama buvo gauta. Jei turtas naudojamas ne tik individualioje veikloje ir individualios veiklos turtui priskiriama tik tam tikra turto dalis, jos įsigijimo išlaidomis laikoma atitinkama apskaičiuotos šio ilgalaikio turto įsigijimo kainos dalis, atitinkanti mokesčių administratoriui deklaruotą to ilgalaikio turto naudojimo individualioje veikloje dalį procentais, kuri tokiu atveju negali būti didesnė negu:

- Pastatai, patalpos, kiti statiniai - 90 proc.
- Mašinos ir įrengimai - 90 proc.
- Minkštasis inventorių (patalynė ir kt.), ūkinis inventorių (garso ir vaizdo aparatūra, mikrobangų krosnelės ir kt.), baldai - 90 proc.
- Kompiuterinė technika ir ryšių priemonės (kompiuteriai, jų tinklai ir įranga) - 90 proc.
- Krovininiai automobiliai, autobusai, laivai, lėktuvai, priekabos ir puspriekabės - 90 proc.
- Traktoriai, savaeigės ir žemės ūkio mašinos, žemės ūkio inventorių (akėčios, plūgai ir kt.) - 90 proc.
- Daugiamečiai sodiniai - 90 proc.

- Mobiliojo ryšio priemonės - 50 proc.
- Kitas ilgalaikis turtas - 90 proc.

Pavyzdžiui, jei gyventojas įsigyja mobilųjį telefoną, kuris bus individualioje veikloje naudojamas daugiau kaip metus, jo kaina atitinka gyventojų nusistatytą minimalią kainą tai turto grupei, telefonas įsigijamas pagal lizingo sutartį, kurioje numatytas nuosavybės teisės perėmimas ir jis prieš naudodamas telefoną deklaruoja FR0457 deklaracijoje, tačiau šį telefoną naudos ne tik individualioje veikloje, bet ir asmeniniame gyvenime, jis turi nusistatyti santykį, kiek procentų jį naudos individualioje veikloje, o kiek asmeniniame gyvenime. Nors jis ir nusistatytų, kad individualioje veikloje telefoną naudos 70 proc., prie leidžiamų atskaitymų jis galėtų priskirti (skaičiuoti nusidėvėjimą) tik 50 proc. telefono įsigijimo išlaidų.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad pagal tvarkos aprašą, sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės teise turimo turto įsigijimo išlaidos vieno iš sutuoktinių individualios veiklos leidžiamais atskaitymams nustatyta tvarka gali būti priskiriamos tik esant kito sutuoktinio sutikimui šį turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti kaip individualios veiklos turtu. Nesant tokio sutikimo, vieno iš sutuoktinių individualios veiklos leidžiamais atskaitymams nustatyta tvarka gali būti priskiriama ne daugiau kaip 50 proc. nustatyta tvarka apskaičiuotos tokio individualioje veikloje naudojamo ilgalaikio turto įsigijimo išlaidų sumos.

Pardavus arba kitaip perleidus nuosavybės individualios veiklos ilgalaikį turtą, leidžiamais atskaitymams gali būti priskirta tik ta šio turto įsigijimo kainos dalis, kuri nebuvo atskaityta tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Kai perleidžiamas vieno iš sutuoktinių individualioje veikloje naudotas sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės teise turimas turtas, individualią veiklą vykdančiam (vykdžiusiam) gyventojui tenkanti šio turto įsigijimo kainos dalis mažinama tvarkos apraše nustatyta tvarka iš gyventojų individualios veiklos pajamų atskaityta to turto įsigijimo išlaidų suma. Ilgalaikio turto įsigijimo kaina visais atvejais atskaitoma tik iš pajamų, gautų pardavus arba kitaip perleidus nuosavybės šį turtą.

Pavyzdžiui, jei gyventojas įrengimus pirko už 30 000 Lt. Iki pardavimo nusidėvėjo 15 000 Lt. Įrengimus pardavė už 20 000 Lt. Iš pardavimo pajamų jis gali atimti tik dar „nenusidėvėtą“ dalį, tai yra 15 000 Lt. Šiuo atveju lieka 5 000 apmokestinamųjų pajamų. Jei jis šiuos įrengimus parduotų už 10 000 Lt, apmokestinamųjų pajamų nesusidarytų (10 000 – 15 000 Lt), bet likusių 5 000 Lt įsigijimo kainos gyventojas negalėtų atimti iš kitų individualios veiklos pajamų.

Pagal GPM įstatymo 18 straipsnio 8 ir 9 dalis visos leidžiamais atskaitymams priskiriamos išlaidos turi būti pagrįstos dokumentais, turinčiais visus Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatyme ir kituose Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytus privalomus apskaitos dokumentų rekvizitus, jeigu Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nenustato, kad tam tikri

rekvizitai atitinkamiems dokumentams nėra būtini. Prekių ir paslaugų įsigijimo iš užsienio vienetų ir gyventojų atvejais išlaidos gali būti pagrindžiamos užsienio vienetų ir gyventojų surašytais dokumentais, jeigu iš šių dokumentų galima nustatyti ūkinės operacijos turinį.

Leidžiamiesiems atskaitymams gali būti priskiriamos ir Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyto dydžio gyventojų kaip individualią veiklą vykdančio asmens privalomojo sveikatos draudimo ir valstybinio socialinio draudimo įmokos. Apskaičiuojant ir deklaruojant 2010 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas, nuo individualios veiklos pajamų gyventojų mokėtinos PSD ir VSD įmokos priskiriamos leidžiamiesiems atskaitymams tuo mokestiniu laikotarpiu, kuriuo gautos arba uždirbtos individualios veiklos pajamos, nuo kurių tos įmokos apskaičiuotos, t. y. įmokos sumokėtos nuo 2010 metais gautų (uždirbtų) pajamų bus priskiriamos šio mokestinio laikotarpio leidžiamiesiems atskaitymas, neatsižvelgiant į tai, kada jos sumokėtos.

Nuo 2010 metų įsigaliojo lengvata apskaičiuojant leidžiamuosius atskaitymus. Apskaičiuojant apmokestinamąsias individualios veiklos pajamas, gyventojų pasirinkimu leidžiamais atskaitymais gali būti pripažįstama suma, lygi 30 procentų gautų (uždirbtų) individualios veiklos pajamų. Gyventojas, pasirinkęs apmokestinamąsias individualios veiklos pajamas apskaičiuoti šioje dalyje nustatyta tvarka, neprivalo turėti atskaitomą sumą pagrindžiančių dokumentų (GPMĮ 18 str. 12 d.).

Vadinasi, jei gyventojas, vykdydamas veiklą, neturi reikalingų įsigijimo dokumentų ir neskaičiuoja nusidėvėjimo, jam nereikės mokesčius mokėti nuo visos pajamų sumos. Tada jo apmokestinamos pajamos sudarys 70 proc. gautų individualios veiklos pajamų. Ši nuostata yra didelis palengvinimas gyventojams, kurių vykdomoje veikloje išlaidos sudaro mažą dalį, nes, jeigu faktiškai patirtos išlaidos, kurios gali būti patvirtintos atitinkamais dokumentais, yra mažesnės nei 30 proc. individualios veiklos pajamų, gyventojas vis tiek gali atimti 30 proc. išlaidų (didesnę dalį).

GPM įstatymas nustato vieną apribojimą, kada negalima rinktis šio leidžiamų atskaitymų apskaičiavimo būdo: ši alternatyvi leidžiamų atskaitymų pripažinimo tvarka netaikoma, kai individualios veiklos pajamas ar jų dalį gyventojas gauna iš su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusio asmens (18 str. 12 dalis).

Taigi gyventojas negali atimti 30 proc. išlaidų nuo pajamų be jokių dokumentų, jeigu jis nors kartą pardavė prekes ar suteikė paslaugas savo darbdaviui. Kaip buvo minėta 2.2.1. skyrelyje, tokios individualios veiklos pajamos, kurios gaunamos iš su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusio asmens, priskiriamos A klasės pajamoms, nuo kurių mokesčių apskaičiuoti, išskaičiuoti ir pervesti į biudžetą turi išmoką išmokantis asmuo.

2.2.3. Individualios veiklos pajamų apmokestinimas Privalomojo sveikatos draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo mokesčiais

Individualios veiklos pajamų apmokestinimą privalomojo sveikatos draudimo ir valstybinio socialinio draudimo mokesčiais administruoja Valstybinio socialinio fondo valdyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SODRA).

Asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimus, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, ir sveikatos draudimu. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2011 metų rodiklių patvirtinimo įstatymu savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu bei ligos ir motinystės socialiniu draudimu motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) socialinio draudimo išmokoms gauti, patvirtintas bendrasis valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokų 37,5 procento dydžio tarifas ir jo dydžiai atskiroms socialinio draudimo rūšims (Vykdantiems individualią veiklą 2011 metais):

- pensijų socialiniam draudimui – 26,3 procento;
- motinystės, tėvystės bei motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms – 2,2 procento;
- sveikatos draudimui – 9 proc.

Kaip buvo minėta 2.1. poskyryje, gyventojai, kurie individualia veikla verčiasi su verslo liudijimu, privalomai draudžiasi pensijų socialiniu draudimu tik pagrindinei pensijos daliai gauti. O vykdantys individualią veiklą be verslo liudijimo draudžiami ir pagrindinei ir papildomoms pensijų dalims bei dar draudžiami motinystės, tėvystės bei motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms. Taigi vykdant individualią veiklą be verslo liudijimo užtikrinamos didesnės socialinės garantijos.

Asmenų, kurie verčiasi individualia veikla, socialinio draudimo įmokų bazę sudaro 50 procentų individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų (neatėmus privalomojo sveikatos draudimo ir valstybinio socialinio draudimo įmokų) suma (Valstybinio socialinio draudimo įstatymas 7 str. 2 d.). Privalomojo sveikatos draudimo įmokų bazė lygi valstybinio socialinio draudimo įmokų bazei (Sveikatos draudimo įstatymas, 17 str. 4 d.).

Vadinasi GPM ir VSD bei PSD bazės skiriasi. Skaičiuojant gyventojų pajamų mokestį, mokesčio bazę sudaro apmokestinamosios pajamos – skirtumas tarp pajamų ir išlaidų, į kurias įeina ir VSD bei

PSD mokesčiai. Bet skaičiuojant VSD ir PSD mokesčius, mokesčio bazę sudaro 50 procentų apmokestinamųjų pajamų – pajamų ir išlaidų skirtumas, neatėmus VSD ir PSD įmokų.

Tačiau šios įmokos ne visais atvejais skaičiuojamos nuo 50 proc. apmokestinamųjų pajamų. Yra numatytos „lubos“, tai yra didžiausia suma, nuo kurios gali būti skaičiuojami VSD ir PSD mokesčiai. Įmokų bazė kalendoriniais metais negali būti didesnė negu 48 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių suma, o šių įmokų bazė per mėnesį negali būti didesnė negu 4 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių suma. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas einamųjų 2011 metų draudžiamųjų pajamų dydis yra 1170 Lt. Vadinasi, socialinio draudimo įmokos skaičiuojamos nuo sumos, ne didesnės kaip 4680 Lt per mėnesį arba 56160 Lt per metus. Socialinio draudimo įmokų bazės ribos perskaičiuojamos proporcingai veiklos vykdymo laikotarpiui tais atvejais, kai asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, vykdė veiklą ne visus mokesťinius metus (Vykdantiems individualią veiklą 2011 metais).

Taigi, jei gyventojų apmokestinamosios pajamos (neatėmus valstybinio socialinio draudimo įmokų ir sveikatos draudimo įmokų) per kalendorinius metus sudaro 200 000 Lt, VSD bus mokamas ne nuo 100 000 Lt (50 proc. apmokestinamųjų pajamų), o tik nuo 56160 Lt.

Socialinio draudimo įmokos (sumokėtų įmokų ir mokėtinų įmokų sumų skirtumas), kai jų bazė priklauso nuo asmens pajamų, gautų praėjusiais metais, turi būti sumokėtos iki metinės pajamų mokesčio deklaracijos pateikimo Valstybinei mokesčių inspekcijai termino paskutinės dienos (t.y. iki gegužės 1 d.). Gyventojų, kurie verčiasi individualia veikla, mėnesio 28,5 proc. dydžio valstybinio socialinio draudimo įmokos gali būti avansu apskaičiuojamos ir sumokamos nuo jų pačių pasirinktos sumos. Šios avansu apskaičiuotos valstybinio socialinio draudimo įmokos mokamos kartą per mėnesį ne vėliau kaip iki einamojo mėnesio paskutinės dienos. Svarbu atkreipti dėmesį, kad avansu sumokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos negrąžinamos ir netikslinamos (Socialinio draudimo įstatymas, 9 str. 5 d.).

Individualią veiklą vykdančių asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokų ir sveikatos draudimo įmokų bazės nesutaps tais atvejais, kai 50 procentų individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų (neatėmus valstybinio socialinio draudimo įmokų ir sveikatos draudimo įmokų) suma bus mažesnė nei 12 minimalių mėnesinių algų per metus. Nes asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kas mėnesį, iki paskutinės mėnesio dienos privalo sumokėti 9 procentų dydžio sveikatos draudimo įmokas nuo minimalios mėnesinės algos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama įmoka. Jeigu asmuo individualią veiklą vykdė ne visą mėnesį, tai mokėtina mėnesio sveikatos draudimo įmokų suma perskaičiuojama proporcingai veiklos vykdymo laikotarpiui. Taigi jei gyventojas veiklą vykdė visus metus, minimali mokėtina PSD suma sudarys 9 proc. nuo 12 minimalių algų, kas nagrinėjamu

laikotarpiu sudarys 864 Lt ($12 \times 800 \times 0,09 = 864$), net jei skaičiuojant 9 proc. nuo 50 proc. apmokestinamųjų pajamų, suma susidarytų mažesnė. Todėl pasibaigus kalendoriniams metams, gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą, turi perskaičiuoti už praėjusius kalendorinius metus mokėtinas sveikatos draudimo įmokas. Sumokėtų ir mokėtinų sveikatos draudimo įmokų sumų skirtumas turi būti sumokėtas iki metinės pajamų mokesčio deklaracijos pateikimo Valstybinei mokesčių inspekcijai termino paskutinės dienos (Sveikatos draudimo įstatymo 18 straipsnio 5 dalis).

Individualią veiklą vykdančias asmenys gali sveikatos draudimo įmokų kas mėnesį nemokėti, jeigu jie moka ir (arba) už juos yra mokamos Sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytos sveikatos draudimo įmokos arba jeigu jie yra asmenys, išvardyti Sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje. Tai yra, asmenys, kurie yra draudžiami valstybės lėšomis arba gauna su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, kas mėnesį sveikatos draudimo įmokų mokėti neprivalo. Jie privalomojo sveikatos draudimo mokestį turi susimokėti iki metinės pajamų mokesčio deklaracijos pateikimo Valstybinei mokesčių inspekcijai termino paskutinės dienos.

Sodros internetinėje svetainėje pateikiami tokie pavyzdžiai, kaip gali būti perskaičiuojamos įmokos (Vykdančioms individualią veiklą 2011 metais):

- Tarkime, kad individualią veiklą vykdančias asmuo 2011 metais PSD įmokas mokėjo kiekvieną mėnesį nuo minimalios mėnesinės algos ($800 \text{ Lt} \times 9 \text{ proc.} = 72 \text{ Lt}$) ir sumokėjo PSD įmokų 864 Lt ($800 \text{ Lt} \times 12 \text{ mėn.} = 9600 \text{ Lt} \times 9 \text{ proc.} = 864 \text{ Lt}$). Individualią veiklą vykdančias asmuo VSD įmokų avansu nemokėjo. Tarkime, kad individualią veiklą vykdančio asmens už 2011 metus apmokestinamosios pajamos (neatėmus valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokų) yra 15 000 Lt. Vadinasi, individualią veiklą vykdančias asmuo iki 2012 metų gegužės 1 dienos turės sumokėti nuo 7500 Lt (50 proc. nuo 15 000 Lt) sumos VSD įmokų 2137,5 Lt ($7500 \text{ Lt} \times 28,5 \text{ proc.} = 2137,5 \text{ Lt}$). PSD įmokų skirtumo mokėti nereikės, nes PSD įmokos sumokėtos nuo 12 MMA sumos, t. y. nuo sumos didesnės negu apmokestinamųjų pajamų suma, nuo kurios skaičiuojamos VSD įmokos ($7500 \text{ Lt} - 9600 \text{ Lt} = -2100 \text{ Lt}$).
- Tarkime, kad individualią veiklą vykdančias asmuo 2011 metais PSD įmokas mokėjo kiekvieną mėnesį nuo minimalios mėnesinės algos ($800 \text{ Lt} \times 9 \text{ proc.} = 72 \text{ Lt}$) ir sumokėjo PSD įmokų 864 Lt ($800 \text{ Lt} \times 12 \text{ mėn.} = 9600 \text{ Lt} \times 9 \text{ proc.} = 864 \text{ Lt}$). Individualią veiklą vykdančias asmuo VSD įmokų avansu nemokėjo. Tarkime, kad individualią veiklą vykdančio asmens už 2011 metus apmokestinamosios pajamos (neatėmus VSD ir PSD įmokų) yra 150 000 Lt. Vadinasi, individualią veiklą vykdančias asmuo iki 2012 metų gegužės 1 dienos turėtų sumokėti nuo 75000 Lt (50 proc. nuo 150000 Lt) VSD ir PSD įmokas. Tačiau VSD ir PSD įmokos negali būti mokamos nuo sumos didesnės kaip 48 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių suma, t. y. 56160 Lt. Vadinasi, individualią veiklą vykdančias asmuo iki 2012 metų gegužės 1 dienos

turės sumokėti nuo 56160 Lt sumos VSD įmokų 16005,60 Lt ($56160 \text{ Lt} \times 28,5 \text{ proc.}$) ir PSD įmokų skirtumą 4190,40 Lt ($56160 \text{ Lt} \times 9 \text{ proc.} = 5054,40 \text{ Lt}$; $5054,40 \text{ Lt} - 864 \text{ Lt} = 4190,40 \text{ Lt}$).

2.3. Individualios veiklos pajamų deklaravimo tvarka

Individualia veikla besiverčiantis nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs tiek A klasės, tiek B klasės pajamų, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos privalo pateikti mokesčio administratoriui metinę pajamų mokesčio deklaraciją už praėjusį mokestinį laikotarpį, joje deklaruoti visas praėjusio mokestinio laikotarpio pajamas ir sumokėti į biudžetą pajamų mokestį. Deklaruojant 2009 metų ir vėlesnių metų pajamas, teikiama GPM308 deklaracijos forma (GPM308 deklaracijos pildymo taisyklės).

Gyventojas, kuris mokestiniu laikotarpiu buvo įsigijęs verslo liudijimą ar įregistravęs individualią veiklą, privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją net tuo atveju, kai individualios veiklos pajamų negavo (GPMĮ 27 str. 3 d.).

	Susėjimo vieta	GPM 308V Versla 01																																																																																	
Mokesčių mokėtojo identifikacinis numeris (asmens kodas)	1	Priedo lapo numeris																																																																																	
INDIVIDUALIOS VEIKLOS PAJAMOS																																																																																			
Mokesčių mokėtojo identifikacinis numeris (asmens kodas)	a	Iki (pildo tik išvykstantysis)	7 M M M M - m m - D D																																																																																
2 059203 782679																																																																																			
I. Pajamos iš individualios veiklos, išskyrus vykdytąją pagal verslo liudijimus (pajamų rūšių kodai 35, 93, 94, 95)																																																																																			
V1 Pajamų rūšies kodas*	V2 Veiklos rūšies kodas	V8 Pajamų suma	V7 Leidžiamų atskaitomųjų suma																																																																																
V3 Valstybių skaičius	V4 Valstybės kodas	V6 GPM tarifas	V10 Apmokestinamųjų pajamų suma (V8 - V7)																																																																																
V8 Pajamų suma (+/-) mokesčio laikotarpio nuostolių suma (-) (V8 - V7)		V9 Atskaitoma ankstesnių mokesčių nuostolių suma**																																																																																	
<table border="0" style="width: 100%; font-size: x-small;"> <tr> <td style="width: 25%;">V1</td><td style="width: 25%;">V2</td><td style="width: 25%;">V8</td><td style="width: 25%;">V7</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V3</td><td>V4</td><td>V6</td><td>V8</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V1</td><td>V2</td><td>V8</td><td>V7</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V3</td><td>V4</td><td>V6</td><td>V8</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V1</td><td>V2</td><td>V8</td><td>V7</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V3</td><td>V4</td><td>V6</td><td>V8</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V1</td><td>V2</td><td>V8</td><td>V7</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V3</td><td>V4</td><td>V6</td><td>V8</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V1</td><td>V2</td><td>V8</td><td>V7</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>V3</td><td>V4</td><td>V6</td><td>V8</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>				V1	V2	V8	V7					V3	V4	V6	V8					V1	V2	V8	V7					V3	V4	V6	V8					V1	V2	V8	V7					V3	V4	V6	V8					V1	V2	V8	V7					V3	V4	V6	V8					V1	V2	V8	V7					V3	V4	V6	V8				
V1	V2	V8	V7																																																																																
V3	V4	V6	V8																																																																																
V1	V2	V8	V7																																																																																
V3	V4	V6	V8																																																																																
V1	V2	V8	V7																																																																																
V3	V4	V6	V8																																																																																
V1	V2	V8	V7																																																																																
V3	V4	V6	V8																																																																																
V1	V2	V8	V7																																																																																
V3	V4	V6	V8																																																																																
Išskaičiuota pajamų mokesčio suma***		V11	Išskaičiuota PSDI suma***																																																																																
V12		Tarkamas apskaitos principas																																																																																	
V13		V14																																																																																	
V15		V16																																																																																	
V17		V18																																																																																	
* Pajamų rūšių kodai: 35 – pajamos iš žemės ūkio veiklos, 94 – sporto veiklos pajamos, 95 – kitos individualios veiklos pajamos. ** Jei pajamos priskybtos pagal kaupimo apskaitos principą, Pajama, kai V0 = 0. *** Gyventojų ar kitų asmenų savo laisvomis sumokėta, užsienio valstybėse išskaičiuota (sumokėta) mokesčių įmokų suma nenurodoma. GPM – pajamų mokesčio, PSDI – privalomo apskaitos draudimo įmokos. **** Tiekiant 2009 metų deklaraciją, V15 laukelyje įrašomi mėnesių skaičiai neįtraukiami mėnesiai, kurie galioja iki 2008 m. gruodžio 31 d. įgyta verslo liudijimas, skaitas veikia vykdyti 2009 metams.																																																																																			

Už 2009 ir vėlesnius metus, individualios veiklos pajamos deklaruojamos Gyventojų pajamų mokesčio deklaracijos GPM308 priede V (žr. 2 pav.). Jei asmuo vykdė veiklą ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, privalo pildyti ir priedą R (GPM308 deklaracijos pildymo taisyklės).

Kai gyventojas gauna pajamų iš individualios veiklos pagal pažymą, jis turi jas deklaruoti V priedo I dalyje. Turi nurodyti veiklos rūšį, gautų pajamų sumą, leidžiamų atskaitymų sumą, ankstesnių mokesčių nuostolių sumą, tarifą, kuris taikomas jo veiklai, bei turi pažymėti apskaitos principą: pinigų arba kaupimo. Jei vykdė kelias veiklas, kiekvienai veiklai užpildo po atskirą eilutę (GPM308 deklaracijos pildymo taisyklės).

Gyventojui pakanka pateikti vieną deklaraciją Valstybinei mokesčių inspekcijai, Sodrai papildomai pajamų deklaruoti nereikia. Sodra gauna duomenis iš Valstybinės mokesčių inspekcijos apie gyventojų deklaruotas individualios veiklos pajamas ir pagal šiuos duomenis apskaičiuoja mokėtinas Privalomojo sveikatos draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo mokesčių sumas.

Kai deklaruoja pajamas pagal verslo liudijimą, turi pildyti V prie II dalį. Joje turi įrašyti gautų pajamų sumą, už verslo liudijimą su mokėto pajamų mokesčio dydį bei mėnesių skaičių, kuriais vykdė veiklą. Jei gyventojas turi kelis verslo liudijimus, visi duomenys susumuojami (GPM308 deklaracijos pildymo taisyklės).

Reikia atkreipti dėmesį, kad jei gyventojas vykdė patalpų nuomos veiklą pagal verslo liudijimą, pildydamas deklaraciją nuo 2010 metų, jis turi į V16 laukelį įrašyti 0. Šiame laukelyje nurodomi mėnesiai, kada vykdė veiklą pagal verslo liudijimą (GPM308 deklaracijos pildymo taisyklės). Kaip buvo minėta 2.1. poskyryje, jei turimas verslo liudijimas patalpų nuomai, privalomojo sveikatos draudimo mokėti nereikia.

2.4. Skyriaus apibendrinimas

Pagrindiniai mokesčiai, kuriais yra apmokestinamos individualios veiklos pajamos yra Gyventojų pajamų mokestis, Privalomojo sveikatos draudimo mokestis ir Valstybinio socialinio draudimo mokestis. Individualios veiklos pagal verslo liudijimą ir be verslo liudijimo apmokestinimas ženkliai skiriasi. Pagrindinis skirtumas – pagal verslo liudijimą mokami fiksuoti mokesčiai, kurie nepriklauso nuo gautų pajamų, o pagal individualią veiklą be verslo liudijimo mokesčiai priklauso nuo gautų pajamų. Tačiau vykdančioms individualią veiklą be verslo liudijimo yra nustatytos PSD ir VSD mokesčio lubos bei minimali mokėtina PSD mokesčio suma. Vadinasi kai kuriais atvejais šie mokesčiai taip pat gali nepriklausyti tiesiogiai nuo gautų pajamų.

Skaičiuojant gyventojų pajamų mokestį gyventojams, vykdančioms individualią veiklą, svarbu nustatyti, ar jų vykdoma veikla priklauso „laisvajai profesijai“, nes tai tiesiogiai įtakoja mokėtino gyventojų pajamų mokesčio tarifą.

Skaičiuojant apmokestinamąsias pajamas, gyventojai gali atimti leidžiamus atskaitymus – išlaidas, susijusias su veikla. Leidžiami atskaitymai gali būti lygūs faktiškai patirtoms išlaidoms, jei gyventojas turi visus tai įrodančius dokumentus, arba gali būti lygūs 30 pro. gautų individualios veiklos pajamų.

3. PAJAMŲ, GAUTŲ IŠ INDIVIDUALIOS VEIKLOS, APMOKESTINIMO LIETUVOS RESPUBLIKOJE IR UŽSIENIO VALSTYBĖSE PALYGINIMAS

AGN Europe 2010 metais atliko tyrimą, kurio metu siekė palyginti individualios veiklos pajamų apmokestinimą 22 Europos valstybėse. Tyrimo metu pagrindinis dėmesys buvo teikiamas mokesčių tarifams, taikomiems įvairiose šalyse, bei leidžiamų atskaitymų, kurie gali sumažinti mokėtinus mokesčius, pobūdžiui. Atlikus tyrimą buvo prieita prie išvados, kad apmokestinimas labai skiriasi skirtingose šalyse ir išskirti kažkurią šalį, kurioje apmokestinimas būtų palankiausias gyventojui, vykdančiam individualią veiklą, labai sudėtinga. Lietuvoje galiojantis individualios veiklos apmokestinimas nebuvo tirtas (Self-Employed A European Comparison 2010).

Šioje darbo dalyje siekiama išnagrinėti, kaip apmokestinamos individualios veiklos pajamos trijose Europos valstybėse, bei palyginti su Lietuvoje galiojančiu individualios veiklos pajamų apmokestinimu.

Kaip parodė anksčiau minėtas tyrimas, net ir išnagrinėjus apmokestinimą 22 Europos valstybėse, yra sudėtinga nustatyti, kurioje valstybėje apmokestinimas palankiausias, todėl daroma prielaida, kad pasirinkus mažesnę nagrinėjamų valstybių skaičių, šiuo atveju trys valstybės, bus galima lengviau palyginti jose galiojantį apmokestinimą su galiojančiu Lietuvoje.

Pasirenkant, su kuriomis valstybėmis lyginti individualios veiklos apmokestinimą, buvo apžvelgta beveik visose Europos Sąjungos valstybėse galiojanti individualios veiklos apmokestinimo sistema. Tačiau dauguma valstybių informaciją ne gimtąja kalba (anglų) pateikia labai ribotą, o įvairiose internetinėse svetainėse, kuriose pateikiama susisteminta informacija apie apmokestinimą įvairiose šalyse (net ir Europos Komisijos internetinėje svetainėje), informacija dažniausiai būna „pasenusi“ arba neišsami, todėl neįmanoma tinkamai įsigilinti į galiojančias apmokestinimo nuostatas.

Todėl palyginimui buvo pasirinktos dvi valstybės, kurių oficialiose valstybinių institucijų interneto svetainėse informacija pateikiama anglų kalba. Be to, į šias valstybes yra emigravę/emigruoja didelis skaičius Lietuvos gyventojų, todėl išsiaiškinti, koks individualios veiklos apmokestinimas Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje yra tikrai aktualu.

Trečioji valstybė, kurios individualios veiklos pajamų apmokestinimas buvo nagrinėtas yra Latvija. Ši valstybė pasirinkta dėl to, kad yra Lietuvos kaimyninė valstybė. Todėl aktualu palyginti apmokestinimą panašioje į Lietuvą valstybėje, kurioje kaip ir Lietuvoje galioja proporcinė mokesčių sistema. Tačiau dėl informacijos ne latvių kalba trūkumo, analizuoti apmokestinimą Latvijoje buvo sudėtingiausia.

3.1. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Didžiojoje Britanijoje

Pradėjus vykdyti individualią veiklą (Self-employed) Didžiojoje Britanijoje, būtina apie tai pranešti jos mokesčių administratoriui (HM Revenue & Customs (HMRC)) kaip galima greičiau, kitaip galima sulaukti sankcijų.

Mokesčių nuo individualios veiklos mokėjimas, kaip ir Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje yra paties mokesčių mokėtojo atsakomybė. Todėl užregistravus individualią veiklą, mokestiniais metais pasibaigus, reikia kasmet pateikti mokesčių deklaraciją (Self Assessment). Mokestiniai metai Didžiojoje Britanijoje trunka nuo balandžio 6 d. iki balandžio 5 d., o deklaraciją reikia pateikti iki spalio 31 d. (popierinė deklaracija) arba sausio 31 d. (elektroninė deklaracija). Pavėlavus pateikti nors vieną dieną, atsiranda prievolė mokėti 100 svarų baudą, net jeigu ir nereikia mokėti jokių mokesčių (Tax return deadlines and penalties).

Gyventojai, vykdanys individualią veiklą Didžiojoje Britanijoje, turi mokėti pajamų mokestį (Income Tax) ir socialinio draudimo įmokas (National Insurance contributions).

Pajamų mokestis. Skaičiuojant pajamų mokestį Britanijoje, mokestis mokamas ne nuo visų pajamų, o tik nuo apmokestinamųjų pajamų, kaip ir Lietuvoje. Skirtumas tas, kad Didžiojoje Britanijoje pajamų mokestis nuo apmokestinamųjų pajamų mokamas tik tada, kai pajamos viršija tam tikrą nustatytą dydį, kas taikoma ir individualiai veiklai (Income Tax - the basics). Kaip žinoma, Lietuvoj neapmokestinamas pajamų dydis taikomas tik su darbo santykiais susijusioms pajamoms, o individualios veiklos pajamoms netaikomas.

Pagrindinis neapmokestinamųjų pajamų dydis (Tax-free allowances) einamaisiais mokestiniais metais (2011/2012 m.) yra £7 475. Tačiau jis gali būti dar didesnis, jei gyventojas yra 65 metų arba vyresnis, bei tam tikrais kitais atvejais, pavyzdžiui, jei gyventojas yra aklas (Income Tax - the basics).

Skaičiuojant pajamų mokestį vykdančioms individualią veiklą, iš pajamų galima atimti leidžiamus atskaitymus. Kaip ir skaičiuojant gyventojų pajamų mokestį Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje iš pajamų galima atimti tik tokias išlaidas, kurios tiesiogiai susijusios su individualios veiklos pajamų uždirbimu. Kaip ir Lietuvoje, skaičiuojant leidžiamus atskaitymus, galima atimti ir išlaidas, susijusias su turto įsigijimu individualiai veiklai (Helpsheet 222).

Apmokestinamosios pajamos, kurios viršija nustatytą neapmokestinamą dydį, apmokestinamos taikant progresinį tarifą, kuris gali svyruoti nuo 20 % iki 50 %. Taikomas tarifas priklauso nuo pajamų lygio. Pajamų lygių ribiniai dydžiai kasmet indeksuojami. 2011/2012 mokestiniais metais galioja tokie pajamų lygiai ir tarifai, kai individualios veiklos apmokestinamosios pajamos, atėmus neapmokestinamą dydį, yra (Income Tax - the basics):

- Nuo £0 iki £35 000 – 20 %
- Nuo £35 000 iki £150 000 – 40%
- Nuo £150 000 – 50 %

Pajamų mokestis mokamas kelis kartus per metus. Paprastai mokamos avansinės įmokos, kurios turi būti sumokėtos iki sausio 31 d. Kita dalis turi būti sumokėta iki liepos 31 d. Jeigu gyventojas skolingas mokesčių (taip pat ir nuo individualios veiklos), galutinė mokesčių sumokėjimo data yra sausio 31 d. Pavyzdžiui, jei mokestiniai metai (2010/2011 m.) baigiasi 2011 m. balandžio 5 d., galutinis mokesčių sumokėjimo terminas yra 2012 m. sausio 31 d (Tax return deadlines and penalties).

Socialinis draudimas. „Jungtinėje Karalystėje valstybinio socialinio draudimo numeris yra suteikiamas kiekvienam be išimties asmeniui, ir, be socialinio draudimo įmokų mokėtojo identifikavimo funkcijų, atlieka bendrai asmens identifikavimo funkciją, kadangi Jungtinėje Karalystėje iki šiol nėra asmenų identifikavimo suteikiant jiems asmens kodą sistemos“ (Aviža ir kt., 2007).

Didžiojoje Britanijoje socialinis draudimas suskirstytas į įvairias klases. 1, 2 ir 3 klasės asmens socialinio draudimo įmokos mokamos į jo socialinio draudimo sąskaitą ir lemia asmens teisę gauti atskiras pensijų rūšis, o 1A, 1B ir 4 klasės socialinio draudimo įmokos nelemia teisės gauti pensijos išmokas, tačiau taip pat mokamos privalomai (Aviža ir kt., 2007). Įmokos priklauso nuo gyventojų gaunamų pajamų lygio ir nuo to, ar jis dirba pagal darbo sutartį, ar vykdo individualią veiklą.

Gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą, turi patys mokėti socialinio draudimo įmokas, jeigu jų pajamos viršija tam tikrą nustatytą pajamų dydį. Gyventojai, vykdančys individualią veiklą, moka socialinį draudimą, kuris priklauso 2 ir 4 klasėms.

2 klasės socialinio draudimo įmokas moka visi vykdančys individualią veiklą. 2 klasės socialinis draudimas užtikrina teisę į pagrindinę pensijos dalį, motinystės išmokas bei netekties išmokas (Bereavement Benefit). Vykdančys individualią veiklą, už kiekvieną savaitę turi sumokėti £2,50 dydžio įmoką. Už savaitę mokėti nereikia, jei visą savaitę gyventojas faktiškai negalėjo dirbti ir apie tai pranešė atitinkamai institucijai (the Department for Work and Pensions). Pagal naujausią tvarką, įmokos mokamos ne kiekvieną savaitę, o kas pusmetį, tokiomis pačiomis datomis kaip ir pajamų mokestis (sausio 31 d. ir liepos 31 d.). Tačiau galima mokėti ir kas mėnesį, sudarius tiesioginio debeto sutartį. Mokėjimas yra privalomas, nepriklausomai nuo to, kiek pajamų gauna gyventojas, vykdančys individualią veiklą. Esant tam tikroms aplinkybėms, antros klasės socialinio draudimo galima nemokėti, pavyzdžiui, jei gyventojas yra pasiekęs pensinį amžių. Įmokų taip pat galima nemokėti, jei pajamos iš individualios veiklos neišrija £5 315 per metus. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad jei 2 klasės socialinio draudimo įmokos nemokamos dėl per mažo pajamų lygio, prarandama teisė į šio draudimo suteikiamas garantijas (Class 2 National Insurance contributions).

4 klasės socialinio draudimo įmokas papildomai prie 2 klasės socialinio draudimo moka visi vykdančys individualią veiklą, jeigu jų metinės pajamos viršija £7 225. Už per mokestinius metus (2011/2012 m.) gautas pajamas reikia mokėti 9 %, už pajamas, kurios siekia nuo £7 225 iki £42 475, ir 2 % už visas £42,475 viršijančias pajamas per metus. Mokestis paskaičiuojamas pateikus deklaraciją, kartu su pajamų mokesčiu. Jei gyventojas pasiekia pensinį amžių, socialinio draudimo mokėti nebereikia (Class 4 National Insurance contributions).

Galima atkreipti dėmesį, kad jei gyventojas vykdo individualią veiklą Lietuvoje ir yra pensininkas, jam vis tiek reikės mokėti valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokas (išskyrus veiklą pagal verslo liudijimą), o Didžiojoje Britanijoje sulaukus pensinio amžiaus socialinio draudimo įmokų mokėti nebereikia.

Apibendrinant galima teigti, kad pajamų mokestis nuo individualios veiklos pajamų Didžiojoje Britanijoje yra didesnis nei Lietuvoje – gali vyrauti nuo 20 iki 50 %, kai tuo tarpu Lietuvoje gali būti 5% arba 15 %. Tačiau, kadangi Didžiojoje Britanijoje numatytas progresinis mokesčių tarifas bei neapmokestinamas dydis, mažesnes pajamas gaunantys asmenys gali iš vis nemokėti arba mokėti pajamų mokestį tik nuo dalies, viršijančios neapmokestinamą pajamų dydį. Lietuvoje pajamų mokestį turi mokėti visi gyventojai, vykdančys individualią veiklą, nuo apmokestinamųjų pajamų, o gyventojams, vykdančiams individualią veiklą, neapmokestinamas pajamų dydis netaikomas.

Įmokos už socialinį draudimą Didžiojoje Britanijoje mokamos palankesnėmis sąlygomis nei Lietuvoje, kadangi Lietuvoje taikomas didesnis tarifas, bei apmokestinami be išimties visi mokesčių mokėtojai (išskyrus dirbantys su verslo liudijimais) bei nėra numatyta sumos, iki kurios būtų galima nemokėti socialinio draudimo įmokų. Tačiau Lietuvoje yra numatytos „lubos“, tai yra tam tikra suma, virš kurios nereikia mokėti socialinio draudimo įmokų.

3.2. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Airijos Respublikoje

Pradėjus vykdyti individualią veiklą (Self-employed) Airijoje, būtina apie tai pranešti jos mokesčių administratoriui (Revenue – Irish Tax and Customs), užpildant atitinkamą formą (TR1) (A Guide to Self Assessment - IT 10).

Mokesčių nuo individualios veiklos mokėjimas, kaip ir Lietuvoje bei kitose analizuojamose valstybėse, yra paties mokesčių mokėtojo atsakomybė. Todėl užregistravus individualią veiklą, mokestiniams metams pasibaigus, reikia kasmet pateikti mokesčių deklaraciją (Self Assessment). Mokestiniai metai, kaip ir Lietuvoje sutampa su kalendoriniais metais, o deklaraciją reikia pateikti iki kitų metų spalio 31 d. Iki šios datos reikia ne tik pateikti deklaraciją, bet ir sumokėti mokesčius už

praeitus metus ir sumokėti avansines įmokas už einamuosius metus (A Guide to Self Assessment - IT 10).

Pajamų mokestis. Skaičiuojant pajamų mokestį gyventojams, vykdančioms individualią veiklą, Airijoje, mokestis mokamas ne nuo visų pajamų, o tik nuo apmokestinamųjų pajamų, kaip ir Lietuvoje, tai yra nuo pajamų atėmus išlaidas. Išlaidos turi būti susijusios su vykdoma individualia veikla. Kaip ir Lietuvoje, yra numatytos tam tikros išlaidos, kurios negali būti atimamos iš individualios veiklos, ir išlaidos, kurių tik dalis gali būti priskiriama individualiai veiklai (Tax and Self-Employment).

Pajamų mokestis mokamas du kartus per metus. Iki einamųjų metų spalio 31 dienos reikia sumokėti avansinę įmoką, kuri apskaičiuojama pagal praeitų metų pajamas. Iki kitų metų spalio 31 d. reikia pateikti deklaraciją ir sumokėti likusią mokesčio dalį už praėjusius metus (Starting in Business).

Gyventojų pajamų mokestis skaičiuojamas pagal progresinį mokesčių tarifą

- Pajamos nuo 0 € iki 32 800 € – 20%
- Pajamos nuo 32 800 € – 41%.

Apskaičiavus mokestį, mokėtiną nuo apmokestinamųjų pajamų, dar pritaikoma mokesčio nuolaida („tax credit“), kuri 2011 metais yra 1650 € vienišam asmeniui arba 3300 € vedusiai porai, tarp kurių ši suma gali būti padalinta jiems palankiausiu santykiu (IT1 - Tax Credits, Reliefs and Rates for the Tax Years 2010 and 2011).

Galima pastebėti, kad Airijoje netaikoma nepamokestinama pajamų suma (kuri taikoma Didžiojoje Britanijoje), bet jau apskaičiavus mokesčius pritaikoma „mokesčio nuolaida“. Kaip žinoma, Lietuvoje individualios veiklos pajamoms nei neapmokestinamas dydis nei „mokesčio nuolaida“ netaikoma.

Socialinio draudimo įmokos. Airijoje vykdančios individualią veiklą turi mokėti socialinio draudimo C klasės įmokas (Pay-Related Social Insurance (PRSI)). C klasė suteikia tokias socialines garantijas: našlių pensija, valstybinė pensija, motinystės pašalpa, vienkartinė netekties pašalpa, globėjo pašalpa (Guardians payment) ir įvaikinimo pašalpa (Adoptive Benefit) (PRSI - PRSI for the Self-employed).

Jei gyventojui, kuris vykdo individualią veiklą, padeda giminaičiai (tėvas, motina, senelis, močiutė, patėvis, pamotė, sūnus, duktė, anūkas, anūkė, posūnis, podukra, brolis, sesuo, įbrolis, įseserė, vyras ar žmona), bet jie nėra registruoti kaip partneriai, jiems socialinio draudimo mokėti nereikia. (Self-Employed Contributions).

2011 metais C klasės PRSI įmokos sudaro 4% individualios veiklos pajamų, arba 253 €, priklausomai nuo to, kuri suma didesnė. Vadinasi minimali mokėtina socialinio draudimo suma yra 253 €. Jei gyventojų metinės pajamos yra mažesnės nei 5000€, jis gali visai nemokėti socialinio draudimo įmokų arba gali pasirinkti mokėti minimalią sumą (253 €) savanoriškai.

Be socialinio draudimo, vykdančys individualią veiklą dar turi mokėti **Universalų socialinį mokestį** (Universal Social Charge (USC)). Šis mokestis atsirado nuo 2011 metų ir pakeitė anksčiau mokamą sveikatos draudimo nuo pajamų mokestį (Levy and the Health Contribution) (Universal Social Charge).

Universalus socialinis mokestis, kaip ir pajamų mokestis, mokamas pagal progresinį tarifą:

- 2% už pajamas iki 10 036 €
- 4% už pajamas nuo 10 036 € iki 16 016 €
- 7% už pajamas, viršijančias 16 016 €.

Tam tikrais atvejais mokesčio tarifai gali skirtis. Jei gyventojas yra virš 70 metų arba turi pilną medicininį draudimą (full medical card), už visas pajamas, viršijančias 10 036 € moka 4% įmokas. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą ir jų individualios veiklos pajamos viršija 100 000 €, moka 3 % priemoką už pajamas, viršijančias 100 000 € (Universal Social Charge).

Vadinasi, gyventojas, kuris vykdo individualią veiklą, universalaus socialinio mokesčio progresinį tarifą sudaro (Universal Social Charge):

- 2% už pajamas iki 10 036 €
- 4% už pajamas nuo 10 036 € iki 16 016 €
- 7% už pajamas nuo 16 016 € iki 100 000 €
- 10% už pajamas, viršijančias 100 000 € .

Jei gyventojas virš 70 metų arba turi pilną medicininį draudimą, jo universalaus socialinio mokesčio progresinį tarifą sudaro (Universal Social Charge):

- 2% už pajamas iki 10 036 €
- 4% už pajamas nuo 10 036 € iki 100 000 €
- 7 % už pajamas, viršijančias 100 000 €.

Taigi, mokesčio, kurį turi mokėti visi gyventojai, tarifą įtakoja tai, kad asmuo vykdo individualią veiklą.

Apibendrinant galima teigti, kad pajamų mokestis nuo individualios veiklos pajamų Airijoje yra didesnis nei Lietuvoje – gali vyrauti nuo 20 iki 41 %, kai tuo tarpu Lietuvoje gali būti 5% arba 15 %. Tačiau, kadangi Airijoje numatytas progresinis mokesčių tarifas bei apskaičiavus mokesčius pritaikoma „mokesčio nuolaida“, mažesnes pajamas gaunantys asmenys gali iš vis nemokėti arba mokėti pajamų mokestį, jei jis viršija tam gyventojui taikomą „mokesčio nuolaidos“ sumą. Lietuvoje pajamų mokestį turi mokėti visi gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą, nuo apmokestinamųjų pajamų.

Airijoje, kaip ir Lietuvoje, mokami du mokesčiai, susiję su socialine ir sveikatos apsauga. Tačiau Airijoje taikomas progresinis tarifas (universal social charge) arba yra nustatyta suma, nuo kurios mokesčio mokėti nebūtina (PRSI).

3.3. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimas Latvijos Respublikoje

Latvijos Respublikos individualios veiklos vykdytojai skirstomi į vykdančiuosius veiklą individualiai (latv. – „Individuāla darba veicējs“) ir vykdančiuosius ekonominę veiklą (latv. – „Saimnieciskās darbības veicējs“) (Aviža ir kt., 2007).

Pirmosios grupės atstovai vykdo savarankišką veiklą ir veikia išimtinai asmeniškai, t.y., neturi galimybės samdyti personalą (pavyzdžiui, kirpėjai, laikrodžių gamintojai, ir kiti.). Šie asmenys dirba „pagal patentą“ – teisės aktų nustatyta tvarka vietinės valdžios institucijų išduodamą leidimą. Galima atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje dirbantys pagal verslo liudijimą taip pat negali samdyti darbuotojų. Antroji grupė, ekonominės veiklos vykdytojai, taip pat veikia savarankiškai. Tačiau, jų veiklai dar keliamas sistemiškumo, nuolatinumo kriterijus. Jų veikla paprastai siejasi su ilgalaikiais sutartiniais įsipareigojimais, be to, šie asmenys turi teisę samdyti darbuotojus. Pavyzdžiui, tokiais ekonominę veiklą vykdančiais laikomi advokatai, notariai, atlikėjai, autoriai, taip pat daugelis kitų profesijų atstovų ir amatininkų, kurie su asmenimis, kurių naudai dirba, nėra susieti darbo santykiais (Aviža ir kt., 2007).

Gyventojų pajamų mokestis. Latvijoje 2011 metais galioja 25% gyventojų pajamų mokesčio tarifas. Pajamoms, gautoms iš individualios veiklos, taip pat taikomas tas pats 25 % tarifas.

Asmenys, vykdančys individualią ekonominę veiklą, ir neturintys darbuotojų, bei, jei jų pajamos per praėjusius mokestinius metus neviršijo 10 000 Latų, arba labai tikėtina, kad einamaisiais mokestiniais metais pajamos neviršys 10 000 Latų, gali pasirinkti mokėti fizinių asmenų pajamų mokesčio fiksuotą sumą, kuri gali varijuoti nuo 25 Latų iki 500 Latų ir priklausyti nuo gautų pajamų. (Tax profile, latvia).

Gyventojai, vykdančys individualią veiklą ir užsiimančys tam tikros rūšies ekonomine veikla, gali pasirinkti kas mėnesį mokėti „patento“ mokestį, į kurį įeina tiek gyventojų pajamų mokestis tiek socialinis draudimas. Mokestis gali būti nuo 30 Latų iki 120 Latų (LIAA, Taxation). Kaip žinoma, Lietuvoje į mokestį už verslo liudijimą įeina tik gyventojų pajamų mokestis, o socialinis draudimas ir privalomas sveikatos draudimas mokamas atskirai.

Skaičiuojant individualios veiklos pajamas, kaip ir Lietuvoje, iš pajamų atimami leidžiami atskaitymai, kurie nurodyti Latvijos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme.

Tie gyventojai, kurie nepasirinko teisės mokėti fiksuotą mokestį, kurie turi darbuotojų, arba jų pajamos viršija 10 000 latų per mokestinius metus, nuo apmokestinamųjų pajamų (pajamų ir išlaidų skirtumo) moka 25% gyventojų pajamų mokesčio (LIAA, Taxation).

Socialinio draudimo įmokos. Individualią veiklą vykdančys gyventojai moka socialinio draudimo įmokas, kurios sudaro 31.52%. Svarbu tai, kad minimali apmokestinama suma negali būti mažesnė kaip 2400 Latų per metus arba 200 Latų per mėnesį (Latvia highlights).

Socialinio draudimo įmoką sudaro (Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2011 gadā):

- pensiju draudimas - 25,56%;
- negalios draudimas - 2,42%;
- motinystės ir sveikatos draudimas - 2,17%;
- tėvų draudimas (vecāku apdrošināšanai) - 1,37%.

Jei gyventojas yra sulaukęs pensinio amžiaus, jam taikomas mažesnis socialinio draudimo įmokų tarifas, kuris sudaro 29,05%. Tokiu atveju socialinio draudimo įmoką sudaro (Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2011 gadā):

- pensiju draudimas - 25,56%;
- motinystės ir sveikatos draudimas - 2,12%;
- tėvų draudimas (vecāku apdrošināšanai)- 1,37%.

Gyventojai, kurie vykdo individualią veiklą, gali pasirinkti, nuo kokios apmokestinamųjų pajamų sumos jie mokės socialinio draudimo įmokas, tačiau negali pasirinkti mažesnės kaip minimali apmokestinama suma. Jeigu jų individualios veiklos pajamos mažesnės kaip nustatyta minimali bazė, 2400 Latų per metus, jie gali pasirinkti nemokėti socialinio draudimo įmokų (Mandatory State Social Insurance Contributions definition, object, payers, rates; Ministru kabineta noteikumi Nr.1199).

Apibendrinant galima teigti, kad Latvijoje taikomas gyventojų pajamų mokesčio tarifas yra gerokai didesnis nei Lietuvoje, tačiau galima pasirinkti alternatyvų apmokestinimo būdą, jei apmokestinamos pajamos per metus neviršija 10 000 Latų (apie 50 000 Litų) ir gyventojas neturi darbuotojų.

Latvijoje taikomas didesnis socialinio draudimo mokesčio tarifas nei Lietuvoje, tačiau gyventojas gali pasirinkti alternatyvą socialinį draudimą mokėti ne nuo visų apmokestinamųjų pajamų, o tik nuo minimalios apmokestinamos sumos. Gyventojams, sulaukusiems pensinio amžiaus, taikomas mažesnis tarifas, o Lietuvoje tarifas visoms socialinėms grupėms vienodas.

3.4. Atliktos analizės apibendrinimas

Šiame skyrelyje analizuojamos konkrečios situacijos, apskaičiuojant, kiek mokesčių reikėtų faktiškai mokėti kiekvienoje analizuojamoje valstybėje bei palyginama su mokesčiais, kuriuos reikėtų mokėti Lietuvoje.

Kadangi visose analizuojamose valstybėse yra skirtingos valiutos, analizei pasirinkta valiuta, kuri vyrauja Europos Sąjungose – Eurais. Skaičiavimai atlikti pagal analizės metu galiojusius Euro ir atitinkamos valstybės valiutos kursus.

Analizei pasirinkti trys pajamų lygiai – per kalendorinius metus gautos apmokestinamosios pajamos: (a) sąlyginai mažas (6000 €), (b) didelis (30 000 €) ir (c) labai didelis (100 000 €), kad būtų galima pamatyti, kaip kinta apmokestinimas konkrečioje šalyje, kintant apmokestinamųjų pajamų dydžiui..

Apskaičiuojant mokesčius kiekvienoje valstybėje, daroma prielaida, kad gyventojas užsiima tik individualia veikla, nėra pensininkas, nėra susituokęs ir neturi vaikų.

Atliekant analizę, skaičiuojami pajamų ir socialiniai mokesčiai.

Lietuva.

a) 6000 € = 20 716,8 Lt.

GPM_1 (jei vykdoma veikla nėra laisvoji profesija) = $20716,8 * 0,05 = 1035,84 \text{ Lt} = 300 \text{ €}$

GPM_2 (jei vykdoma veikla priklauso laisvajai profesijai) = $20716,8 * 0,15 = 3107,52 \text{ Lt} = 900 \text{ €}$

$PSD = 20716,8 / 2 * 0,09 = 932,26 \text{ Lt}$

$VSD = 20716,8 / 2 * 0,285 = 2952,14 \text{ Lt}$

Socialinių mokesčių suma = $3884,4 \text{ Lt} = 1125 \text{ €}$

Bendra mokesčių suma₁ = 4920.24 Lt = 1425 €

Bendra mokesčių suma₂ = 6991,92 Lt = 2025 €

b) 30 000 € = 103 584 Lt.

GPM_1 (jei vykdoma veikla nėra laisvoji profesija) = $103584 * 0,05 = 5179.2 \text{ Lt} = 1500 \text{ €}$

GPM_2 (jei vykdoma veikla priklauso laisvajai profesijai) = $103584 * 0,15 = 15537.6 \text{ Lt} = 4500 \text{ €}$

$PSD = 103584 / 2 * 0,09 = 4661.28 \text{ Lt}$

$VSD = 103584 / 2 * 0,285 = 14760.72 \text{ Lt}$

Socialinių mokesčių suma = $19422 \text{ Lt} = 5625 \text{ €}$

Bendra mokesčių suma₁ = 24601.2 Lt = 7125 €

Bendra mokesčių suma₂ = 34959.6 Lt = 10125 €

c) 100 000 € = 345 280 Lt

GPM1 (jei vykdoma veikla nėra laisvoji profesija) = $345280 \cdot 0,05 = 17264 \text{ Lt} = 5000 \text{ €}$

GPM2 (jei vykdoma veikla priklauso laisvajai profesijai) = $345280 \cdot 0,15 = 51792 \text{ Lt} = 15000 \text{ €}$

PSD = $56160 \text{ (maksimali bazė)} \cdot 0,09 = 5054,4 \text{ Lt}$

VSD = $56160 \text{ (maksimali bazė)} \cdot 0,285 = 16005,6 \text{ Lt}$

Socialinių mokesčių suma = $21060 \text{ Lt} = 6099,4 \text{ €}$

Bendra mokesčių suma₁ = 38324 Lt = 11099,4 €

Bendra mokesčių suma₂ = 72852 Lt = 21099,4 €

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad, kai apmokestinamosios pajamos viršija 32530,12 € (112320Lt), valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo mokesčio suma nebedidėja, nes pasiekiamos „lubos“. Todėl apmokestinamoms pajamoms padidėjus 70 000 € (nuo 30 000 € iki 100 000 €), socialinio draudimo mokesčiai padidėjo tik 474,4 €.

Didžioji Britanija.

a) $6000 \text{ €} = 5\,126,4 \text{ £}$

Pajamų mokestis = 0 £ (Apmokestinamosios pajamos neviršija $£7\,475$)

2 klasės socialinis draudimas = $52 \text{ savaitės} \cdot 2,50 = 130 \text{ £} = 152,15 \text{ €}$

4 klasės socialinis draudimas = 0 (apmokestinamosios pajamos neviršija $£7\,225$)

Socialinių mokesčių suma = $130 \text{ £} = 152,15 \text{ €}$

Bendra mokesčių suma = 130 £ = 152,15 €

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad apmokestinamosios pajamos neviršija $5\,315 \text{ £}$ per metus, todėl gyventojas iš vis galėtų nemokėti 2 klasės socialinio draudimo, bet tokiu atveju nebūtų draustas.

b) $30\,000 \text{ €} = 25\,632 \text{ £}$

Pajamų mokestis = $(25632 - 7475) \cdot 0,2 = 3631,4 \text{ £} = 4250,23 \text{ €}$

2 klasės socialinis draudimas = $52 \text{ savaitės} \cdot 2,50 = 130 \text{ £} = 152,15 \text{ €}$

4 klasės socialinis draudimas = $(25632 - 7225) \cdot 0,09 = 1656,63 \text{ £} = 1938,94 \text{ €}$

Socialinių mokesčių suma = $1786,63 \text{ £} = 2091,09 \text{ €}$

Bendra mokesčių suma = 5418,03 £ = 6341,32 €

c) $100\,000 \text{ €} = 85440 \text{ £}$

Pajamų mokestis = $7000 + 17186 = 24186 \text{ £} = 28307,58 \text{ €}$

$(85440 - 7475 = 77965; 35000 \cdot 0,2 = 7000; (77965 - 35000) \cdot 0,4 = 17186)$

2 klasės socialinis draudimas = $52 \text{ savaitės} \cdot 2,50 = 130 \text{ £} = 152,15 \text{ €}$

4 klasės socialinis draudimas = $3172,5 + 859,3 = 4031,8 \text{ £} = 4718,87 \text{ €}$

$((42475 - 7225) \cdot 0,09 = 3172,5; (85440 - 42475) \cdot 0,02 = 859,3)$

Socialinių mokesčių suma = 4161.8 £ = 4871.02 €

Bendra mokesčių suma = 28347.8 £ = 33178.6 €

Airijos Respublika.

a) 6000 €

Pajamų mokestis = 0 €

(6000*0.2 = 1200; pritaikoma mokesčio nuolaida „tax credit“ = 1650)

C klasės socialinis draudimas = 253 €

(6000*0.04 = 240 < 253)

Universalus socialinis mokestis = 6000*0.02 = 120 €

Socialinių mokesčių suma = 373 €

Bendra mokesčių suma = 373 €

Pajamų mokesčio mokėtinos sumos nesusidaro, nes apskaičiavus mokestį pritaikoma „mokesčio nuolaida“

b) 30 000 €

Pajamų mokestis = 30000*0.2-1652 = 4360 €

C klasės socialinis draudimas = 30000*0.04 = 1200 €

Universalus socialinis mokestis = 200.72+239.2+978.88 = 1418.8 €

(10036*0.02 = 200.72; (16016-10036)*0.4 = 239.2; (30000-16016)*0.07 = 978.88)

Socialinių mokesčių suma = 2618.8 €

Bendra mokesčių suma = 6978.8 €

c) 100 000 €

Pajamų mokestis = 6560 + 27552 – 1652 = 32460 €

(32800*0.2 = 6560; (100000-32800)*0.41 = 27552)

C klasės socialinis draudimas = 100000*0.04 = 4000 €

Universalus socialinis mokestis = 200.72 + 239.2 + 5878.88 = 6318.8 €

(10036*0.02 = 200.72; (16016-10036)*0.4 = 239.2; (100000-16016)*0.07 = 5878.88)

Socialinių mokesčių suma = 9878.88 €

Bendra mokesčių suma = 42338.88 €

Latvijos Respublika.

a) 6000 € = 4216.8 Ls

Pajamų mokestis = 4216.8*0.25 = 1054.2 Ls = 1500 €

Socialinis draudimas₁ (kai moka nuo minimalios sumos) = $2400 \cdot 0,3152 = 756.48$ Ls = 1076.38 €

Socialinis draudimas₂ (kai moka nuo apmokestinamųjų pajamų) = $4216.8 \cdot 0.3152 = 1329.14$ Ls = 1891.2 €

Bendra mokesčių suma₁ = 1810.68 Ls = 2576.38 €

Bendra mokesčių suma₂ = 2383.34 Ls = 3391.2 €

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Latvijoje gyventojai gali pasirinkti, nuo kokios bazės mokės socialinį draudimą – nuo minimalios sumos ar nuo kitos sumos.

b) 30 000 € = 21084 Ls

Pajamų mokestis = $21084 \cdot 0.25 = 5271$ Ls = 7500 €

Socialinis draudimas₁ (kai moka nuo minimalios sumos) = $2400 \cdot 0,3152 = 756.48$ Ls = 1076.38 €

Socialinis draudimas₂ (kai moka nuo apmokestinamųjų pajamų) = $21084 \cdot 0.3152 = 6645.68$ Ls = 9456 €

Bendra mokesčių suma₁ = 6027.48 Ls = 8576.38 €

Bendra mokesčių suma₂ = 11916,68 Ls = 16956 €

c) 100 000 € = 70 280 Ls

Pajamų mokestis = $70280 \cdot 0.25 = 17570$ Ls = 25000 €

Socialinis draudimas₁ (kai moka nuo minimalios sumos) = $2400 \cdot 0,3152 = 756.48$ Ls = 1076.38 €

Socialinis draudimas₂ (kai moka nuo apmokestinamųjų pajamų) = $70280 \cdot 0.3152 = 22152.26$ Ls = 31520 €

Bendra mokesčių suma₁ = 18326.48 Ls = 26076.38 €

Bendra mokesčių suma₂ = 39722.26 Ls = 56520 €

Apibendrinant visus skaičiavimus, kad lengviau būtų palyginti valstybių duomenis tarpusavyje, sudaryta lentelė (žr. Lent.). Lentelėje parodyta, kiek procentų nuo pajamų kiekvienoje analizuojamoje šalyje sudaro mokesčiai ir kiek procentų nuo apmokestinamųjų pajamų lieka po mokesčių. Kaip ir atliekant skaičiavimus, atvaizduojant Lietuvos ir Latvijos duomenis, atsižvelgta į tai, kad Lietuvoje gali būti dvejopas gyventojų pajamų mokesčio tarifas (5 proc. ir 15 proc.), o Latvijoje socialinio draudimo įmokos gali būti skaičiuojamos nuo skirtingų mokesčio bazių (nuo minimalios bazės arba nuo visos apmokestinamos sumos).

Taip pat neatsižvelgta į fiksuotus mokesčius, taikomus už verslo liudijimą Lietuvoje ir patentą Latvijoje. Apskaičiuoti, kokie tiksliai fiksuoti mokesčiai mokami Latvijoje nebuvo rasta pakankamai

duomenų. Lietuvoje, pagal galiojančius pakeitimus, nuo 2012 m. pagal verslo liudijimą veiklą vykdyti tik patys smulkiausi verslininkai, kurie neteikia paslaugų juridiniams asmenims ir kurių pajamos neviršija 28 962 €. Vadinasi jie patektų tik į pirmąją pajamų ribą – santykinai mažas pajamas ir nesudarytų reikšmingo skirtumo.

Lentelė. Individualios veiklos pajamų apmokestinimas Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Latvijoje ir Airijoje

	Apmokesti- namosios pajamos		Pajamų mokesčio suma, %	Soc. Draudimo suma, %	Visi mokesčiai, %	Pajamos po mokesčių, %
Lietuva	6.000 €	paprasta veikl.	5	19	24	76
		laisvoji prof.	15	19	34	66
	30 000 €	paprasta veikl.	5	19	24	76
		laisvoji prof.	15	19	34	66
	100 000 €	paprasta veikl.	5	6	11	89
		laisvoji prof.	15	6	21	79
Didžioji Britanija	6000		0	3	3	97
	30 000 €		14	7	21	79
	100 000 €		28	5	33	67
Airija	6000		0	6	6	94
	30 000 €		15	9	23	77
	100 000 €		32	10	42	58
Latvija	6.000 €	min. bazė	25	18	43	57
		visa bazė	25	32	57	43
	30 000 €	min. bazė	25	4	29	71
		visa bazė	25	32	57	43
	100 000 €	min. bazė	25	1	26	74
		visa bazė	25	32	57	43

Kaip matoma iš lentelės, apmokestinimas analizuojamose valstybėse ženkliai skiriasi.

Lietuvoje gyventojas, gavęs sąlyginai nedideles pajamas (6 000 €), sumoka 24% arba 34% mokesčių nuo apmokestinamųjų pajamų. Pelno jam lieka atitinkamai 76% arba 66%. Tai priklauso nuo to, kokią veiklą jis vykdo: veiklą priskiriamą laisvai profesijai ar nepriskiriamą laisvajai profesijai. Tačiau valstybėse, kuriose taikoma progresinių mokesčių sistema, mažas pajamas gaunantys gyventojai sumoka ženkliai mažiau mokesčių. Didžiojoje Britanijoje gyventojui po mokesčių lieka beveik visa apmokestinamųjų pajamų suma, net 97% pajamų, o Airijoje – 94 % pajamų. Šiose valstybėse visą mokesčio sumą sudaro socialinis draudimas, o pajamų mokesčio mokėti nereikia. Daugiausia mokesčių, gavus 6000 € reikia sumokėti Latvijoje. Čia po mokesčių gyventojui lieka tik 57% arba 43 % apmokestinamųjų pajamų, priklausomai nuo pasirinktos socialinio draudimo bazės.

Tikėtina, kad gyventojai rinksis mokėti mažesnę mokesčių sumą, bet tokiu atveju jie užsitikrintų mažesnes socialines garantijas.

Taigi sąlyginai nedidelių pajamų (6000 €) iš individualios veiklos atveju, gyventojui palankiausia apmokestinimo tvarka, galiojanti Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje, tai yra tose valstybėse, kuriose galioja progresinis mokesčių tarifas. Gyventojui nepalankiausia apmokestinimo tvarka galioja Latvijoje. Lietuvoje apmokestinimo tvarka gyventojui nepalankesnė nei Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje, bet palankesnė negu Latvijoje.

Sąlyginai didelių (vidutinių) pajamų (30 000 €) iš individualios veiklos gavimo atveju, gyventojas Lietuvoje apmokestinamas identiška tvarka kaip ir mažesnių pajamų gavimo atveju. Po mokesčių jam lieka 76% arba 66% apmokestinamųjų pajamų, priklausomai nuo vykdomo veiklos pobūdžio. Tačiau Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje mokesčio santykis su gautomis pajamos žymiai didesnis nei mažų pajamų atveju. Tokiu atveju gyventojui vykdančiam individualią veiklą didžiojoje Britanijoje po mokesčių liktų 79% pajamų, o Airijoje 77% pajamų, tačiau bendras apmokestinimo procentas būtų mažesnis nei Lietuvoje, ypač lyginant su gyventoju, vykdančiu veiklą, priskiriamą laisvajai profesijai. Latvijoje po mokesčių liktų 71%, jeigu gyventojas pasirinktų minimalią socialinio draudimo mokesčio bazę, arba 43%, jei pasirinktų socialinį draudimą mokėti nuo visų apmokestinamųjų pajamų. Jei gyventojas pasirinktų minimalią mokesčio bazę, jam liktų mažiau pajamų po apmokestinimo nei gyventojui, vykdančiam veiklą Lietuvoje, kuri nepriskiriama laisvajai profesijai, arba daugiau pajamų, nei gyventojui, vykdančiam veiklą Lietuvoje priskiriamą laisvajai profesijai.

Taigi gyventojui, gavusiam 30 000 € apmokestinamųjų pajamų iš individualios veiklos, palankiausia apmokestinimo tvarka išlieka Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje. Nepalankiausia apmokestinimo tvarka galioja Latvijoje, jei gyventojas pasirenka antrą socialinio draudimo mokėjimo variantą.

Labai didelių pajamų (100 000 €) iš individualios veiklos atveju, mokėtinų mokesčių procentinė išraiška ženkliai pasikeičia. Šiuo atvejų valstybėse, kuriose pirmu ir antru atveju mokama mokesčių suma buvo mažiausia, mokesčių mokėti reikia daugiau nei valstybėse, kuriose apmokestinimas buvo didesnis. Lietuvoje šiuo atveju po mokesčių liktų daugiausiai pajamų iš visų valstybių – 89% arba 79%. Tokią situaciją įtakoja socialiniam draudimui ir sveikatos draudimui nustatytos mokesčių bazės „lubos“. Latvijoje po mokesčių liktų 74%, jeigu gyventojas pasirinktų minimalią socialinio draudimo mokesčio bazę (daugiau nei kitais dvejais atvejais), arba 43%, jei pasirinktų socialinį draudimą mokėti nuo visų apmokestinamųjų pajamų. Šiuo atveju mažiausiai pajamų po mokesčių (58%) liktų Airijoje. Didžiojoje Britanijoje po mokesčių liktų 67% pajamų.

Taigi gyventojui, gavusiam 100 000 € apmokestinamųjų pajamų iš individualios veiklos, palankiausia apmokestinimo tvarka yra Lietuvoje. O nepalankiausia Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje arba Latvijoje, jei gyventojas pasirenka antrą socialinio draudimo mokėjimo variantą.

Apibendrinant viską, kas išdėstyta, pastebima, kad pati nepalankiausia gyventojui individualios veiklos pajamų apmokestinimo tvarka galioja Latvijoje, jei gyventojas pasirenka socialinio draudimo mokesčius mokėti nuo visų apmokestinamųjų pajamų. Tačiau atžvelgiant į tai, kad Latvijoje gyventojas gali pasirinkti, nuo kokios sumos jis mokės socialinio draudimo mokesčius, mažai tikėtina, kad bus pasirinkta visa apmokestinamųjų pajamų suma. Todėl formuojant išvadas, į šį apmokestinimo variantą, kai socialinio draudimo mokestis mokamas nuo visų apmokestinamųjų pajamų nebus atsižvelgiama.

IŠVADOS

1. Darbe išryškinta, kad prie individualios veiklos pajamų gali būti priskiriamos tik tokios pajamos, kurios gautos vykdant veiklą, atitinkančią individualios veiklos požymius, kurie yra savarankiškumas, tęstinumas, ekonominės naudos siekimas bei naudos dydis. Tačiau tęstinumas ir ekonominės naudos siekimas būdingas tiek individualiai veiklai, tiek darbo santykiams, todėl akcentuota, kad pagrindinis individualios veiklos požymis, leidžiantis atskirti individualią veiklą nuo darbo santykių yra savarankiškumas. Individualios veiklos pajamos Lietuvoje gali būti gaunamos dvejais būdais: įsigijus verslo liudijimą arba nustatyta tvarka įregistravus individualią veiklą. Nustatyta, kad pagal verslo liudijimą galima vykdyti tik tokią veiklą, kuri įrašyta į verslo liudijimų sąrašą bei atitinka visus numatytus apribojimus dėl paslaugų teikimo apimties ir gautų pajamų lygio. Pagal individualią veiklą galima vykdyti visas veiklas, jei tai neprieštarauja kitiems įstatymams ar teisės aktams.
2. Išanalizuota, kaip apmokestinamos individualios veiklos pajamos Lietuvoje. Nustatyta, kad vykdant veiklą pagal verslo liudijimą, mokami fiksuoti GPM, PSD ir VSD mokesčiai, o vykdant veiklą be verslo liudijimo mokesčiai priklauso nuo gautų apmokestinamųjų pajamų lygio. Darbe akcentuota, kad mokėtinas pajamų mokestis priklauso ne tik nuo gautų pajamų sumos, bet ir nuo to, ar vykdoma veikla priskiriama „laisvajai profesijai“, ką tam tikrais atvejais nustatyti yra pakankamai keblu. Individualios veiklos pajamoms netaikomas neapmokestinamas dydis, tačiau yra numatytos VSD ir PSD mokesčio „lubos“, kas reiškia, kad pajamoms didėjant, nuo tam tikro lygio VSD ir PSD mokesčiai nedidėja.
3. Atlikta individualios veiklos apmokestinimo Lietuvoje ir trijose Europos valstybėse (Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos Respublikoje) lyginamoji analizė, kuri leido nustatyti, kaip analizuojamose valstybėse skiriasi individualios veiklos pajamų apmokestinimas, iš tokios veiklos gaunant mažas, didesnes ir dideles pajamas. Nustatyta, kad Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje, kur taikomas progresinis mokesčių tarifas, santykis tarp gautų pajamų ir sumokėtų mokesčių, pajamoms didėjant, yra atvirkščiai proporcingas santykiui tarp gautų pajamų ir sumokėtų mokesčių Lietuvoje ir Latvijoje. Gyventojui, gaunančiam mažas (6 000 €) arba didesnes (30 000 €) pajamas, palankiausia apmokestinimo tvarka galiojanti Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje. Gyventojui, iš individualios veiklos gaunančiam mažas (6 000 €) pajamas, nepalankiausia apmokestinimo tvarka Latvijoje, o gaunančiam didesnes (30 000 €) pajamas – Lietuvoje, jei veikla priskiriama laisvajai profesijai, arba Latvijoje, jei veikla nepriskiriama laisvajai profesijai. Tačiau nustatyta, kad gyventojui, gaunančiam dideles

pajamas iš individualios veiklos (100 000 €), palankiausia apmokestinimo tvarka būtų Lietuvoje, o nepalankiausia – Airijoje.

4. Hipotezė, kad gyventojui, vykdančiam individualią veiklą Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos Respublikoje, individualios veiklos pajamos apmokestinamos palankiau nei gyventojui, vykdančiam individualią veiklą Lietuvoje, iš esmės nepasitvirtino. Tačiau mažesnių (6 000 € ir 30 000 €) pajamų iš individualios veiklos atveju, Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje galioja palankesnė gyventojui apmokestinimo tvarka nei Lietuvoje.

PASIŪLYMAI

1. Finansų ministerijai sudaryti veiklą, kurios priskiriamos laisvajai profesijai sąrašą ir jį nuolat atnaujinti,
2. Vyriausybei ir Seimui individualios veiklos pajamoms įvesti progresinį pajamų mokesčių tarifą, kaip Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje
3. Vyriausybei ir Seimui, individualios veiklos pajamoms taikyti neapmokestinamą pajamų dydį, kuris pagal galiojančią tvarką taikomas tik su darbo santykiais susijusioms pajamoms.
4. Vyriausybei ir Seimui, norint surinkti daugiau lėšų į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą, panaikinti Valstybinio socialinio draudimo ir Privalomojo sveikatos draudimo mokesčių „lubas“.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK 2 red.), patvirtintas Statistikos departamento prie LR Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. DĮ-226 // Valstybės žinios, 2007, Nr. 119-4877
2. Kauno savivaldybės tarybos sprendimas 2010 m. lapkričio 4 d. Nr. T-631 „Dėl individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių fiksuotų pajamų mokesčio dydžių gyventojams nustatymo“ // http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=Klaipedos_m_2010-10-28_Nr_T2-318.pdf [žiūrėta 2011 11 17]
3. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 1995, Nr. 44-1073
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262
5. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569
6. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-627
7. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002-09-25 įsakymas Nr. 303 „Dėl Nuolatinio Lietuvos gyventojo su individualios veiklos pajamų gavimu susijusių leidžiamų atskaitymų bei jų apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“ (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr. 95-4149
8. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1K-414 „Dėl paslaugų žemės ūkiui, iš kurių gautos pajamos laikomos pajamomis iš žemės ūkio veiklos, sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2011, Nr. 2-68
9. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085
10. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243
11. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 1 priedėlis (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992
12. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1287

13. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2011 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2010, Nr. 153-7782
14. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1797 „Dėl verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių“ (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr.112-4992
15. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr. 72-3009
16. Lietuvos vyriausias administracinis teismas // byla Nr. A-502-902-06
17. Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimas 2010 m. lapkričio 29 d. Nr. 1-1430 „Dėl individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių fiksuotų pajamų mokesčio dydžio patvirtinimo 2011 metams“ // http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=Marijampoles_2010-11-29_Nr_1-1430.pdf [žiūrėta 2011 11 17]
18. Mažeikių rajono savivaldybės tarybos sprendimas 2010 m. lapkričio 26 d. Nr. T1- 336 „Dėl individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių 2011 metų fiksuotų pajamų mokesčio dydžių gyventojams nustatymo“ // http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=Mazeikiu_2010-11-26_Nr_T1-336.pdf [žiūrėta 2011 11 17]
19. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos administruojamų privalomojo sveikatos draudimo įmokų administravimo taisyklės (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2010, Nr. 32-1529
20. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas 2010 m. lapkričio 24 d. Nr. 1-1791 „Dėl fiksuoto dydžio pajamų mokesčio už pajams, gautas iš individualios veiklos, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, nustatymo“ // http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=Vilniaus_m_2010-11-24_Nr_1-1791.pdf [žiūrėta 2011 11 17]
21. VMI prie FM viršininko 2002-11-21 įsakymas Nr. 333 „Dėl individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, klasifikatoriaus patvirtinimo“ (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2002, Nr. 114-5114
22. VMI prie FM viršininko 2002-12-24 įsakymas Nr. 372 "Dėl fizinio asmens pranešimo apie ilgalaikio turto ar jo dalies priskyrimą vykdomai individualiai ir / arba kitai ekonominei veiklai FR0457 formos ir jos papildomo lapo FR0457P formos pildymo bei pateikimo mokesčių administratoriui taisyklių patvirtinimo" (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2003, Nr. 1-30

23. VMI prie FM viršininko 2009-12-15 įsakymas Nr. VA-96 "Dėl metinės pajamų deklaracijos GPM308 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei tikslinimo taisyklių patvirtinimo" (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios, 2009, Nr. 152-6865

Specialioji literatūra

1. Aviža S. ir kt. Individualios veiklos reglamentavimo analizė: Studija, 2007 / Užsakovas: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/UKMI-2007-09-11-Studija_Analize_individuali%20veikla_su%20papild.doc [žiūrėta 2011 11 30]
2. Jakštonytė G. Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimuisi // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. – Šiauliai, 2009, Nr. 3 (16), p. 57-64. – ISSN 1648-9098
3. Marcinkevičius L. Darbuotojas ar vykdančią individualią veiklą asmuo: teisingo atribojimo reikšmė, 2005. http://www.juridicon.lt/index.php?-1934016941#_ftn31 [žiūrėta 2011 10 30]
4. Pečkaitis J. S., Mačerinskienė I. Magistrinio baigiamojo darbo rengimo tvarka: mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. – 80 p.
5. 2008 m. Rugsėjo 23 d. valstybinio audito ataskaita: Gyventojų pajamų apmokestinimas nr. Va-p-60-16-16 / Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 2008. http://www.vkontrolė.lt/failas_senas.aspx?id=2744 [žiūrėta 2011 11 03]

Komentarai, leidiniai ir išaiškinimai

1. 30 mln. Litų gyventojams išmokėjusios bendrovės galimai „užmiršo“ mokesčius // 2011 m. gegužės 26 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos pranešimas spaudai
2. Fiziniam asmeniui (gyventojamui) išduodamų licencijų arba leidimų sąrašas / Parengtas remiantis Lietuvos Respublikos ministerijų ir kitų institucijų pateiktais duomenimis. http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=FA_veiklos_rusiu_sarasas_kurioms_reikalingi_leidimai.doc [žiūrėta 2011 10 30]
3. Individuali veikla // Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos leidinys, 2008
4. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 komentaras // Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.
5. Sąrašas veiklos rūšių, kurios nelicencijuojamos, tačiau gali vykdyti tik juridiniai asmenys / Parengtas remiantis Lietuvos Respublikos ministerijų ir kitų institucijų pateiktais duomenimis. http://www.vmi.lt/GetFile.ashx?fileName=JA_veiklos_rusiu_sarasas.doc [žiūrėta 2011 10 30]
6. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2008-07-25 išaiškinimas Nr. (18.18-31-1)-R-6735
7. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2010-10-25 išaiškinimas Nr. (18.18-31-1)-R-10109

8. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2011-01-07 išaiškinimas Nr. (18.10-31-1)-R-403
9. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2011 -02-03 išaiškinimas Nr. (18.18-31-1)-R-1232
10. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2010-03-15 išaiškinimas Nr. KD-1657
11. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2010-01-07 išaiškinimas Nr. KD-1342
12. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2005-07-11 išaiškinimas Nr. (18.18-31-1)-R-6467
13. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2010-09-15 išaiškinimas Nr. KD-6881
14. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2011-11-11 išaiškinimas Nr. KD-7360
15. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2011-11-15 išaiškinimas Nr. KD-1198
16. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2009-03-16 išaiškinimas Nr. KD-1640
17. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos 2010-01-07 išaiškinimas Nr. KD- 1270
18. Verslo liudijimą įsigyjančio gyventojo atmintinė // Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos leidinys, 2011
19. VMI: darbo santykiai vertinami pagal turinį, o ne įforminimą// 2011 m sausio 7d. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pranešimas spaudai

Kiti elektroniniai šaltiniai

1. A Guide to Self Assessment - IT 10. <http://www.revenue.ie/en/tax/it/leaflets/it10.html> [žiūrėta 2011 12 07]
2. Class 2 National Insurance contributions. <http://www.hmrc.gov.uk/working/intro/class2.htm> [žiūrėta 2011 12 07]
3. Class 4 National Insurance contributions. <http://www.hmrc.gov.uk/working/intro/class4.htm> [žiūrėta 2011 12 07]
4. Helpsheet 222. <http://www.hmrc.gov.uk/helpsheets/hs222.pdf#page=3> [žiūrėta 2011 12 04]
5. Income Tax - the basics. <http://www.hmrc.gov.uk/incometax/basics.htm> [žiūrėta 2011 12 04]

6. IT1 - Tax Credits, Reliefs and Rates for the Tax Years 2010 and 2011. <http://www.revenue.ie/en/tax/it/leaflets/it1.html#section3> [žiūrēta 2011 12 07]
7. Įsigijusiems verslo liudijimą. http://www.sodra.lt/draudeju_portalas/draudimo_vykdydas/isigijusiems_verslo_liudijima [žiūrēta 2011 11 20]
8. Latvia highlights. http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Global/Local%20Assets/Documents/Tax/Intl%20Tax%20and%20Business%20Guides/2011/dtt_tax_highlight_2011_Latvia.pdf [žiūrēta 2011 12 07]
9. LIAA, Taxation. http://www.liaa.gov.lv/eng/invest_in_latvia/latvian_business_guide/taxation/ [žiūrēta 2011 12 07]
10. Mandatory State Social Insurance Contributions definition, object, payers, rates. <http://www.rigaconnect.com/en/social-insurance-contributions.php> [žiūrēta 2011 12 07]
11. Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2011 gadā / Ministru kabineta noteikumi Nr.1199. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=223608> [žiūrēta 2011 12 03]
12. Par valsts sociālo apdrošināšanu. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=45466> [žiūrēta 2011 12 03]
13. PRSI - PRSI for the Self-employed. http://www.welfare.ie/EN/OperationalGuidelines/Pages/prsi_selfemp.aspx#6 [žiūrēta 2011 12 03]
14. Self-Employed A European Comparison 2010. http://www.agn-europe.org/htm/firm/news/ttf/2010/Brochure_Self-Employed2010.pdf [žiūrēta 2011 12 03]
15. Self-Employed Contributions. <http://www.welfare.ie/EN/Topics/PRSI/Pages/selfemployed.aspx> [žiūrēta 2011 12 03]
16. Starting in Business <http://www.revenue.ie/en/tax/it/leaflets/it48.pdf> [žiūrēta 2011 12 07]
17. Tax and Self-Employment. <http://visualartists.ie/resources/infopool-2/legaltechnical-guides/tax-and-self-employment/> [žiūrēta 2011 12 07]
18. Tax profile, Latvia. <http://www.sorainen.com/UserFiles/File/Publications/briefing.Tax-Profile-Latvia.2010-04-26.BNAI.eng.janist-uvez-alisas.pdf> [žiūrēta 2011 12 07]
19. Tax return deadlines and penalties. <http://www.hmrc.gov.uk/sa/deadlines-penalties.htm> [žiūrēta 2011 12 04]
20. Universal Social Charge. <http://www.revenue.ie/en/tax/usc/universal-social-charge-faqs.pdf> [žiūrēta 2011 12 03]
21. Verslo liudijimų sąrašo peržiūros principai. http://www.finmin.lt/web/finmin/verslo_liudijimai_diskusija/perziuros_principai [žiūrēta 2011 10 30]
22. Vykdantiems individualią veiklą 2011 metais. http://www.sodra.lt/draudeju_portalas/draudimo_vykdydas/vykdantiems_idividualia_veikla_11 [žiūrēta 2011 11 20]

Stašionė G. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo analizė / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 77 p.

ANOTACIJA

Baigiamajame magistro darbe išanalizuota pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo tvarka. Pirmoje dalyje atskleisti individualios veiklos požymiai bei išnagrinėta, kokios pajamos priskiriamos individualios veiklos pajamoms. Antrajame skyriuje išanalizuota, kokia yra pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo tvarka Lietuvoje. Paskutiniajame skyriuje išnagrinėta individualios veiklos pajamų apmokestinimo tvarka Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos respublikoje bei atlikta individualios veiklos pajamų apmokestinimo Lietuvoje ir trijose Europos valstybėse lyginamoji analizė.

Pagrindiniai žodžiai: individuali veikla, individualios veiklos pajamos, mokesčiai, apmokestinimas, lyginamoji analizė.

Stašionė G. Analysis of self – employed income taxation / Master's Work in Finance Management. Supervisor Assoc. Prof. Dr. A. Miškinis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2011. – 77 p.

ANOTATION

The master thesis analyses taxation of income from self – employed. The work consists of three main parts. The first part discloses features of self – employed and examines what income is attributed to self-employment income. The second part analyses taxation of income from self – employed in Lithuania. The third part examines self – employed taxation in the Great Britain, the Republic of Ireland and the Republic of Latvia. Last part of the work also consists of self – employed taxation in Lithuania and in others three Europe countries comparative analysis.

Key Words: self – employed, taxes, self - employed income, taxation, comparative analysis.

Stašionė G. Pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo analizė / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 7 p.

SANTRAUKA

Baigiamajame magistro darbe atlikta pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo analizė. Skatinimas užsiimti individualia veikla šiandieninėmis ekonomikos sąlygomis turėtų būti vienas iš vyriausybės prioritetų, kadangi esant dideliame nedarbe, tai yra viena iš galimybių didinti gyventojų užimtumą bei mažinti nedarbą. Tačiau prieš pradedant dirbti savarankiškai, tikslinga iš anksto išsiaiškinti, kokia apmokestinimo tvarka galioja gautoms pajamoms ir kiek pelno lieka po apmokestinimo, tai yra, ar apsimoka pradėti tokį verslą. Pažymėtina, kad šiandieniniais laikais, kai didelė dalis lietuvių emigruoja į kitas valstybes, jiems atsiranda galimybė individualią veiklą vykdyti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, kas lemia būtinumą analizuoti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse galiojančią apmokestinimo tvarką.

Magistro darbo tikslas – išanalizuoti pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimą. Tikslui pasiekti iškelti trys uždaviniai: 1) Atskleisti individualios veiklos sąvoką; 2) Išanalizuoti, kaip apmokestinamos individualios veiklos pajamos Lietuvoje; 3) Palyginti individualios veiklos pajamų apmokestinimą Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Lyginamosios analizės metu patikrinta hipotezė, kad gyventojui, vykdančiam individualią veiklą analizuojamose valstybėse, individualios veiklos pajamos apmokestinamos palankiau nei gyventojui, vykdančiam individualią veiklą Lietuvoje. Darbe naudoti metodai: Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktų analizė, loginis sisteminimas bei lyginamoji analizė.

Darbą sudaro įvadas, trys pagrindiniai skyriai ir išvados bei pasiūlymai. Pirmoje dalyje atskleisti individualios veiklos požymiai bei išnagrinėta, kokios pajamos priskiriamos individualios veiklos pajamoms. Antrajame skyriuje išanalizuota, kokia yra pajamų, gautų iš individualios veiklos, apmokestinimo tvarka Lietuvoje. Paskutiniajame skyriuje išnagrinėta individualios veiklos pajamų apmokestinimo tvarka Didžiojoje Britanijoje, Airijos Respublikoje ir Latvijos respublikoje bei atlikta individualios veiklos pajamų apmokestinimo Lietuvoje ir trijose Europos valstybėse lyginamoji analizė, kuri parodė, kad Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje, kur taikomas progresinis mokesčių tarifas, santykis tarp gautų pajamų ir sumokėtų mokesčių, pajamoms didėjant, yra atvirkščiai proporcingas santykiui tarp gautų pajamų ir sumokėtų mokesčių Lietuvoje ir Latvijoje. Hipotezė iš esmės nepasitvirtino, tačiau nustatyta, kad mažesnių (6 000 € ir 30 000 €) pajamų iš individualios veiklos atveju, Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje galioja palankesnė gyventojui apmokestinimo tvarka nei Lietuvoje.

Stašionė G. Analysis of self – employed income taxation / Master's Work in Finance Management. Supervisor Assoc. Prof. Dr. A. Miškinis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2011. – 77 p.

SUMMARY

The master thesis analyses taxation of income from self – employed. Promotion of self-employed people in today's economy should be one of the priorities of the government, because under conditions of high unemployment, this is one of the options to further increase employment and reduce unemployment. However, before becoming self-employed, it is appropriate to pre-determine what tax treatment is valid for received income and how much profit remains after taxation, to find out if it is worth to start a business. It should be noted that at the present time, when a significant part of Lithuanians emigrate to other countries, they have an opportunity to become self – employed not only in Lithuania but also in other countries, which leads to the necessity to analyze taxation not only in Lithuania, but also in other countries.

The main purpose of this master thesis is to analyze self – employed income taxation. To achieve this aim was raised following objectives: 1) To disclose the concept of self - employed; 2) To analyze the taxation of self - employed income in Lithuania; 3) To compare the self - employed income taxation in Lithuania and foreign countries. Comparative analysis tested the hypothesis that person, who is self – employed in analyzed countries, is taxed more favorably than person, who is self – employed in Lithuania. Methods used in this work: Lithuanian and foreign law analysis, logical systematization and comparative analysis.

The first part discloses features of self – employed and examines what income is attributed to self-employment income. The second part analyses taxation of self – employed income in Lithuania. The third part examines self – employed taxation in the Great Britain, the Republic of Ireland and the Republic of Latvia. Last part of the work also consists of self – employed taxation in Lithuania and in others three Europe countries comparative analysis, which showed that in Great Britain and Ireland, where taxes are progressive, the ratio between net income and paid taxes, when income increases, is inversely proportional to the ratio between net income and taxes paid in Lithuania and Latvia. Hypothesis is not confirmed, however, it is found, that in case of smaller income (6 000 € and 30 000 €) from self- employed, in Great Britain and Ireland valid more favorable tax treatment than in Lithuania.